

МУНИЦИПАЛИТЕТ

ИЛИМИЙ-ПОПУЛЯРДУУ ЖУРНАЛ | ФЕВРАЛЬ-МАРТ 2020 | № 2-3 (100-101) чыгарылышы

Муниципалитет – бул аймактын,
ал жерде жашаган калктын жана ЖӨБ органдарынын үчилтиги

БУЛ САНДА:

ЖӨБдүн кызмат көрсөтүүлөрү

Гранттар ЖӨБ органдарына инвестицияларды башкарганды үйрөтүүдө. ЭУЖӨБОЖ Долбоорунун гранттык программасынын жыйынтыктары.....	2
Мектептердеги сапаттуу тамактануу билим берүүнүн деңгээлин көтөрүүгө көмөктөшөт жана дени сак муунду калыптандырат.....	5
Биздин мектептин окуучулары Кыргызстанда гана эмес, анын сыртында да таанылышат.....	8
Шаардагы көптөгөн мектепке чейинки мекемелерге караганда биздин бала бакчада мыкты шарттар түзүлгөн.....	10
Таза суусуз өткөн күндөрдү эстесем жүрөгүм зыркырайт.....	12
Таза суу аялдын түйшүгүн жеңилдетет.....	13
Жаңы атайын техника айылдын негизги көйгөйлөрүн чечүүдө.....	16
Жаңы тротуар аң-сезимди өзгөртүүдө.....	18
ЖӨБ кызматкерлерине шарт түзүп берсе, элге кызмат көрсөтүүнүн сапаты да жогорулайт.....	20
Жарык көчө – жарык жашоо.....	22
Көчөлөрдү жарыктандыруу адамдардын жашоосун коопсуз кылып, жакшы келечекке үмүт берет.....	24
Маданияты жок эл болбойт.....	26
Маданият жана руханий байлык болбосо, биздин келечегибиз да болбойт.....	28
Айылдагы спорт клубу үмүт отун жандырды.....	31
Спорт балдарды өзгөртөт, аларды жоопкерчиликтүү жана ийгиликтүү адамдарга айландырат.....	34

Мыйзамдардагы жаңылыктар

Мектептеги окуучулардын тамактануусу тууралуу. ЖӨБ органдарына мамлекеттик ыйгарым укуктарды өткөрүп берүү тууралуу. Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын окутуу жана Мамтапшырык тууралуу. Кызматтык териштирүү тууралуу. Улуттук жана ички кадрлар резерви, муниципалдык кызматчыларды ротациялоо жана баалоо тууралуу. «E-Kyuzmat» адам ресурстарын башкаруунун маалыматтык (автоматташтырылган) системасы тууралуу.....36

ЭУЖӨБОЖ Долбоорунун жаңылыктары

Жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары мыйзамдардын жаңы талаптарын кантип аткарып жатышат?.....40
Ош, Нарын жана Чүй облустарындагы жергиликтүү жамааттардын кандай муктаждыктары бар?.....41
ЖӨБ органдарынын жоопкерчилиги: 2019-жыл үчүн ким отчет тапшырды?.....43

Өнүктүрүү саясат институтунун жаңылыктары

ЖДККЖ Долбоору кызмат көрсөтүү чөйрөсүнө социалдык-инклюзивдүү жана гендердик абалды сезген ыкмаларды киргизүүдө.....45
Аялдардын лидерлиги менен жергиликтүү кеңештин депутаттары ортосунда жалпы эмне бар?.....47

Жарандардын ЖӨБго катышуусу

Кыргызстандагы жергиликтүү өз алдынча башкаруу жана диний институттар. Кыргызстандагы социалдык биримдикти бекемдөө үчүн муниципалиттерде толеранттуулукту жогорулатуу.....55

Негиздөөчү жана басып чыгаруучу

Өнүктүрүү саясат институту (ӨСИ)

Башкы редактор, ӨСИ башкаруучу төрайымы
Надежда Добрецова

Аткаруучу редактор
Нургүл Жаманкулова

Кыргыз тилиндеги котормонун редактору
Нургүл Жаманкулова
Дизайн жана жасалгалар
Адил Абдраимов

Кыргыз тилине которгон
Зейнеп Алтымышова

Журнал автордук макалаларды кабыл алат жана муниципалитеттерге даректелген акысыз жарнактарды жайгаштырат.
Журнал акысыз таркатылат, бирок ӨСИ акы төлөп жазылууну уюштуруу укугуна ээ. Журналдагы макалалар басып чыгаруучу тараптын жана анын өнөктөштөрүнүн

көз карашын сөзсүз эле чагылдырбайт.

Макаланын мазмуну үчүн жоопкерчилик авторлорго жүктөлөт.

Бардык суроолор боюнча төмөнкү даректер аркылуу кайрылыңыздар:

почта – Кыргыз Республикасы, 720001, Бишкек ш., Үмөталиев көч., 108, Өнүктүрүү саясат институту, «Муниципалитет» журналынын редакциясы; электрондук – office@dpi.kg nadya.dobretsova@gmail.com

Телефондор: (0312) 97-65-30 (31,32,33,34)

Факс: (0312) 97-65-29

Журналда Өнүктүрүү саясат институтунун кызматкерлери тарткан жана Интернеттен алынган сүрөттөр пайдаланылды.

Массалык маалымат каражаттарын каттоо жөнүндө күбөлүктүн каттоо номери 1785.

ISBN 1694-7053

Гранттар ЖӨБ органдарына инвестицияларды башкарганды үйрөтүүдө

ЭҮЖӨБОЖ Долбоорунун гранттык программасынын жыйынтыктары



Султан МАЙРАМБЕКОВ,
ЭҮЖӨБОЖ Долбоорунун гранттар боюнча адиси

25 жылдан бери өнүктүрүү долбоорлору Кыргызстандагы жергиликтүү жамааттарга гранттарды берип келе жатат. Бул гранттардын тийгизген таасиринин жыйынтыктарына жалпысынан эч качан баа берилген эмес. Балким, мындай баа берүү мүмкүн да эмес, себеби бул гранттардын багыты жана таасири өтө эле көп түрдүү. Бирок ар бир жардам программасы гранттар карапайым адамдарга, шаарлардын жана айылдардын жашоочуларына кандай таасирин тийгизгенин түшүнүүгө умтулат. Чакан гранттар программасы да ушул эле максатты көздөйт. Бул Программаны 2015-жылдан 2019-жылга чейин Кыргызстандын муниципалитеттеринде “Элдин үнү жана жергиликтүү өз алдынча

башкаруу органдарынын жоопкерчилиги: бюджеттик процесс” Долбоору (мындан ары – Долбоор) ишке ашырып келди. Аталган Долбоорду Швейцариянын Өнүктүрүү жана Кызматташтык агенттиги аркылуу Швейцария Өкмөтү каржылайт жана Өнүктүрүү саясат институту аткарат.

ЖӨБ органдарынын пикири

Бул программанын тышкы жардамдын ушуга окшош аспаптарынан принципиалдуу айырмачылыгы – гранттык демилгелердин жооптуу аткаруучулары болуп ЖӨБ органдары эсептелинет. Алар элдин муктаждыктарын аныктап, долбоордук сунуштарды даярдап гана тим болбостон, ошону менен бирге

Долбоордун гранттык программасынын алкагында жергиликтүү жамааттардын муктаждыктарына кеткен чыгымдардын көлөмү

Жеңүүчү деп табылган долбоорлордун багыттары	Долбоорлордун саны	Долбоорлордун жалпы санындагы үлүшү, % менен	Жалпы сумма, сом менен	Грант, сом менен	Жергиликтүү бюджеттен кошо каржылоо, сом менен	Жергиликтүү бюджеттен кошо каржылоо, % менен
Мектептеги билим берүү	21	30	29 448 704	20 700 000	8 748 704	30
Мектепке чейинки билим берүү	14	20	16 810 778	14 000 000	2 810 778	17
Ичүүчү жана сугат суу	10	14	13 320 648	10 000 000	3 320 648	25
Атайын техника, таштанды чыгаруу	6	9	12 569 000	6 000 000	6 569 000	52
Маданият	5	7	6 292 801	5 000 000	1 292 801	21
Спорт	5	7	6 405 556	5 000 000	1 405 556	22
Көчөлөрдү жарыктандыруу	4	6	5 268 515	4 000 000	1 268 515	24
Инфраструктура	3	4	3 799 919	3 000 000	799 919	21
Ички жолдор	1	2	1 100 000	1 000 000	100 000	9
Маалымат	1	1	1100000	1000000	100 000	9
Баары, сом менен	70	100	96 115 921	69 700 000	26 415 921	
Жыйынтык, % менен			100%	72%	28%	

долбоордун тикелей менеджерлерине да айланышты. ЖӨБ органдары мамлекеттик сатып алуулардан баштап, жеткирүүчүлөрдүн аткарган ишин контролдоого чейинки процессти толугу менен жүзөгө ашырышты. Ошол себептен ЖӨБ органдарынын гранттык программалардын жыйынтыктарына карата көз карашы процессти уюштурууга баа берүү жагынан алганда да, гранттардын эсебинен алынган жыйынтыктардын туруктуулугуна баа берүү жагынан да абдан маанилүү.

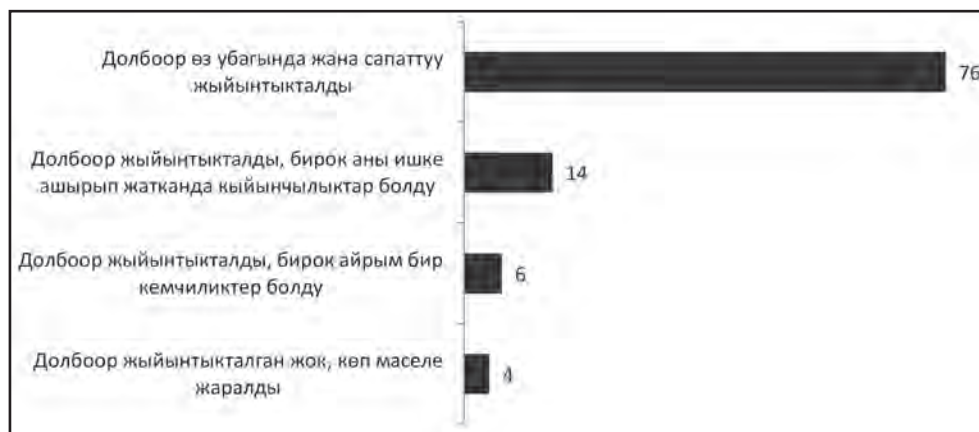
Гранттык долбоорлордун темалары айылдык аймактардын элинин артыкчылыктуу муктаждыктарына шайкеш келди. Айталы, ЖӨБ органдарынын пикирлеринин 98% гранттык долбоорлор үчүн темаларды тандоого жергиликтүү жамаат эффективдүү катышканын тастыктап турат. Муктаждыктарды аныктоого жамааттын катышуусу гранттык программанын милдеттүү талабы болгон. Бирок ЖӨБ органдарынын 89% башка булактардан инвестициялар үчүн багыттарды аныктоодо жергиликтүү жамааттын пикирине таянууда. Долбоорлордун басымдуу бөлүгү мектептеги жана бала бакчадагы билим берүүнүн шарттарын жакшыртууга, жаштарды өнүктүрүүгө жана таза сууга багытталды.

Чакан гранттар программасын жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары жергиликтүү

бюджеттеги каражаттын эсебинен кошо каржылаганы да абдан маанилүү. Мисалы, Долбоордун гранттык каражаттарынын жалпы көлөмү 69 700 000 сомду түзсө, жергиликтүү бюджеттен кошо каржылоо дээрлик 30 пайызды же 26 415 921 сомду түздү. ЖӨБ органдары таштанды жыйноо жана чыгаруу, мектептеги билим берүү чөйрөсүндөгү долбоорлорду кошо каржылоого көбүрөөк басым жасаганы белгилүү болду.

ЖӨБ органдарынын төрттөн бири долбоорлор сапаттуу жана өз убагында аткарылды деп эсептешет. Болгон жалпы учурлардын 4 пайызында долбоорлор жыйынтыкталбай калган. Бул маалыматтар чыныгы кырдаалды чагылдырып турат – жалпысынан ЖӨБ органдары өздөрүн сабаттуу жана жоопкерчиликтүү менеджерлер катары көрсөтө алышты. Бирок ошол эле маалда алар ар кандай кыйынчылыктарга туш болушту. Мисалы, мыйзамдар жана мамлекеттик сатып алуулар порталы

1-диаграмма. ЖӨБ органдарынын гранттык долбоорлорго берген баасы





менен иштөөдө көйгөйлөр болду, долбоорлорду башкаруу чөйрөсүндө кандайдыр бир билимдин жетишсиздиги байкалды, айрым жеткирүүчүлөр жоопкерчиликсиз мамиле жасашты ж.б.

Респонденттердин 26 пайызы гана гранттык долбоор өз максатына толугу менен жеткенин белгилешти. Бул демек ушуга ыраазы болуп кала бербей, мындан ары да кызмат көрсөтүүнү өркүндөтүү зарыл экенинен кабар берет. Сурамжылоого катышкандардын 98 пайызы гранттык долбоордун жыйынтыктарын жакшыртуунун үстүнөн ишти улантат берүү зарыл болгонун белгилешти.

Швейцариянын Өнүктүрүү жана Кызматташтык агенттиги (SDC) “Жергиликтүү деңгээлде кызмат көрсөтүүлөрдү жакшыртуу” Долбоору аркылуу туруктуулукка жетүүгө ЖӨБ органдарына мындан ары да жардам берет. Бул үчүн муниципалитеттерге кызмат көрсөтүүлөрдү уюштуруу боюнча методологиялык жардамын улантат. Айталы, ичүүчү сууга жана катуу тиричилик калдыктарын чыгарууга тарифтерди түзүү боюнча тренинг, бир катар консультациялар пландалды. Убакыт токтоп турбайт экен. Баары өзгөрүүдө. Ошондуктан муниципалитеттер да бир орундан жылбай калгысы келбейт, аларда жергиликтүү жамааттын жашоосун ыңгайлуу кылуу үчүн жаңы нерсени үйрөнүүгө, өнүгүүгө болгон каалоо күчтүү.

Жергиликтүү жамааттардын пикири

Чүй, Нарын жана Ош облустарындагы 27 максаттуу жана 17 максаттуу болбогон муниципалитеттерде ишке ашырылган 70 гранттык долбоордун

ичинен бул журналга 14 баян тандалып алынды. Долбоорлор тийгизген таасирдин туруктуулугу, ошондой эле жарандардын ошол долбоорлорго карата пикири ылгап алууда маанилүү критерий болду. Мындан тышкары жаңы жумуш орундарынын түзүлүшү, жаштарды өнүктүрүү үчүн түзүлгөн шарттар, айылдын маданий жана руханий турмушун жандандыруу үчүн элеттик клубдардын калыбына келтирилиши, таштандыны тазалоо өңдүү элге зарыл кызмат көрсөтүүлөрдүн уюштурулушу да каралды.

“Муниципалитет” журналы буга чейин гранттык долбоорлорду ишке ашырган ЖӨБ органдары тууралуу баяндарды жарыялап келди. Журналдын бул жолку чыгарылышынын өзгөчөлүгү – долбоордун жыйынтыктарына гранттык долбоорлордун алкагында пайда болгон кызмат көрсөтүүлөрдүн колдонуучулары, бенефициарлар баа беришет. Журнал демилгелүү топторго катышуу аркылуу долбоорго тикелей тар-

тылган айыл тургундарына, мисалы, мектептердин директорлоруна, бала бакчалардын башчыларына сөз берди. Ошондой эле журналда мугалимдердин, пенсионерлердин, дыйкандардын жана үй кожойкелердин пикирлерине да орун берилди.

Көпчүлүк муниципалитеттерде артыкчылыктар боюнча алып караганда мектептеги жана мектепке чейинки билим берүү долбоорлордун негизги багыттары болду. Бул бөлүмдө үч мисалды келтиребиз. Бул мисалдарда артыкчылыктуу көйгөйлөрдү аныктап, аларды кантип чечкени тууралуу сөз болот. Долбоордун катышуучулары мектеп ашканасын оңдоп, мектептерге интерактивдүү такталарды, кеңсе буюмдарын, ал эми бала бакчаларга зарыл болгон эмерек, буюмдарды сатып берүү менен маселени чечишкен. Мааниси жагынан экинчи багыт – көпчүлүк муниципалитеттер үчүн актуалдуу болгон ичүүчү суу маселеси. Элеттиктер суу түтүк тарамдарын оңдоп, өздөрүн суу менен кантип камсыз кылганы тууралуу айтып беребиз. Көрктөндүрүү чөйрөсүндөгү үлгү болчу мисалдарга күбө болосуз: элеттиктер артыкчылыктуу көйгөйлөрдү аныктап, аларды атайын техниканы сатып алуу, жаңы тротуарды куруу, айыл өкмөтүнүн административдик имаратын толугу менен оңдоп, көчөлөрдү жарыктандыруу аркылуу кантип чечкенин баяндап беребиз. Ал эми маданият чөйрөсүндөгү мисалдар артыкчылыктуу маселени маданият үйлөрүн ремонттоо аркылуу кантип чечилгенин сүрөттөп берет. Спорт залдарды оңдоп, шаймандарды сатып алуу элет жергесиндеги спортту кантип өнүктүргөнү тууралуу баян да кызыктуу болот деп ойлойбуз.

Мектептердеги сапаттуу тамактануу билим берүүнүн деңгээлин көтөрүүгө көмөктөшөт жана дени сак муунду калыптандырат

*Чүй облусунун Жайыл районундагы
Ак-Башат АА*



Баяндардын топтомун
ЭҮЖӨБОЖ Долбоорунун мыкты практика боюнча адиси
Гуляим ШАМШИДИНОВА даярдады

***Тамара ШАДЫКАНОВА, 54 жашта,
инновациялык мектеп-гимназиясынын
директору:***

– Билим берүү системасында 32 жылдык иш стажым бар. Эмгек жолумду жөнөкөй мугалим болуп баштап, окуу бөлүмүнүн башчысы болдум. Андан соң 13 жыл мурда директор болдум. Бул мектепте алты жылдан бери директор болуп иштейм. Мектепте 2334 окуучу билим алат, 85 мугалим иштейт, 105 техникалык кызматкер бар. Бул мектеп райондогу эң күчтүү окуу жайлардын бири – Кара-Балта шаарындагы №6 гимназиядан кийинки эле орунда турабыз. Балдар облустук жана республикалык олимпиадаларда байгелүү орундарды ээлешет,

Жалпы республикалык тестирлөөдө алтын сертификат алышат. Жыл сайын бир же эки бүтүрүүчү “Алтын тамга” кызыл аттестатына ээ болот. Ал эми биздин бүтүрүүчүлөрдүн көбү жогорку окуу жайларына бюджеттик орундарга өтүшөт.

Мектеп 1980-жылы курулган, ашканасы 150 орунга эсептелинген. Жыл сайын ЖӨБ органы имаратты оңдоп турганы менен, ашкана көйгөйлүү маселе бойдон кала берчү. Айталы, 2014-жылдан тартып ашканадагы жабдуулар иштен чыга баштаган: 40 жылдан ашык колдонуп келген эски мештер иштебей калды, техниканы жана идиш-аякты колдонууга болбой калды. Ашпозчулар ысык тамак жасаганга үлгүрбөй жатышты. Анын үстүнө ички миграциянын айынан окуучулардын саны да көбөйдү.



Ош жана Жалал-Абад облустарынан көп үй-бүлө жер которуп келген. Бир күндө 800 баланын курсагын тойгузуш керек эле. Ашпозчулар биринчи жана экинчи нөөмөттө окуган балдардын курсагын тойгузуунун айла-амалын издеп абдан убара болушту. Бул маселени чечүү үчүн өтө көп акча керек эле. Биз айыл өкмөтүнө бир нече жолу кайрылганбыз. Бирок бюджеттин киреше бөлүгү биздин маселебизди чече албай турганын айтышты.

2015-жылы Ак-Башат АА Долбор менен кызматташа баштады. Бир жолу мени чогулушка чакырып калышты. Ал чогулушка айылдын тургундары да, анын ичинде окуучуларымдын ата-энелери да келишкен экен. Биз топ-топторго бөлүнүп алып, айылдын артыкчылыктуу көйгөйлөрүн аныктай баштадык. Жашоочулар жолдордун абалы, көчөлөрдү жарыктандыруу, клубдун ремонту, ФАПты оңдоо, ичүүчү суу өңдүү маанилүү маселелерди көтөрүштү. Бирок биз окуучулардын ата-энелери менен мектептеги ашкана тууралуу маселени көтөрүп чыктык. Көрсө, ушундай эле көйгөй Ак-Башат айылындагы орто мектепти да көптөн бери тынчсыздандырып жаткан экен. Эки мектептеги ашкана маселесин

чечүү үчүн демилгелүү топ (ДТ) түзүлдү. Топко ата-энелер, айыл өкмөтүнүн кызматкерлери, мектептин өкүлдөрү мүчө болушту. Биз долбоорду даярдап чыктык. Ошентип, чогулушта дене тарбия мугалими Игорь Головнев биздин долбоорду абдан жакшы тартуулады. Башка топтор да артыкчылыктуу көйгөйлөрдү жакшылап баяндап бергенине карабастан, жашоочулар “Балдар биздин келечегибиз” аттуу долбоорубузду тандап алышты. Элеттиктер ашканадагы шарттарды оңдоп, заманбап жабдууларды сатып алуу жолу менен мектептеги тамактануунун сапатын да жакшыртса болоорун түшүнүштү.

Натыйжада 2017-жылы биздин долбоор Чакан гранттар программасынын конкурсунда 1 миллион сом утуп алды. Кошо каржылоо катары ЖӨБ органы жергиликтүү бюджеттен 614 960 сом бөлүп берди. Эки мектепте ашканаларды толугу менен оңдоп чыктык, канализация системасын, ашкананын ичин жаңыладык, балдар колдорун жылуу суу менен жууп турсун деп суу жылыткычтарды орноттук. Мындан тышкары ашканага жаңы жабдууларды сатып алдык. Мисалы, мештер, демдеме меш, муздаткыч, камыр жууругуч, жемиш кескич, идиш жуучу жай, отургучтар жана үстөлдөр сатып алынды. Ашпозуларга иш үчүн бардык ыңгайлуу шарттар түзүлдү. Эгерде мурда нанды башка жерден сатып келсек, азыр таттуу нанды жана пирожкилерди өзүбүз эле жасап калдык, кенже жана жогорку класстардын окуучулары үчүн ысык тамак жасап жатабыз. Тамактын сапаты да бир кыйла оңолду. Мурда балдар толук жебей, таштап кетишсе, азыр тамакты калтырбай жеп калышты. Бул долбоорду ишке ашыруунун натыйжасында эки мектепте жаңы төрт иш орду пайда болду. Мурда биздин мектепте ашпозчу болгон эмес, ашкананын кызматкерлери гана болчу. Эми болсо үч ашпозчу жана үч кызматкер иштейт. Ошентип мектептеги жашоо кызып жаткан учур. Окуучулардын, мугалимдердин жана ата-энелердин маанайы абдан жакшы, баары ыраазы.



**Ольга ОВЧЕРЕНКО,
35 жашта, үй кожойкеси,
2-3-класстарда окуган эки баланын энеси:**

– Биздин прогрессивдүү мектебибиз үчүн абдан кубанычтамын. Бул мектепте билим деңгээли гана жогору болбостон, балдар үчүн мыкты шарттар да түзүлгөн. Ашкананы жаңылагандан бери тамак да оңолуп, балдар тоё жеп калышты, жада калса дагы сурашат. Бардык тамактар даамдуу, жаңы. Балдарым мектептен курсагы ток келишет, ашкананын тамагын дайыма макташат! Мектептеги сапаттуу тамактануу – бул мыкты билим берүүгө шарт түзүп, дени сак муунду өстүрөт. Мурда ашкананын абалы ата-энелерди абдан санаага салчу. Эми болсо шундай көйгөй болгонун унутуп баратабыз.

**Минавар НИЯСОВА,
Ак-Башат айылындагы
мектептин директору:**

– Биздин мектептеги көйгөй жергиликтүү бийликке акыры жеткенине бактылуубуз. Алар Ак-Башат айылындагы чакан мектептин бардык пландарын ишке ашыра алышты. Бул мектепте 266 окуучу билим алат. Алардын ичинен 129 бала – кенже класстын окуучулары мектептин ашканасында тамактанышат. Долбоордун жардамы менен, биринчиден, ашкана толугу менен ремонттолду, буга чейин эч болбогон жыт соргучту орноттук, полго кафель төшөлдү, электр системасы жаңыланды, үч идиш жуучу жай жана суу жылыткыч орнотулду. Балдар колдорун жылуу суу менен жууп калышты. Экинчиден, ашкананын тамак жасоочу блогундагы жабдууларды толугу менен алмаштырдык, эки камералуу муздаткыч сатып алдык, демдегичи бар электр машин, эки идиш жуучу ваннаны, идиш үчүн текчелерди, эки тамак жасоочу үстөлдү, суу жылыткычты, идиш-аяктарды, таразаны жана дагы көп буюмдарды сатып алдык. Мурда балдарга булочка жана чай берчүбүз, бул



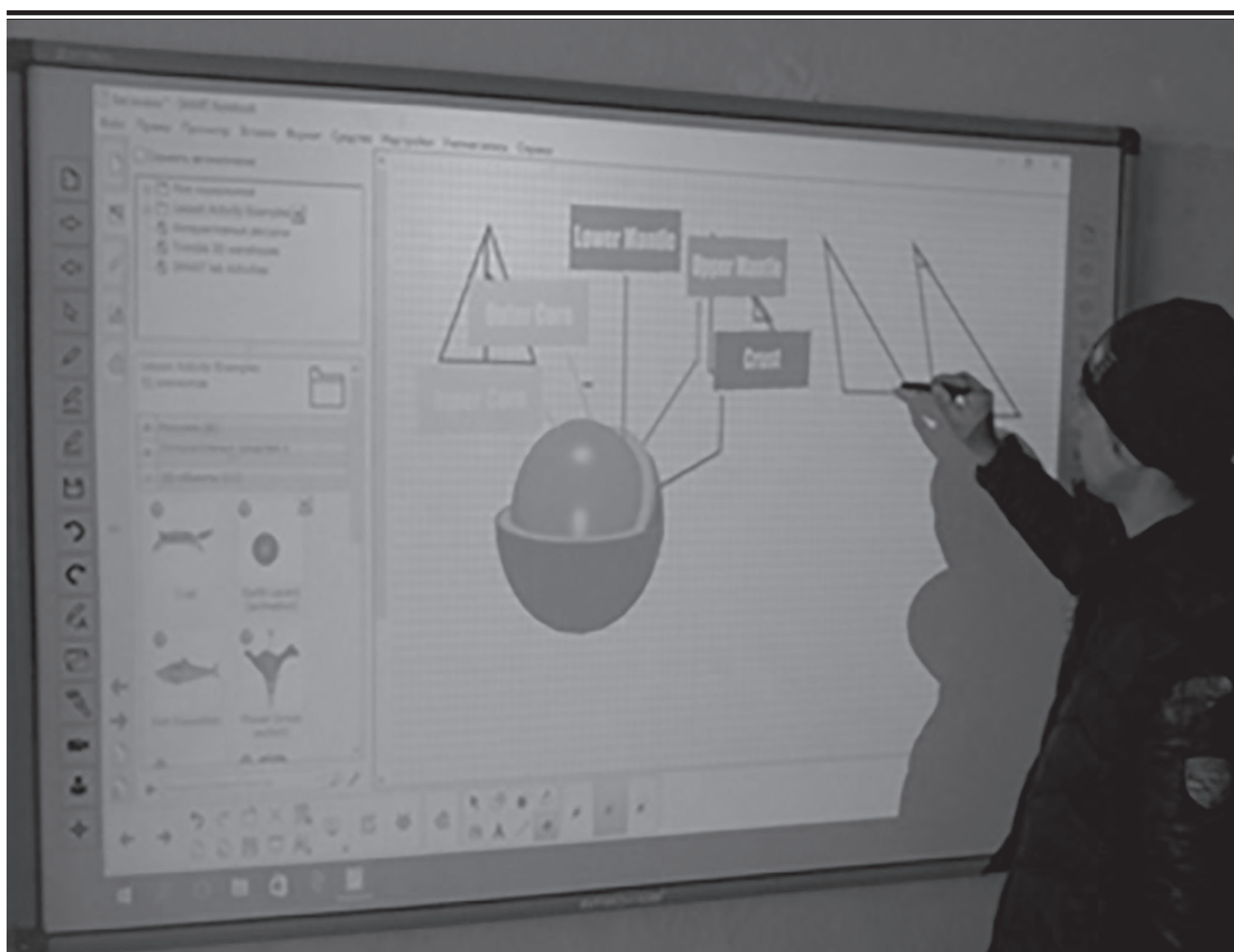
үчүн Кара-Балта шаарына же Новониколаевкага атайын барып келчүбүз. Жолго бир топ акча кетчү. Ашкананы толугу менен оңдоп чыгып, жабдууларды жаңылагандан кийин балдардын толук тамактануусу үчүн бардык зарыл шарттар түзүлдү. Азыр балдар ысык тамак ичип калышты, нанды, таттууну өзүбүз жасайбыз. Ата-энелер “балдарыбыз ачка калбаса болду” деп тынчсызданбай калышты. Себеби көпчүлүк окуучулар 3 км аралыкты басып өтүп, башка айылдардан келип билим алышат. Мурда ысык тамак болбогондуктан, орудардын тартыштыгынан кенже класстарды экинчи нөөмөткө калтыра алчу эмеспиз. Ошондуктан баары биринчи нөөмөттө билим алчу, класстарда кысылып отурушчу. Эми болсо окуучуларды эки нөөмөткө бөлүп койдук. Ошондой эле балдарда күрөш жана волейбол боюнча спорт секцияларына катышууга мүмкүнчүлүк пайда болду. Бул секциялар мектептеги ремонттон кийин ачылган. Мындан тышкары англис тилин жана комуз черткенди үйрөткөн курстар да пайда болду. Балдардын көңүлү жайдары, тамакка табити бар – бул үчүн абдан бактылуумун. Ата-энелер жана мугалимдер ыраазы. Алыскы аймакка колдоо көрсөткөнүңөр үчүн чын жүрөктөн ыраазычылыгымды билдирем. Анткени адатта алыста жайгашкан айылдар көңүл сыртында кала берет эмеспи.

M



Биздин мектептин окуучулары Кыргызстанда гана эмес, анын сыртында да таанылышат

Ош облусунун
Чоң-Алай районундагы
Чоң-Алай АА



Алтымыш АКИМОВ,
35 жашта, мугалим:

– Өмүр бою Дароот-Коргон айылында жашап келатам. Төрт баламдын экөө бешинчи жана жетинчи класстарда окушат. Алар билим алган мектепте мен 10 жылдан бери орус тили жана адабиятынан сабак берем. Бул – райондогу эң чоң мектеп. Бул мектеп 1951-жылы биринчилерден болуп курулган. Ал эми 1988-жылы жаңы имарат курулган эле. Учур-

да бул мектепте 700 окуучу билим алат, 70 педагог иштейт, 27 техкызматкер бар. Биздин мектепте гана эмес, Чоң-Алай айылдык аймагындагы калган жети мектепте да көп жылдардан бери окуунун кандайдыр бир жаңы, заманбап усулдары киргизилген эмес. Азыркы технологиянын доорунда дүйнө жүзү маалымат менен ыкчам алмашып жаткан учурда күн сайын жаңы билимге жана ага жетүүнүн жаңы ыкмаларына болгон муктаждык да көбөйдү. Бирок биздин балдарда жаңы технологияларды колдону-

уга мүмкүнчүлүгү болгон эмес. Түрдүү сынактарда жана олимпиадаларда биздин балдар канчалык артта калганы билинип турчу. Ал эми жогорку окуу жайларына тапшырып жатканда биздин балдар төмөнкү жыйынтыктарды көрсөтүшчү, Интернетти колдонуу, видеосабактарга катышуу өңдүү кадыресе көндүмдөргө ээ болушкан эмес.

2017-жылы бизге Долбоордун өкүлдөрү келишип, айыл өкмөтүнүн кызматкерлери менен ар бир айылдан жашоочуларды чогултуп, эң курч көйгөйлөрдү аныктап чыгышты. Көйгөйлөр абдан көп эле, бирок окуучулардын ата-энелери жана мугалимдер мектептеги билим берүү маселесин козгошуп, анын сапатын жогорулатуу зарыл болгонун айтышты. Бул маселени чечүү үчүн демилгелүү топ түзүлүп, ага мугалимдер, анын ичинде мен дагы, ата-энелер, АӨнүн кызматкерлери киришти. Чакан гранттар программасынын конкурсунда катышуу үчүн биздин топ “Жаштар – биздин келечегибиз” аттуу долбоорду даярдадык. Билим берүүнүн сапатын жогорулатуу үчүн Чоң-Алай айылдык аймагындагы бардык мектептер үчүн интерактивдүү такталарды жана компьютердик жабдууларды сатып алууну чечтик. Чоң чогулушта мен долбоор менен тааныштырып, жашоочулардын басымдуу бөлүгү менин долбоорум үчүн добуш бергени чоң жеңиш жана жетишкендик болду! Ошентип, биз 1 миллион сомдук грантты каражатты утуп алдык! ЖӨБ органы кошо каржылоо катары 300 миң сом бөлүп берди. Тендер аркылуу жети мектепке жана жети бала бакчага интерактивдүү такта, ар бир мектепке проектор-

лорду, түстүү принтерлерди сатып алдык. Ошондой эле ар бир мектепти жана бала бакчаны Интернетке коштук.

Биздин мектепте интерактивдүү тактаны орус тили жана адабияты классына орноттук. Ошентип, акыры жаңы технология да бизге жетип, балдар ага канчалык муктаж болгону ошол заматта билинди. Бул окуя балдарга чоң дем берип, сабакка болгон кызыгуусу бир топ артты. 5-11-класстардын окуучулары интерактивдүү тактаны пайдаланганды тез эле үйрөнүп алышты. Алар көрсөтмө куралдар жана сүрөттөр аркылуу материалдарды өздөштүрүп, Интернетти колдонгонду үйрөнүп, активдүү болуп калышты. Интерактивдүү такта окуучуларды олимпиадага даярдаганга жардам берет, аны менен иштеген абдан ыңгайлуу, буга чейин жазгандарыңды сактап, кайра көрүп чыксаң болот. Балдарда өзүнө болгон ишеним артты, түрдүү багыттар боюнча жөндөмдүүлүгүн өркүндөтүп жатышат. Өз балдарым да жакшы жагына өзгөрө башташты, электрондук китептерди жакшы көрүшөт, көнүгүүлөрдү тез эле аткарып калышты, тапшырмаларды жасоого каалоосу күч. Жаңы технологиялар окуу процессине болгон кызыгууну пайда кылганына ата-энелер да кубанып жатышат. Алар балдарынын жүрүм-туруму өзгөргөнүн көрүшүүдө. Балдар окууга жоопкерчиликтүү мамиле жасап, келечекке чоң пландарды кура башташты, аларда алдыга болгон умтулуу пайда болду. Биздин мектептердин бүтүрүүчүлөрү Кыргызстанда гана эмес, анын тышында да кеңири таанылат деп ишенем.

M



Шаардагы көптөгөн мектепке чейинки мекемелерге караганда биздин бала бакчада мыкты шарттар түзүлгөн

*Нарын облусунун
Ат-Башы районундагы Ак-Муз АА*



**Гүлмайрам КЫРГЫЗБАЕВА, 60 жашта,
бала бакчанын директору:**

– Мен үй-бүлөм менен Ак-Муз айылында 12 жылдан бери жашайм. 2007-2019-жылдары 120 наристе тарбияланган бала бакчада тарбиячы болуп иштедим. Акыркы жылдары бакчадагы орун абдан тартыш болуп жатат. Бала бакча мынча сандагы балага эсептелинген эмес. Айлабыз кетип, бир керебетке 2-3 баланы жаткырууга туура келди. Шейшеп-жууркан да жетишпей, матрастан баштап шейшепке чейин ата-энелерден суроого мажбур болдук. Биз балдарды музыкага окута алган

жокпуз, себеби бала бакчада музыкалык аспаптар жана аппаратура болгон эмес. Интернет тууралуу ооз да ачпай эле коёлу, бизде атүгүл документтерди жүргүзүү үчүн компьютер да жок эле. Сөздүн ток этээр жерин айтсам, биз балдарга толук мектепке чейинки билим жана тарбия бере албай келдик. Бул маселе менен айыл өкмөтүнө кайрылганбыз, бирок акча каражатынын жоктугунан алар биздин маселебизди чечип бере алышкан жок.

2017-жылы айыл өкмөтү көпчүлүк тургундарды чакырып, чогулуш өткөрдү. Ошондо бизден көйгөйлөрүбүздү айтып берүүнү өтүнүштү. Биз ата-энелер менен чогуу бала бакчадагы көйгөйлөр туу-



ралуу айтып бердик. Башка жашоочулар болсо таза суунун жоктугу, оңдолбогон жолдор, мектептин, бала бакчанын, оорукананын начар абалы тууралуу кеп козгошту. Мен бардык коомдук иш-чараларга жигердүү катыша баштадым. Ошентип демилгелүү топко да мүчө болуп кирдим. Бул топ биздин бала бакчанын көйгөйлөрүн чечүү боюнча планды иштеп чыкты. 2018-жылы жыйынтоочу элеттик чогулушта катышуучулардын көбү Долбоордун гранттык программасына катышуу үчүн эки артыкчылыктуу долбоорду тандап алышты. Чогулуштун катышуучулары мектептеги билим берүүнүн шарттарына басым жасаган долбоорду (мектепке пластик терезелерин орнотуу) жана “Балдар – биздин келечек” аттуу биздин долбоорду (бала бакчаны зарыл болгон жабдуулар – эмерек, идиш-аяк, оюнчук менен камсыз кылуу) тандап алышты. Дал ошол маалда 50 орундуу кошумча корпустун курулушу бүтүп калган. Корпусту зарыл болгон эмеректер жана буюмдар менен камсыздаш керек эле.

2018-жылы биздин долбоор 1 млн. сом өлчөмүндө грант утуп алды. Бул акчага кошо каржылоо катары жергиликтүү бюджеттен 126 500 сом бөлүндү. Биз бул акчага бала бакча үчүн зарыл буюмдардын баарын сатып алдык. Ошентип, 90 керебет, 70 матрас, 120 төшөк, жапкыч, жаздыктар, 200 комплект шейшеп, килемдер, күзгүлөр, интерактивдүү такталар, компьютер, проектор, санарип пианино, эки комуз, музыкалык колонка, видеокамера, эки телевизор, сууну тазалоо үчүн фильтр, шамчырак, оюнчуктар, нан бышыруу үчүн электр меши жана жайлоодо бала бакча уюштуруу үчүн чоң металлдан куралган боз үй сатып алынды.

Бала бакча бардык талаптарга шайкеш жабдылгандыктан жаңы тайпа ачылып, бакчада музыкалык зал да пайда болду. Балдарга ырдаганды, бийлегенди үйрөтүүгө мүмкүнчүлүк пайда болду; ар бир баланын өзүнүн керебети жана жаңы шейшеп, жуурканы бар; жергиликтүү бюджеттин эсебинен Интернетке кошулуп, интерактивдүү такта аркылуу сабактарды санарип форматта өткөрөбүз. Тарбиячылар өз билимин тереңдетип, балдар менен иштөөнүн жаңы заманбап иннова-

циялык усулдарын Интернеттен издеп табышууда. Жаңы жумушчу орундар түзүлүп, кадрлар резервинен айылдын 11 тургунун кошумча ишке алдык. Алардын ичинен үчөө тарбиячы, экөө бала багуучу, алтоо техникалык кызматкерлер. Булардын маянасы Билим берүү министрлиги аркылуу төлөнөт. Балдар жаңы жабдууларга жана оюнчуктарга абдан кубанышты. Алардын жүрүм-турумунда да оң өзгөрүүлөр байкалууда. Балдар мурдагыдан да активдүү, эркин болуп, окуганды же санаганды үйрөнгөндө кыйналбай, чоң жылыштар байкалууда. Балдар талаптагыдай билим жана тарбия алып жатышат. Бала бакчага киргиси келгендер көбөйүп, мурда төрт тайпа болсо, азыр бешөө болуп калды. Эми жаңы бала бакчаны ачуу пландарын түзө башташ керек.

**Кенже ОСМОНОВА,
45 жашта, чоң эне:**

– Мурда эки неберем бала бакчага барганда жерде укташчу, башкалар керебетте жатчу. Мени бул көрүнүш санаага салганы менен, башка айла жок эле. Колубуздан келген нерсе – ар ким үйдөн төшөнчү-жууркандарды алып келчү. Эми болсо бардык балдар керебетте укайт, ар биринин өзүнүн төшөнчүсү бар. Балдардын акыл-эсин өнүктүрүү үчүн көбүрөөк мүмкүнчүлүктөр пайда болду, балдар мурдагыдан да ачык, шатыра-шатман жүрүшөт. Ата-энелер да өзгөрдү. Көптөр баланы мектепке чейин билим берчү мекемеге жиберүү зарыл экенин түшүнүштү. Бакчага барбаган бала ал жакта тарбияланган баладан бир топ айырмаланып турат. Мындай айырма балдар мектепке барганда байкалат. Бала бакчага баргандар оюн эркин түшүндүрө алышат, сүйлөшкөндү билет, ырдай алышат, тамга таанышат, китеп окуй алышат, бир сөз менен айтканда өз алдынча болуп калышат. Ал эми бакчага барбаган бала уялып, курдаштарынан артта кала баштайт экен. Биздин бакчада шаардагы көптөгөн бакчаларга караганда мыкты шарттар түзүлгөн жана биз муну менен абдан сыймыктанабыз.

Баяндардын топтомун
ЭҮЖӨБОЖ
Долбоорунун
мыкты практика
боюнча адиси
Гуляим
ШАМШИДИНОВА
даярдады

Таза суусуз өткөн күндөрдү эстесем жүрөгүм зыркырайт

Чүй облусунун Аламүдүн районундагы Гроздь АА

**Каныш БАЗАРКУЛОВА,
72 жашта, пенсионер:**

– Менин үй-бүлөм чоң – беш балам, 10 неберем бар. Балдарым өз оокатын кылып, бизден бөлүнүп кетишкен. Биз менен уулум үй-бүлөсү менен жашайт. Бирок баары бир эски үйдө кадимкидей тар болуп калды. Ошондуктан 2020-жылы жер участкасын алып, биздин айылдагы жаңы конушта үй кура баштадык. Жаңы конушта эч кандай суу болгон эмес. Мындан улам үй кургандар абдан кыйналдык, жарым километр аралыктан суу ташып келчүбүз. Бирөө машинеси менен барса, экинчиси арабасына флягаларды салып алып ташып келет, башкасы болсо сууну эшекке артып келет. Жайында сууну арыктан алып жаттык. Ошентип, беш жылга созулган азаптуу курулуштан кийин 2015-жылы үй-бүлөбүз менен жаңы үйгө көчүп бардык. Албетте маңдайыбыз жарыла кубандык. Бирок биринчи күнү эле таза суунун азабын чеге баштадык. Баягы эле суу ташымай окуясы кайталанды. Кышында сууну чанага жүктөп алып ташычуубуз. Биздин көчөдө 30га жакын кожолук бар, ал жакта негизинен жаш үй-бүлөлөр жашайт. Келиндер суу ташып жүргөнүн көргөндө каңырыгым түтөйт. Анткени аларга суу

күнүмдүк тиричилик үчүн абдан зарыл да. Курулуш жүрүп жаткан маалда эч кандай суу түтүк тарамы болбогонун түшүнчүбүз. Ошондуктан болгонун болгондой кабыл алып эле унчукпай иштей бергенбиз. Бирок үйгө көчүп келгенден кийин бул маселени чукул арада чечиш керектигин түшүндүк. Кошуналар менен чогулуп алып айылдын старостасын жемелей баштадык. Ал болсо жакында чоң жана жакшы өзгөрүүлөр болоорун, кайсы бир Долбоор келип, биздин көчөнүн гана эмес, жалпы Бирдик айылынын суу маселесин чечип берээрин айтты.

2015-жылдын жайында айыл өкмөтүнүн кызматкерлери жаңы конуштун бардык жашоочуларын чогултуп, жыйын өткөрүштү. Бул жыйынга ЭҮЖӨБОЖ Долбоорунун өкүлдөрү да катышты. Чогулуш буга чейин болуп көрбөгөндөй форматта – оюн формасында өттү. Топ-топторго бөлүнүп алып, биз айылдагы эң көйгөйлүү маселелерди аныктай алдык. Андан соң айылдык аймактын жалпы чогулушунда артыкчылыктуу көйгөйлөрдү тандап жатканда жашоочулардын көбү биздин маселебизди тандап алышты. Бул үчүн биз ушул кезге чейин элеттиктерге ыраазычылыгыбызды билдирип келебиз. Натыйжада ичүүчү суу көйгөйүн чечүү боюнча биздин долбоор конкурста 1 миллион сом утуп алды. Жергиликтүү бюджеттен кошо каржылоо түрүндө 100 миң сом бөлүндү. Бирдик айылында 400 үй кожолукта 1350 адам жашайт. Чогулган акчага 2016-жылы суу менен жабдуу системасын орноттук, төрт көчөгө төрт кудук орнотулду, 1,5 км жерге суу түтүк куурлар төшөлдү, болгондо да куур ар бир короого жетти. Сууну ар бир короого жеткиргенден кийин көпчүлүк жашоочулар үйлөрүндө суу жылыткычтарды, раковина, кир жуугуч автоматтарды орнотуп, жуунучу бөлмөлөрдү, даараткананы жасай башташты. Бизден кийин көчүп келе баштагандар жолдуу экен, анткени негизгиси суу бар, калган маселени чечсе болот. Долбоордун жардамы менен адамдардын турмушу оңолду, азаптуу күндөр артта калды. Азыр каалаганда идиш, кир жууп, каалаганда жуунуп алабыз. Суу ташып жүргөн күндөрдү эстесем жүрөгүм зыркырайт. Кантип ошого чыдаганыбызды да түшүнө албай кетем. Айтор, адамдардын жашоосу жакшы жагына өзгөрдү, баарыбыздын маанайыбыз ачык, көңүлүбүз ток. Биздин орчундуу көйгөйүбүздү чечип бергендердин баарына ыраазычылыгымды билдирем. Биз, биздин балдарыбыз жана неберелерибиз силерге дайыма ыраазы болобуз!



Таза суу аялдын түйшүгүн жеңилдетет

*Ош облусунун
Ноокат районундагы
Гүлистан АА*



***Бахтияр МИРЗАКУЛОВ,
55 жашта, дыйкан:***

– Менин үй-бүлөм “Абад-Дала” участогунда 1994-жылдан бери жашап келатат. Мен билгенден бери бизде таза суу азап болчу. Биздин үй-бүлө сууну бир километр алыстыктагы айылдан жөө ташып келчү. Ал эми кышында сууну арыктан алчу-буз. Баарынан да аялдарга кыйын болчу. Аялым, кыздарым, келиним сууну көбүрөөк ташычу, бул болсо абдан көп убакытты жана күчтү алып коёр эле. Эки жыл мурда кызым сарык менен ооруп кал-

ды. Себебин издей келсек, жугуштуу оору арыктагы сууну ичкенден кийин пайда болуптур. Ушундан кийин узак аралыкка жана кыйналып жеткиргенге карабай сууну колонкадан гана алып калдык. Бул маселени чечип берүүсүн өтүнүп, айылдык кеңештин депутаттарына, айыл өкмөтүнө бир нече жолу кайрылганбыз, жергиликтүү мамлекеттик администрацияга кат жазчубуз. Бирок бюджетте акча жок деген эле жоопту укчубуз. 2017-жылы жайында Маданият үйүндө чогулуш өтүп, ал жерде элеттиктер менен чогуу айылдын негизги көйгөйлөрүн аныктап чыктык. Биринчи кезекте таза суунун жок-



көйгөйүн чечүү үчүн 1 миллион сом утуп алды.

Бул көйгөйдү кантип чечтик? Кошуна айылдагы “Исмаил-Ата” участкасында басымы жакшы артезиан скважинасы иштейт. Айылдын тургундары ушул таза сууну колдонууну чечишти. Скважина 1,3 км аралыкта жайгашканына карабастан айылдын тургундары чуңкур казып, куурларды төшөп, линияларды монтаждоо иштерине жигердүү катышып беришти. Беш көчөнүн ар бирине суу түтүк линиясы төшөлүп, эки көчөнүн жашоочулары

тугу маселесин бөлүп алдык. Андан соң чогулушта адамдар биздин маселени артыкчылыктуу деп тандап алышып, айыл өкмөт башчы жакын арада таза суу маселеси биротоло чечиле турганын айтты. “Абад-Дала” участкасында жашагандарды бул кабар абдан кубандырды, биз өз максатыбызга жеткенибизге сыймыктанып турдук. Ошентип, Долбоордун гранттык программасынын конкурсунда катышып, Гүлистан АА “Абад-Дала” участкасындагы таза суу

сууну өз үйлөрүнө өткөрүп алышты, сууну эсептегичтер орнотулду. Мындан ары суу эсептегич ар бир үйдө орнотулуп чыгат. Ошентип ЖӨБ органдарынын, жергиликтүү жамааттын биргелешкен күч-аракети менен, Долбоордун колдоосу алдында 30 жылдан бери көкөйгө тийген маселе акыры чечилди. Адамдар арыктан суу ташыганды токтотуп, сууну кошуна участкадан алып жатышат. Азыр суу ташып келүүгө кеткен убакытты маанилүү иштер-



ге сарптап жатабыз. Өзгөчө аялдарда үй-бүлөсү үчүн көбүрөөк убакыт пайда болду. Ошондуктан балдар жана карылар кароосуз калбай калды, атүгүл өздөрү үчүн да убакыт таап жатышат. Артезиан суусу бир кыйла сапаттуу жана ден соолукка да пайдалуу. Жашоочулар донорлорго жана бул Долбоордун аткаруучуларына абдан ыраазы.

**Дилафруза
ХАЖИМАТОВА,
40 жашта,
үй кожойкеси:**

– Менин үй-бүлөм “Абад-Дала” участогунда 2002-жылдан бери жашайт. Ошондон бери күн сайын эки, кээде үч жолу 1 км жолду жөө басып, кошуна участкадан суу ташып келчүмүн. Ал жакта кезек да күтүп калчумун. Бул абдан көп убактымды алчу. Кээде сууну арыктан алчубуз. Суунун кирдигинен улам балдардын ичи өтүп, акыркы жолкусунда кызым сарык менен ооруп калды. Күйөөм башка өлкөдө иштейт. Ал үйгө келгенде гана машине менен суу ташып келип, түйшүгүмдү жеңилдетчү. Бирок ал жокто сууну өзүм ташычумун. 2017-жылы жайында кошуналарым менен иш-чарага катышканбыз. Ал жерде бизди топ-топка бөлүшүп, айылдын эң олуттуу маселесин тандап алышыбыз керек эле. Биздин топ таза суу көйгөйүн көтөрүп чыккан. Андан соң бизди чоң чогулушка чакырышып, адамдар биздин долбоор үчүн добуш беришкен. Бир жылдан кийин долбоор иш жүзүнө аша баштады. Айылдын бардык тургундары курулуш ишерине жигердүү катышып беришти. Эркектер куурларды төшөөгө жардам берсе, ар бир көчөнүн аялдары кезектешип аларга тамак жасап берип турдук. 2018-жылдын этегинде биздин участокко көпкө күткөн суу да келди. Биз, аялдар күн сайын суу ташып келүүгө 3-4 саат коротпой калдык. Бош убакыт пайда болду.



Бирок эң негизгиси – эч ким арыктан суу албай калды, балдар жугуштуу ооруларга чалдыкпай калышты. Бул көйгөйдү чечүүгө жардам бергендердин баарына абдан ыраазыбыз. Чынын айтсам, биз кошуна келиндер менен биринчи жолу коомдук иш-чарага ушинтип жигердүү катыштык. Биз үй кожойкебиз да. Үй-тиричилигинен башканы билбейбиз, ушак-айыңдар эле бизге жетпесе, айылда эмне болуп жатканынан кабарыбыз деле жок. Ошондуктан бул иш-чарага катышуу биз үчүн чоң окуя болуп калды. Элибиз үчүн маанилүү маселени чечүүгө өз салымыбызды кошконубузга сыймыктанып турабыз. Эми мындан ары да айылдын жашоосуна жигердүү катышып, аялдардын көйгөйлөрүн талкуулай берели деп чечтик. Азыр аялдын үйдөгү жүгүн кантип жеңилдетсе болот деп ойлонуп турган кезибиз. **M**

Жаңы атайын техника айылдын негизги көйгөйлөрүн чечүүдө

Нарын облусунун Жумгал районундагы Чаек АА



Баяндардын тоptomун ЭҮЖӨБОЖ Долбоорунун мыкты практика боюнча адиси **Гулям ШАМШИДИНОВА** даярдады

Дүйшөнкул СОПИЕВ,
пенсионер, 65 жашта:

– Чаек ААнын жергиликтүү кеңешинин депутаты катары жергиликтүү өз алдынча башкаруу менен иштөө тажрыйбам бар. Узак убакыттан бери ЖӨБ органдарында көрктөндүрүү чөйрөсүндө кызмат көрсөтүү үчүн жетиштүү материалдык-техникалык базасы болгон эмес. Биздин айылдык аймак колхоздун базасында негизделген. Ал эми бул колхоздун бардык кыймылдуу да, кыймылсыз да мүлкү жеке менчикке өтүп кеткен. Анча-мынча нерсе гана муниципалдык менчикте калган. Чаек АА – район борбору, дээрлик шаар болуп эсептелинет. Элдин бардык көйгөйлөрү жана жүгү ЖӨБ органдарынын мойнуна жүктөлгөн: арыктарды тазалаш керек, жолдорду оңдоп, куруш керек, таштанды чыгарып, аймакты көрктөндүрүү боюнча башка иштерди жа-

саш керек. Бирок ЖӨБ органдары иш жүзүндө салык чогултуп, маалымкат берип, күнүмдүк ишин эле аткарышат. Алар оор көйгөйлөрдү чечүү менен дээрлик алектенишкен эмес. Өзгөчө коммуналдык чарбага жана инфраструктурага байланышкан бир топ көйгөйлөр бар эле. Мындай кырдаал айыл өкмөтү бул ишти жасай албаганы үчүн түзүлгөн калган жок. Убагында материалдык-техникалык база ойлонулбай жок кылынган, жаңы системанын шартында башкаруу көндүмдөрү болгон эмес, кызмат көрсөтүү жана көрктөндүрүү чөйрөсүндө жергиликтүү өз алдынча башкаруунун иши кантип уюштурулушу керектигин түшүнгөндөр аз болчу. Салык аз чогулуп, бюджет аралык мамилелер көп акчаны талап кылган маселелерди чечүүгө жол берген эмес. Ошондуктан акчанын тартыштыгы, транспорттун жана атайын техниканын жоктугу, чыныгы адистердин тартыштыгы жана башка фактор-

лор азыркыдай кырдаалга алып келди – көйгөйлөр көбөйө берди, бирок чечилбей жатты.

2017-жылы биздин муниципалитетте ЭҮЖӨБОЖ Долбоору өз ишин баштап, алар менен кызматташууга коомдук лидер катары мени тартышты. Мен адамдарды чогултуп, аймактагы эң актуалдуу көйгөйлөрдү аныктап чыгып, талкууладык, чогулуштарда сурамжылоо жүргүздүк. Негизинен арыктарды тазалоо, жайытка барчу жолду оңдоо, ички жолдорду ремонттоо маселеси кайра-кайра көтөрүлүп жатты. Бул объекттердин абалы өтө оор эле, жолдор ушунчалык талкалангандыктан ары-бери каттоо да мүмкүн болбой калган, көчөлөргө таштанды толуп, эски свалка талаптарга жооп берчү эмес. Таза суу да чоң көйгөйгө айланып, андан биринчи кезекте аялдар жана балдар азап чеккен.

Көрктөндүрүү чөйрөсүндөгү маселелер айылдын бардык жашоочулары үчүн маанилүү болгонун кырдаалга жасалган анализ көрсөттү. Ошондуктан чогулушта “Ички инфраструктураны жакшыртуу – адамдардын татыктуу жашоосунун кепили” деп аталган долбоор артыкчылыктуу деп тандалды. Бул долбоордо атайын техниканы сатып алуу каралган эле. ЭҮЖӨБОЖ Долбоорунун жардамы менен 2017-жылы экскаватор сатып алганбыз. Бүгүнкү күндө сапаттуу кызмат көрсөтүп, суу түтүк тармактарындагы авариялардын кесепеттерин жоюп, жолдор тартипке келтирилип жатат. Малчылар жайытка кыйналбай жетишүүдө, арыктар жана каналдар да тазаланып жатат. Мындан тышкары таштанды чогултулуп, тазаланып жатат, таштанды чогултуу үчүн цементтен жана металлдан жасалган контейнерлер орнотулду. Жергиликтүү кеңештин сессиясы таштанды үчүн тарифти бекитип берди: эми ар бир короодон 20 сомдон, кафе жана мекемелерден 50 сомдон чогултулуп жатат. Атайын техника таштандыны график боюнча жыйнап кетип, жаңы таштанды төкчү жайга алып барып таштайт. Атүгүл адамдар мештин күлүн да акырын чогултуп, сыртка чыгарып коюшат. Көпчүлүк көчөлөрдө таштандыны уруксат берилбеген жерге төккөндөр айып төлөйт деген жазуусу бар табличкалар орнотулган. Ошентип көчөлөр тазарып, келген коноктор мындай өзгөрүүлөргө таң калып жатышат. Мындан тышкары атайын техниканын жардамы менен үй кожолуктардын да көйгөйлөрү чечилип жатат. Атайын техника суу түтүктөрдү төшөөгө жана канализацияны курууга, чуңкурларды жана арыктарды казууга тартылууда.

Натыйжада эми көрктөндүрүү маселелери ыкчам чечилип калды. Мурда айыл өкмөтүнө караштуу ТКЧ бөлүмү иштетчү. Ал жерде 18 адам бар болчу. 2020-жылдын январынан тартып “Таза-Чаек” муниципалдык ишканасы түзүлүп, кошумча алты жаңы иш орду пайда болду. Долбоор биздин муниципалитетке эл менен эффективдүү иштегенди үйрөттү, жарандардын жоопкерчилигин күчөттү жана ЖӨБго катышуу көндүмдөрүн жакшыртты.

Бубумалим КОЖОМБЕРДИЕВА, **70 жашта, пенсионер**

– Малын айдап, жайытка көчкөн чабандар өзгөчө кыйналчу: жолдордун жана көпүрөлөдүн абалынын начардыгынан алардын машинелери өтө албай, жада калса сууга түшүп кеткен учурлар да болгон. Таза суунун тартыштыгынан улам чабандар сууну 5 км алыс жерден эшек жана ат менен ташычу. Кышында жааган кар элди азапка салат. Себеби бул аймакта кар калың жаайт. Натыйжада жолдор жабылып, ал эми карды күрөп чыгуу үчүн техника болгон эмес. Арык тарамы иштебей калган. XX кылымдын 50-жылдары курулган суу түтүк тарамдарынын эскилиги жетип, чирип кеткен. Суу дайыма тартыш болчу. Мунун айынан ар кандай жаңжалдар да болуп турчу. Киши өтчү көпүрөнүн жоктугунан балдар арыкка түшүп кеткен учурлар болгон. Таштанды чогултуп, жыйноо менен эч ким алектенбейт. Мындан улам туш келди жерде таштанды жатчу. Адамдар таштандыны жолдун боюна эле таштап кете берчү. Пластик баштыктар аймактын тегерегинде учуп жүрчү.

Экскаватор сатып алгандан кийин кырдаал түп-тамырынан бери өзгөрдү. Биринчи кезекте жолдорду иретке келтирип, жаңы көпүрөнү курушту. Анын ичинде жайытка барчу жолдо да көпүрө пайда болду. Эски суу түтүк куурларын жаңысына алмаштырып, суу өткөрүштү; чуңкурларды казып чыгышты; графикке жараша таштанды чогултулуп, аймак таштандыдан арыла баштады. Жашоочулар мурдагы караганда жоопкерчиликтүү болуп, короосундагы жана көчөдөгү тазалыкка көз салып калышты. Алар кызмат көрсөтүү үчүн акыны өз убагында төлөп жатышат. Жаңы атайын техниканын жардамы менен үч футбол талаасы курулду. Атайын техника үй кожолуктардын ички маселесин чечүүгө да жардам берип жатат. Мурда жашоочулар жеке менчик фирмаларды жалдачу, азыр ошол эле ишти арзан баада атайын техника жасап берүүдө. Жалпы жонунан алганда Чаек айылдык аймагынын эли үчүн жашоо оңолду. Бул аймакка кирген үч айылда 12 619 адам жашайт.



Жаңы тротуар аң-сезимди өзгөртүүдө

*Ош облусунун Кара-Суу районундагы
Шарк АА*



Тахир АБДУРАИМОВ,
65 жашта, пенсионер:

– Үй-бүлөм менен Ташлак айылында жашайм. Мен бул айылда төрөлүп-өскөм. Жаш кезде колхоздо айдоочу жана куруучу болуп иштедим. 2010-жылы Ош окуяларынан кийин мени Ташлак айылынын бир бөлүгүнүн эл башчысы кылып шайлашкан. Ташлак – Кара-Суу айылдык аймагынын борбордук айылы. Кара-Суу айылдык аймагынын курамына алты айыл кирет. Ташлак аркылуу Ош-Бишкек трассасы өтөт. Мурда СССР доорунда бул трассанын боюнда тротуар бар болчу. Бирок бара-бара

андан эч нерсе калган жок. Ал эми бул трассада кыймыл эч качан токтобойт, жолдун эки тарабында тең коомдук мекемелер, уюмдар жана ишканалар, анын ичинде бала бакча, эки мектеп, үч мечит, кафе жана ресторандар, наабайканалар, көмүр саткан күркөлөр орун алган. Тротуар жана светофор болбогондуктан адамдар жолдун чети менен басышчу, балдар жолго чуркап чыкчу, адамдарга жолду кесип өтүү өтө кыйын эле. Жолдо бараткандарды буйтап өткөн айдоочулар машинесинин сигналын катуу басат, мындан улам кулак-мээни жеген ызычуу такыр бүтчү эмес. Жол кырсыктары да көбөйдү. Мисалы, акыркы эки жылда эле бул трассада ка-

рыя жана эки окуучу көз жумду. Жергиликтүү тургундар балдары үчүн тынчсызданып отураар эле. Атүгүл чоң адамдарга да трассанын жанынан басуу кооптуу болчу. Бул маселени чечип берүүнү өтүнүп адамдар кайда гана кайрылган жок. Бирок акчанын тартыштыгынан улам маселе чечилбей келди.

2017-жылы биздин аймакта ЭҮЖӨБОЖ Долбоору ишке ашырыла баштады. Бул долбоорго мен да жигердүү катыштым. Чү дегенде эле айыл өкмөтү Долбоор менен чогуу Ташлак айылынын тургундарын чогулушка чакырды. Бул чогулушта айылдын көйгөйлөрүн тизмектеп, аларды чечүү жолдорун талкууладык. Көйгөйлөр чындап эле өтө көп болчу. Ар бири боюнча демилгелүү топту (мындан ары – ДТ) түзүп, лидерлерди – топтордун төрагаларын тандадык. Ошентип мен тротуар көйгөйүн чечүү боюнча топтун төрагасы болуп калдым. Биздин топко жашоочулар, айыл өкмөтүнүн адистери жана жергиликтүү кеңештин депутаттары болуп 11 киши кирди. Биз өз долбоорубузду “Жолдогу кырдаалды өзгөртсө болот” деп атап, долбоорду ишке ашыруу боюнча иш-аракеттер планын даярдадык. Жыйынтыктоочу чогулушка буга чейин болуп көрбөгөндөй көп киши чогулду – 900 адам артыкчылыктуу долбоорду тандап алуу үчүн чогулду. Ошентип тогуз долбоор добушка коюлду. Алар: мектептин айланасын тосмолоо, жарыктандыруу, бала бакчанын аянтчасын жабдуу, таза суу, жаштар борбору, жолдорго асфальт төшөө, сел маселеси, көпүрө жана тротуар. Натыйжада көпчүлүк адамдар эки артыкчылыктуу долбоор үчүн добуш беришти. Алар: тротуарды орнотуу (жол кырсыктарын алдын алуу жана элдин коопсуздугу максатында) жана мектептин айланасын тосмолоо (эки мектептеги аянтка асфальт төшөө). Долбоордун гранттык программасынын конкурсuna катышып, эки сунуш тең 1 миллион сомдон утуп алды.

Тротуарды орнотуу үчүн 1 миллион сом гранттык каражаттан тышкары кошо каржылоо катары жергиликтүү бюджеттен кошумча 1 миллион сом бөлүндү. 2 миллион сомго Ташлак айылында Бишкек-Ош негизги жолунун боюнда узундугу 2 км., туурасы 2 метр болгон, асфальт төшөлгөн тротуар жасалды. Айыл тургундары да өз салымын кошту. Элеттиктер 20 адамдан болуп 7 топ түзүп, бир апта бою майда ташты тегиздеп чыгышты. Элдин эмгек салымы 70 000 сомдон ашты. МАИ аркылуу бир мектептин тушунда светофорду жана жол белгилерин орноттук, үч жерге жөө жүргүнчүлөр үчүн белги салдык, жол бекет кызматы туруктуу нөөмөттө турат. Эми бизде жөө жүргүнчүлөр үчүн өзүнчө жол бар. Ошентип айылдын көптөн берки оор маселеси чечилип, элдин коопсуздугу үчүн да жакшы болду. Ошол замат жол кырсыктары да кескин азайды, адамдар коркпой эле жолду кесип өтүп калышты. Ата-энелердин балдары үчүн санаасы тынч, келиндер баласын коляскага отургузуп алып ары-бери сейилдеп жүрүшөт, кары адамдар кечкисин мечитке каттап турушат. Жада



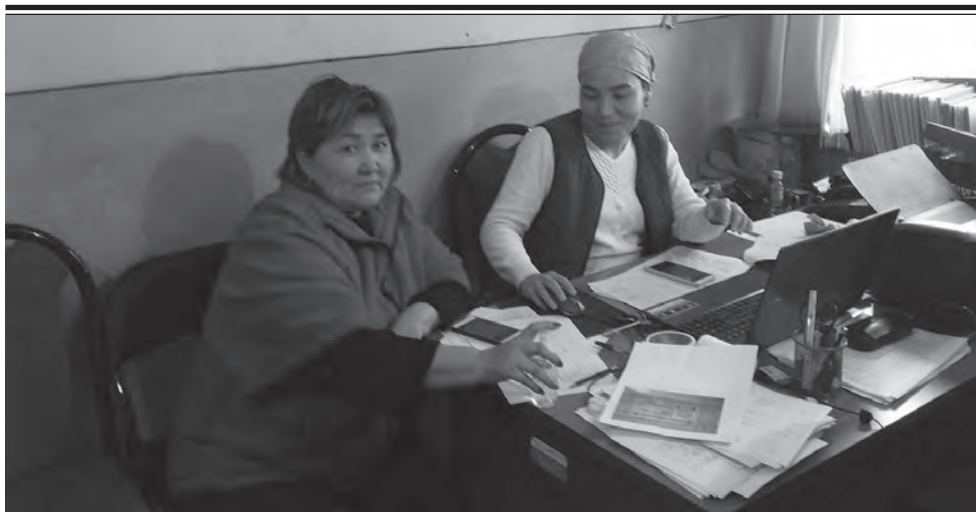
калса майыптар үчүн пандустарды да орноттук. Адамдар, өзгөчө окуучулар жол эрежелерин сактап жатышат. Эгерде мурда адамдар таштандыны жолдун боюна эле таштап келсе, азыр болсо ойдогудай таза болуп калды. Жаңы тротуар элге абдан жагып, ЖӨБ органына болгон ишеним артты. Коомдук жайларда адамдар жергиликтүү бийликти мактап, айыл өкмөтү жакшы иштей баштады деп көп айтышат.

Кызыгы, көп көчөлөрдө адамдар да демилге көтөрүп, жаңы демилгелүү топторду түзүп жатышат, өз көчөсүндөгү кайсы бир көйгөйдү чечүү үчүн өз алдынча чогулуп, ийгиликке жетишүүдө. Биздин алгачкы болуп түзүлгөн демилгелүү топторго салыштырмалуу жаңылары эмнени каалаганын, ким менен жана кантип иштегиси келгенин, кимден жардам күтсө болоорун, ал эми кимге кайрылып убара болбой эле коюш керектигин так билишет. Алар ЖӨБ органдарына, жергиликтүү ишкерлерге жана демөөрчүлөргө, түрдүү долбоорлорго жана донордук уюмдарга кайрылышат. Ошентип, ЖӨБ органдары менен чогуу таза суу, көчөлөрдү жарыктандыруу, ички жолдор өңдүү башка дагы артыкчылыктуу көйгөйлөрдү чечип жатышат. Ошону менен бирге демилгелүү топтун курамына киргиси келген адамдар да көбөйдү, өз айылына пайда алып келип, коомдук ишке тартылгысы келгендердин катары калыңдады.

Тротуардын иш жүзүндөгү жыйынтыгы көзгө көрүнөрлүк. Бирок муну менен гана чектелип калбаш керек. Тротуар элестүү айтканда жергиликтүү жамааттын аң-сезимин өзгөрттү десек болот. Бул жергиликтүү жамаат менен ЖӨБ органы биргелешип иш жасаса, жыйынтыгы кандай болоорун көрсөткөн долбоор болуп калды.

ЖӨБ кызматкерлерине шарт түзүп берсе, элге кызмат көрсөтүүнүн сапаты да жогорулайт

*Чүй облусунун Сокулук районундагы
Күнтуу АА*



**Валерий ШИЛОВ, 52 жашта,
“Таза-Күнтуу” муниципалдык
ишканасынын директору:**

– Мен Орусияда төрөлүп, бойго жетип, ошол жерде үйлөнгөм. 1990-жылы үй-бүлөлүк шарттарга байланыштуу Кыргызстанга көчүп келип, Күнтуу айылында орун-очок алдым. 2005-жылы турак жай-коммуналдык чарба жана өзгөчө кырдаалдар боюнча адис болуп, айыл өкмөтүнө ишке орношком. Бул кызматта 2018-жылга чейин иштедим. Андан кийин жаңы түзүлгөн «Таза-Күнтуу» муниципалдык ишканасынын директору болуп дайындалдым. Күнтуу айылдык аймагында 7325 адам жашайт, аянты 7217 гектар, курамына беш айыл кирет, үй кожолуктарды саны – 1720.

Эсимде, айыл өкмөтүнө ишке орношкону келгенде ХХ кылымдын 50-жылдары курулган эски имарат өтө жагымсыз таасир калтырган: имараттын ичи суук болчу, жылуулук начар иштешчү, чатырынан суу агып, документтер көгөрүп кетээр эле. Ным кетпеген, жылыбаган имаратта иштеген кызматкерлер да тез-тез ооручу. Имараттын ичиндеги чакан 12 бөлмөдө айыл өкмөтүнүн 15 кызматкери, жайыт комитетинин, СПАнын, ТСКАКБнын кызматкерлери болуп жалпысынан 30 адам иштешчү. Бир жолу өрт чыгып, эки бөлмө такыр жараксыз абалга келген.

Андан кийин ого бетер тар болуп, начар шартта иш да илгерилебей койду. Айыл өкмөтүнүн кызматкерлери калк менен дээрлик байланышта болчу эмес, алардын өтүнүч-кайрылууларынан тезирээк кутулууга аракет кылып, башка органдарга жана уюмдарга жибергенге аракеттенишчү. Мындай кырдаалда элге сапаттуу кызмат көрсөтүү тууралуу сөз кылууга да ооз барбайт.

2015-жылы Күнтуу АА ЭҮЖӨБОЖ Долбоорунун максаттуу муниципалитети болуп калган. Ошол учурдан тартып ЖӨБ органынын ишинде жана жалпы аймакта чоң өзгөрүүлөр башталган. Биринчи кезекте ЖӨБ органы жана Долбоор аймактагы беш айылдын элинин катышуусу менен ЖМБА-иш-чараларын уюштурду. Бул иш-чарада ичүүчү суу, таштанды, жолдор, бала бакча, мектеп, электр менен жабдуу, көчөлөрдү жарыктандыруу өңдүү артыкчылыктуу көйгөйлөр аныкталган. Анын ичинде айыл өкмөтүнүн имаратында шарттардын жоктугу көйгөйү да көтөрүлгөн. Бул көйгөйдү чечүү үчүн демилгелүү топ түзүлүп, ага мүчө болуп мен да киргем. Биз иш-чаралардын планын даярдап, маселени чечүүнүн түрдүү жолдорун сүрөттөп берип, зарыл чыгымдарды болжол менен эсептеп чыгып, түрдүү тараптардан акчалай жана эмгек салымы кандай болоорун болжолдоп чыктык. Долбоорубузду “Калкка сапаттуу кызмат көрсөтүү үчүн жагымдуу шарттарды

түзүп берүү” деп атап, жалпы чогулушта элге долбоор тууралуу айтып бердик. Бул чогулушта башка демилгелүү топтор да өз долбоорлорун тартуулашты. Көпчүлүктүн добушу менен биздин долбоор артыкчылыктуу деп тандалып алынып, ЭҮЖӨБОЖ Долбоорунун гранттык программасына катышып, 1 миллион сом утуп алды. Кошо каржылоо катары ЖӨБ органы жергиликтүү бюджеттен 200 000 сом бөлүп берди. Бул эки жактан келген акчаны кошуп, 2017-жылы айыл өкмөтүнүн имаратынын чатырын толугу менен оңдоп чыктык, өрттөнүп кеткен кабинеттерди калыбына келтирдик, жылуулук киргизип, жеңил ремонт жасап чыктык. Натыйжада имараттын тышкы көрүнүшү оңолуп, чатырдан суу акпай, бара-бара талкаланып бараткан имарат колдонууга жарап калды. Кышында температура көтөрүлүп, электр энергиясын да үнөмдөп калдык. Бирок эң негизгиси – калкка кызмат көрсөтүү үчүн шарттар да оңолду: адамдар колчатырчаны көтөрбөй эле келип калышты, жылуу, ыңгайлуу бөлмөдө сырткы кийимин чечип кенен отурушат. Адамдардын жергиликтүү өз алдынча башкарууга карата мамилеси да өзгөрдү. Адамдар айыл өкмөтүнүн кызматкерлерине сылык мамиле жасап калышты. Биздин муниципалдык ишканабыз үчүн эки кабинет бөлүп бердик. Ал жерде 10 киши иштейт (айдоочулар жана тракторчулар негизинен сыртта жүрүшөт, кабинетте төрт адам отурат).

Долбоор менен иштөөнүн натыйжасында айыл өкмөтүнүн кызматкерлери калктын пикирин билип, көйгөйлөрдү аныктап, аларды чечүү жолдорун таба башташты. Тажрыйба алмашуу боюнча иш сапарларында биз өзүбүз үчүн көп жаңы жана пайдалуу маалыматтарды алдык, Кыргызстандагы башка муниципалитеттердин ийгиликтүү иш практикасы менен тааныша алдык. Айыл өкмөтүнүн кызматкерлери ишке болгон мамилесин өзгөртүштү, ар бир келген адамга толук жана сабаттуу жооп кайтарышат, өзүнүн иш милдеттерин мыкты билишет. Айылдык кеңештин депутаттары да жарандарга карата мамилесин өзгөртүштү. Эгерде мурда бардык сессиялар жабык эшик артында өтүп келсе, азыр болсо кеңештер ачык болуп калды, каалаган жарандар кеңештин сессияларына катыша алат. Өз кезегинде жарандарда да ЖӨБ органдарына болгон ишеними артты. Алар суроолору же маселеси



болсо көбүрөөк кайрылып калышты. Айталы, мурда аксакалдар жергиликтүү өз алдынча башкаруунун мүмкүнчүлүктөрүнө ишенишчү эмес, көйгөй пайда болоор замат “жогору жакка”, адатта жергиликтүү мамлекеттик администрацияга кайрылышчу. Эми болсо карылар да, жаштар да биринчи кезекте айыл өкмөтүнө келишет. Анткени бул жерде аларга жардам берилээрин билишет.

**Мээрим ЖАНЫБЕК кызы, 30 жашта,
айыл өкмөтүнүн катчысы:**

– Мен Күнтуу айыл өкмөтүндө алты жылдан бери иштейм. 2017-жылга чейин кышында айыл өкмөтүнүн имаратында иштөө абдан кыйын болчу. Үшүгүнөбүздөн бир орунда отура албай, ары-бери басып жүрчүбүз. Бир нече жылыткыч бар эле, аны да бири-бирибизден талашып иштетчүбүз. Колубуз көкмуштум болуп, калем кармай албай калганбыз. Жылыткычты бирөөдөн “тартып алууга” үлгүрсөк, бир аз жылынып, эптеп иштей алчубуз. Бирок жылыткыч баарына жетчү эмес. Дем алыш күндөрү өрт чыкпасын деп бардык жылыткычтарды өчүрүп кетчүбүз. Ошондуктан дүйшөмбү күнү ишке чыкканда имарат сөөккө жеткидей суук болуп калчу. Имараттын ичинде суу жок. Ошондуктан эң кичүүсү катары мен күн сайын көчөдөн суу ташып келчүмүн. Жайында колонкадан алсам, кышында кошуна үйлөргө суу сурап барчумун. Мына ушул көрүнүштүн баары имаратка капиталдык ремонт жасаганга чейин улана берди. Андан кийин имараттын ичин жылытып, терезе, эшиктерди алмаштырышты, раковина орнотуп, суу да келди. Мына экинчи кышты жакшы шартта өткөрүп жатабыз. Азыр жылуу жана ыңгайлуу болуп калды. Мен жумуштагы шарттарга абдан ыраазымын. Мурда сырткы кийимибизди чечпей отурсак, азыр андай эмес. Мен бир күнгө пландап койгон иштердин баарын бүтүргөнгө үлгүрөм, мурдагыдай болуп суу ташыбай калдым, адамдар жылуу жана ыңгайлуу кабылдамада кезегин күтүп отурушат. Кесиптештеримдин маанайы да оңолду, бизге келгендер да сый мамиле жасап, чыр-чатактар да азайды. **M**



Жарык көчө – жарык жашоо

Ош облусунун Кара-Суу районундагы Кызыл-Суу АА



Гүлбайра ИСМАИЛОВА, **52 жашта, мугалим:**

– Мен бул Корок айылында 1987-жылдан бери жашайм. Мен билгенден бери бул көчөдө эч качан жарык болгон эмес. Бирок бул борбордук көчө, балдар жана чоңдор мектепке, бала бакчага, мечитке барышат. Кышында кечирээк таң атат, кечинде

болсо тез эле караңгы болуп калат. Таңкы беште Кара-Суудан Ошко автобус жөнөйт. Ошого үлгүрүп калгысы келгендер өзгөчө кыйналышчу. Караңгы көчөнү аралап автобуска чуркаган балдар жана кыздар үчүн абдан тынчсызданаар элек. Балдар мектептен көздү чукуп алчудай караңгы маалда келишчү. Биз аларды ойлоп алып санаага батып эле отурчубуз. Кечинде балдар дүкөнгө өздөрү



бара алчу эмес, улуулардын гана коштоосунда барууга мажбур болушчу. Кары адамдар мечитке каттай албай калышкан. Адамдар караңгыда бутун кайрып алып, же жыгылып, тизесин айрытып алчу. Караңгыдан пайдаланып мал уурулук да күч алды, тоокторубуз болсо түлкүлөргө жем болду.

Ошондуктан ЭҮЖӨБОЖ Долбоорунун гранттык программасына катышуу үчүн артыкчылыктуу көйгөйдү аныктоо максатында өткөрүлгөн чогулушта адамдардын басымдуу бөлүгү “Жарык көчө – жарык жашоо” деген долбоор үчүн добуш беришти. Албетте башка да көйгөйлөр аталды. Мисалы, ички жолдор, селди тосуу үчүн дамбаларды куруу, бала бакча, сугат суу, спорт, саламаттыкты сактоо өңдүү көйгөйлөр көтөрүлдү. Бирок элеттиктер көчөлөрдү жарыктандыруу максатын көздөгөн долбоор үчүн добуш беришти. Ичүүчү суу маселеси добуштардын саны боюнча экинчи орунду ээледі. Биз бул долбоорду каржылоо үчүн грант алдык. Албетте бул Кызыл-Суу айылдык аймагы үчүн чоң окуя болуп калды. 1 миллион сомдук гранттык каражаттан тышкары жергиликтүү бюджеттен 365 миң сом бөлүнүп берилди. Бул акчага төрт айылдын төрт көчөсүнө 40 устун жана 138 жарык берчү чырак орнотулду, 5500 метр сым өткөрүлдү.

Натыйжада көчөлөрдүн баарына жарык келип, айылда жаңы жашоо башталды. Тынчсызданган күндөр артта калды, айыл коопсуз болуп, көчөдө “чалынып жыгылам” деп коркпой эле сейилдеп калдык. Балдар кечинде көчөдө ойноп жүрө беришет, энелер балдарын коляскага отургузуп алып ары-бери сүйрөп сейилдешет. Балдарын мектепке жиберген ата-энелердин санаасы да тынчыды. Балдар, өспүрүмдөр, кыздар саат беште Кара-Сууга коркпой эле кетишет. Карылар мечитке каттап калышты. Балдар дүкөнгө каалаган учурунда кирип-чыгышууда. Мал уурулук да токтоду. Адамдардын маанайы оңолду, баары күлүп жүрүшөт, чоң пландарды кура башташты, башка көйгөйлөрдү чогуу чечүү тууралуу сөз кылып калышты.

Камал МАМАТОВ,
75 жашта, пенсионер:

– Мен Жайчы айылында төрөлүп, өмүр бою ушул жерде жашап келатам. Бул аймактын борбордук айылы. Бул жерде 1500гө жакын адам жашайт. Айылда административдик имараттар, анын ичинде айыл өкмөтү да жайгашкан.

Айылда эч качан көчөлөр жарык болгон эмес. Буга кошумча жолдордун быт-чыты чыкты. Биз өзүбүздү орто кылымда жашагандардай эле сезчүбүз. Кышында жашоо токтоп калчу. Көптөр үчүн таңкы саат 5-6да шаарга кетүү чоң тозок болчу. Кечинде кошуна айылдар менен байланыштырып турган эки көпүрөгө чейин жетип алуу өтө оор эле. Адамдар кечинде үйүнөн чыкпаганга аракет кылчу. Ал эми айылда иш чачтан көп да. Күн сайын иш табылат, мал багыш керек, туугандарга же ко-



шуналарга кирип чыгыш керек. Бирок баарынан да аялдарга оор болду. Анткени алар бала бакчадан же ооруканадан кайтып келатканда өтө кыйналышчу, кечинде мектептен келаткан балдарын ушул жолдон тосуп алышчу. Уруулар үйгө кирип, баалуу буюмдарды көтөрүп кеткен учурлар да болгон. Атүгүл түнкүсүн сугат суунун нугун буруп коюу да чоң азап менен коштолчу.

Көчөлөргө жарык келгенден баштап көп нерсе өзгөрдү. Биздин күнүмдүк түйшүгүбүз бир кыйла жеңилдей түштү. Адамдардын өздөрү да өзгөрдү, баарынын маанайы ачык. Бизге келген коноктор да бул өзгөрүүлөргө таң калып жатышат. Биздин көчө эми шаардагы көчөлөрдөн эч айырмаланбайт. Кечкисин эч ким үйүндө отурбай калды. Жарык берген чырактардын алдында эл топтолуп ары-бери басып жүрөт, бири-бирине конокко барышат, ал эми клубда түрдүү маданий иш-чаралар өткөрүлүп турат. Айыл өкмөтү жаңы трансформаторлорду орнотуп берген. Мурда электр жарыгы тез-тез өчүп турса, азыр андай болбой калган. Дагы кызыгы, жер-жерлерде курулуш иштери жанданды. Мигранттар жиберген акчанын жардамы менен адамдар жаңы үйлөрдү кура башташты. Мурда жаңы футбол аянтчасында балдар жана улуулар күндүз гана ойносо, азыр түнгө чейин топ тээп жүрүшөт. Атүгүл түндө да өзгөчө ышкыбоздорду үйгө кууп киргизе албай калдык. Айыл өкмөтү абдан жакшы иштеп жатат. Жаңы инвесторлорду таап, адамдардын көйгөйлөрүн чечип жатат. Айтор, эл жергиликтүү бийликтин ишине ыраазы.

Көчөлөрдү жарыктандыруу адамдардын жашоосун коопсуз кылып, жакшы келечекке үмүт берет

*Чүй облусунун Ысык-Ата районундагы
Жээк АА*



Раиса Васильевна САЗОНОВА,
63 жашта, пенсионер

– Төрөлгөндөн бери Жээк айылдык аймагында жашап келатам. Бул айылда менин балдарым да, неберелерим да жарык дүйнөгө келишкен. Үч неберемди күн сайын эртең менен мектепке узатып барчумун. Орус тилдүү мектеп Дмитриевка айылында жайгашкан. Башка айылдардан көптөгөн балдар билим алуу үчүн үч километр жерди жөө басып өтүшөт. Өзгөчө кыш маалында абдан кыйналышат, себеби таңында мектепке барып, кечинде ошол эле ээн жерди басып өтүп үйлөрүнө кайтышат. Чынын айтсам, кантип ушундай кырдаалга чыдап жүргөнүбүзгө ушул кезге чейин таң калам. Анткени балдардын өмүрү коркунучта болчу да. Анын үстүнө балдар Чоң Чүй каналынын үстүндөгү көпүрөдөн өтүшчү. Бир жолу жолбун ит кошунамдын баласына кол салды, мен таяк менен кууп жи-

бергенге үлгүрдүм. Жолбун иттерди маал-маалы менен атып жатканына карабастан алар азайган жок, үйүр-үйүр болуп караңгы жерден адамдарга кол салышат. Мына ошол окуядан кийин улуулар балдарын мектепке коштоп бара башташты. Бирок өздөрү да бул жерден өткөндөн коркушчу. Көптөр транспортко жетишпей калышат, ошон үчүн мектепке жөө барып-келишет. Кечинде туугандарынан “мени тосуп алгыла” деп суранышат. Ал эми кары адамдар такыр эле эч жакка чыкпай калышкан. Адамдар кечинде көчөдө ары-бери баспаганын айтпасак да түшүнүктүү. Мындан тышкары жол кырсыгы да болду: караңгыда бурчтан машине чыга калып, кырсыкка учураганда адамдар жаракат алып, ооруканага түшүп калышты.

Айылдын бардык тургундары үчүн бул өтө маанилүү тапшырмага айланды. Чукул арада чечим кабыл алып, бул оор кырдаалдан чыгуунун жолдорун табыш керек эле. Түрдүү чогулуштарда

Биз бул маселени бир нече жолу көтөрүп чыгып, көчөлөрдү, болгондо да борбордук трассаны жарыктандыруу канчалык маанилүү болгонун какшап эле айтып жаттык. Бирок бардык нерсе акчага келип такалат. 2016-жылы айыл өкмөт башчы элеттиктерди чогулушка чакырып, ал күнү артыкчылыктуу көйгөйлөрдү тандадык. Бир топ көйгөйдүн ичинен элеттиктер көчөлөрдү жарыктандыруу маселесин тандап алышты. ЭУЖӨБОЖ Долбоору берген гранттын жардамы менен биздин айыл өкмөтү Дмитриевка менен Жээк айылдарынын ортосундагы көчөлөргө жарык жеткирди. Ошентип адамдар кадимкидей сергий түшүштү. Балдар мектепке коркпой өздөрү эле барып калышты. Жолбун иттер да азайды. Көчөлөргө светофор орнотулуп, балдар жолду эрежеге ылайык кесип өтүп калышты. Кары адамдар да жанданып, бири-бирине каалаган учурда конокко бара башташты.

Алим АТТАСАУОВ,
33 жашта, Дыйкан:

– Жээк айылдык аймагынын Дмитриевка айылында төрөлүп, ушул жерде өскөм. Бул жерде дайыма эле көйгөйлөр көп болчу. Бирок эл үчүн эң маанилүү көйгөйлөрдүн бири – көчөлөрдө жарыктын жоктугу. Балдарымды бала бакчага өзүм жеткире албай калган учурларда аялым таң атпай туруп, жөө балдарды жеткирип келчү. Көчөлөр караңгы, ар бир адам коркот. Окуучуларды сөзсүз бир улуу адам узатып барчу. Кечинде жумуш күнү бүткөндөн кийин көчөдө эч кимдин карааны да көрүнчү эмес, анткени адамдар үйлөрүнөн чыкчу эмес. Айдоочулар караңгыда адамдар көчөгө жүгүрүп чыгат деп коркушчу, машиненин фаралары адамдын көздөрүнө чагылышып, кырсык ыктымалдуулугу да жогору болчу. Адатта машине иттерди тебелеп кетчү. Көчөлөр караңгы болгондуктан мал уурулук да тыйылбай келди. Кыш-жай дебей, көчөлөр караңгы бойдон кала берчү. Кары адамдар жана балалуу аялдар үчүн бул өзгөчө азап эле. Биз үч жыл бою бул маселени көтөрүп, айыл өкмөтүнө кайрылып келдик. Бирок көлөмү 6,5 миллион сом болгон жергиликтүү бюджетте акча тартыш эле. Себеби жергиликтүү бюджет эки мектепти, эки ФАПты, бир суу мунарасын, беш насосту жана башка объекттерди каржылайт.

Мен аймактын бардык көйгөйлөрүнө кайыгер карай албаган адаммын. Ошондуктан айылдын коомдук турмушуна жигердүү катышып жүрөм. Бир жолу маанилүү чогулушка катышып калдым. Ал жерде айылдын башка тургундары менен фокус-топторго бөлүнүп алып, артыкчылыктуу көйгөйлөрдү талкуулап чыктык. Биз жолдордун жана мектептердин абалы, жарыктын жоктугу, таза суунун тартыштыгы өңдүү бир топ көйгөйлөрдү көтөрүп чыктык. Андан соң айыл өкмөтү мени демилгелүү топтун мүчөсү катары ишке тартып, аныкталган көйгөйлөрдү чечүүнү суранды. Биз план даярдадык. Ал планда



маселелерди, анын ичинде көчөлөрдү жарыктандыруу боюнча көйгөйдү чечүүнүн түрдүү жолдорун, каржылоо булактарын сүрөттөп бердик. Көп өтпөй аймактын көптөгөн тургундарындай эле мен да элеттик чогулушка катыштым. Ал чогулушта өтө артыкчылыктуу көйгөйдү тандап алышыбыз керек эле. Чогулуштун бардык катышуучулары көчөлөрдү жарыктандыруу боюнча долбоор үчүн добушун беришти. Натыйжада бул долбоор ЭУЖӨБОЖ Долбоорунун гранттык программасынан 1 миллион сом утуп алды. Жергиликтүү бюджеттен кошо каржылоо түрүндө 300 миң сомдон ашык акча бөлүндү. Натыйжада айылдагы узундугу 3285 метр болгон эки көчөдө 64 шамчырак, 64 лампа орнотулуп, 2 237 метр сым өткөрүлүп, электр жарыгын берчү үч автомат-щит орнотулду.

Ошол замат аймактагы атмосфера да өзгөрө түштү. Айыл көзгө жагымдуу көрүнүп, ыңгайлуу болуп калды. Кечинде кадимкидей шаарда басып бараткандай болосуң. Көчөнүн башынан аягына чейин жарык. Адамдар да өзгөрдү, баарынын жүзү жарык, маанайы ачык. Элеттеги турмуш оңоло баштады. Адамдар жумуштан кийин үймө-үй болуп чогулуп, ары-бери басып сейилдеп жүрүшөт. Жаш курагына карабай топ-топ болуп чогулуп, кайсы бир теманы кызуу талкуулашат. Балдар жыргап ойноп жүрүшөт. Айдоочуларга да жеңил болду, алар жөө бараткан адамды алыстан эле көрө калып, машинесинин ылдамдыгын азайтышат. Окуучулар үчүн жакшы болду, алар караңгы көчөдөн кантип өтөм деп коркпой калышты. Ата-энелердин да санаасы тынчыды. Айыл тургундары болсо шамчырактарды маал-маалы менен өздөрү эле текшерип турушат, зарыл болсо өз убагында алмаштырып коюшат.

Бул маселени чечип берүү үчүн чын дилинен аракет кылган адамдардын баарына, өзгөчө айыл өкмөт башчысына жана кызматкерлерине ыраазычылыгыбызды билдиребиз. Алар элдин көйгөйүн жумушта гана эмес, бош убактысында да унутушпайт.

Маданияты жок эл болбойт

*Нарын облусунун
Кочкор районундагы
Кара-Суу АА*



Баяндардын топтомун ЭУЖӨБОЖ Долбоорунун мыкты практика боюнча адиси
Гулям ШАМШИДИНОВА даярдады

**Эсен ЗАРЛЫКОВ, 34 жашта,
клубдун башчысы**

– 2013-жылы Токмок шаарындагы Республикалык Маданият колледжин бүтүргөндөн кийин Манташ борбордук айылындагы Кара-Суу аймагындагы жалгыз клубду жетектеп калдым. Клубдун имараты 1972-жылы курулган. Менин атам бул клубда директор болчу. Бала чагымда ата-энем менен клубга кино көргөнү барганда бул имарат мага чоң театрдай эле көрүнчү. СССР кулагандан кийин жергиликтүү театр маанисин жоготуп, эч ким маданиятка кызыкпай калган. Ошентип имарат четинен урап түшүп, тонолуп, айрымдар тере-

зелерин чыгарып кетсе, башкалары эмеректерин көтөрүп кеткен. Жада калса жылытуучу трубаларды да чыгарып кетишкен экен. Мындай мародерлик башталганда 1994-жылы жергиликтүү бийлик имаратты таптакыр жоготуп албаш үчүн атама үй-бүлөсүн алып, клубдун имаратына көчүп барууну сунуш кылган. Имаратта жылуулук болгон эмес, чатырынан суу акчу, тегерек чети урап, анда-санда гана жеңил ремонт жасалып турчу. 2011-жылы гана имараттын чатырын толук оңдоп чыгышты. Оңдоо иштери маал-маалы менен, күн жылуу учурда жасалчу. Ал эми кышында ремонт толугу менен токтоп калчу. Мындай көрүнүш 2018-жылга чейин улана берди. Бирок ошол жылы жомоктогу



сыйкырдай эле биздин маселе толугу менен, биротоло чечилди. Бул кантип мүмкүн болду? Анда сөз башынан болсун.

2017-жылы жайында Мантыш айылында элеттиктердин арасында сурамжылоо жүргүзүлдү. Мындай кымгуут көптөн бери боло элек эле. Бардыгы иш-чарага жигердүү катышып, бардык көйгөйлөрдү ачык айтып чыгууну каалап турушту. Ал эми көйгөйлөр өтө көп болчу – жолдор, көчөлөрдү жарыктандыруу, таштанды жыйноо жана чыгаруу, бала бакчанын жана мектептердин абалы. Акыры клубдун ремонту тууралуу да сөз козголду. Андан соң чогулушта добуш берүү жолу менен элеттиктер эки артыкчылыктуу долбоорду тандап алышты. “Инфраструктураны өнүктүрүү – адамдын татыктуу жашоосунун кепили” долбоору инфраструктуралык объекттерди тейлөө үчүн атайын техниканы сатып алууга багытталган. Экинчи долбоор “Айылдык клубдун концерттик залын толук ремонттоо” деп аталды. ЭҮЖӨБОЖ Долбоорунун гранттык конкурсuna катышып, эки долбоор тең ар бири миллион сомдон утуп алды. Жергиликтүү бюджеттен кошо каржылоо катары клубдун ремонтuna 150 000 сом, ал эми атайын техниканы сатып алууга 720 000 сом бөлүндү. Долбоорлор ошол замат ишке ашырыла баштады: ички жолдордун көйгөйүн чечүү үчүн, таштандыны тазалап, чогултуп кетүү үчүн экскаватор-жүктөгүчтү

сатып алдык. 2018-жылдын күз мезгилинде тендер өткөрүп, подрядчы клубдун имаратын толугу менен оңдоп чыкты: түшүп калган шыпты оңдоду, пластик терезелерди орнотту, дубалдар түздөлүп, акталды, сахна жаңырды, бардык эшик-каалгалар алмаштырылды, клубду жылытуу үчүн төрт электр калорифер кошулду. 14 плафон жаңыланып, 284 жаңы, жумшак, ыңгайлуу жана тыкан креслор сатып алынды.

Клубдун жаңы имаратынын расмий ачылышы 2018-жылдын декабрь айында өтүп, иш-чарага айыл эли, айылдык кеңештин депутаттары, жергиликтүү жамааттын лидерлери, жергиликтүү мамлекеттик администрациянын башчысы жана ЭҮЖӨБОЖ Долбоорунун өкүлдөрү чакырылды. Ошондон бери клубда коомдук иш-чаралар, чогулуштар, жыйындар, бюджет боюнча коомдук угуулар өтүп турат. Майрамдар абдан шаңдуу белгиленет, концерттер уюштурулуп, ага кыргыз эстрадасынын жылдыздары катышат. Айылдын жаңы мектебинде азырынча жыйын залы жок, ошондуктан мектептин бардык коомдук иш-чаралары да клубда өткөрүлөт. Кыргызда “Маданияты жок эл болбойт” деген накыл кеп бар. Маданиятты артыкчылыктуу тема катары тандап алган элиме абдан ыраазымын. Ошондой эле айылда маданияттын өнүгүүсүнө мүмкүнчүлүк берген айыл өкмөтүбүзгө жана Долбоорго да терең ыраазычылыгымды билдирем. **M**

Маданият жана руханий байлык болбосо, биздин келечегибиз да болбойт

Чүй облусунун Сокулук районундагы Кызыл-Туу АА



Уланбек АБДЫЛДАЕВ,
55 жашта, дыйкан:

– Совет маалында айылдарда маданияттын өнүгүүсү үчүн көптөгөн объекттер, анын ичинде клубдар жана Маданият үйлөрү абдан жакшы иштетчү. Башка муниципалитеттердей эле Кызыл-Туу ААнын жети айылында тең клуб же Маданият үйү бар болчу. Бул объекттер айылдын сыймыгы болчу. Бул жакта элеттиктердин маданий жашоосу күүлдеп тураар эле. Маловодное айылынын борборундагы Маданият үйү социалдык жашоонун очогу болчу. Апта сайын бул жакка концерттик топтор келип, дем алыш күндөрү дискотекалар өтүп, жергиликтүү вокалдык ансамбль жандуу үн менен ырдап, гитара, аккордеон боюнча ийримдер иштеп, күн сайын балдар жана чоңдор үчүн тасмалар көрсөтүлүп турчу. Айылдын дээрлик бардык тургундары ар бир майрамда клубга чогулушчу. Ал эми Жаңы жыл майрамында Аяз ата менен Аяз кыз айылды түрө кыдырып, бардыгын чыныгы ма-

скарад кечесине чакырчу. Бул кечеде мыкты жаңы жылдык кийим, мыкты ыр же бий үчүн жакшы байгелер таратылчу. Айтор, айылда жашоо Маданият үйүнүн айланасында кайнап эле турчу. Бардык ишчаралар шаңдуу, берекелүү өтчү. Мына ушундай көңүл ток, бактылуу жашоо ХХ кылымдын 90-жылдарына чейин – Союз ураганга чейин болду. Бирок биздин колхоз ошол кезде анын башында турган легендарлуу төрага Лебедев Павел Ильичтин жардамы менен дагы бир нече жыл кармалды. Павел Ильич мыкты жетекчи, өтө жакшы адам эле, ал согуштун ардагери болчу жана эл арасында өтө чоң аброй күткөн. Ал колхоздун төрагасы болуп турган маалда айылдын административдик борбору курулган, анын ичинде мектептер, клуб, бала бакча, ФАП, Экинчи Дүйнөлүк согуштун катышуучуларына эстелик, почта, мал чарба комплекси, колхоз үчүн барак тибиндеги үйлөр, дагы көп имараттар курулган. Бардык жерде иш кайнап, эч бир адам жумушсуз отурчу эмес. Мен ошол кезди ностальгия менен эстейм. Биз айылда абдан жакшы жашачубуз,

шаардан айырмаланчу эмеспиз.

1992-жылы колхоз жоюлуп, ар бир үй-бүлө өзүнүн жер үлүшүн алып, жумушчу орундардын саны кескин кыскарып, жаштар шаарды көздөй кача баштады. Ошентип Маданият үйү 1994-жылы ишин токтотуп, имаратты жеке колго ижарага өткөрүп беришкен. Бара-бара имарат кароосуз калып, шыбы кулап түшүп, чатырынан суу агып, аракечтердин жайына айланды. Ма-стар имараттын ичиндеги терезе-айнектин

баарын талкалап, коомдук дааратканага айландырып салышты. Имараттын ичиндеги колго урунган буюмдар болсо таланып отуруп, акыры жок болду. 2011-жылы гана айына 2000 сом төлөп, кароолчуну жалдай алдык. Бирок имараттын абалы өтө начар болгондуктан дагы жети жыл бул жерде жымжырттык өкүм сүрүп турду.

2017-жылы мен айыл тургундарынын чогулушуна катышып калдым. Бул чогулушта катышуучулар топторго бөлүнүп, Маловодное айылындагы көйгөйлөрдү талкууладык. Адамдар айылдагы дээрлик бардык көйгөйлөрдү санап беришти. Ал эми мен болсо клубдун, бала бакчанын абалын жана таза суунун тартыштыгын айттым. Бирок дээрлик бардыгы айылдан көчүп кетип жаткан жаштардын миграциясына карата чара көрүлүшү керектигин айтышты. Жаштар кичи мекенине кайтып келиши



үчүн аларды жумуш менен гана камсыз кылбастан, алардын өнүгүүсү жана социалдашуусу үчүн да шарттар түзүлүшү керек. Ошондуктан Маданият үйү бул маселеде өзгөчө мааниге ээ болду. Айылда калган жаштар лидерлер менен чогулуп, демилгелүү топторду түзүп, Маданият үйүнүн имаратын калыбына келтирүү боюнча план даярдашты. Натыйжада жалпы чогулушта көпчүлүктүн добушу менен “Маданият үйүнүн чоң залын толугу менен оңдоп чыгуу” долбоору тандалып алынды. Ошентип, биз 1 миллион сом өлчөмүндө грант утуп алдык. Ал эми жергиликтүү бюджеттен кошо каржылоо түрүндө 100 миң сом бөлүндү. 2017-жылы имарат толугу менен ремонттолуп, чытыры алмаштырылды, шыбы оңдолду, дубалдарды тегиздеп, шыбап, актап чыктык, эски полдорду алып салып, линолеумдан жаңысын төшөп чыктык, пластик те-



резелер орнотулуп, эшиктер жаңыланды. Мындан тышкары жарык өткөрүп, сахнаны жана кийим которуучу бөлмөнү кайрадан жасап чыктык, кошумча үч бөлмөнү толугу менен жаңылап, кышында да, жайында да колдонууга боло турган күчтүү кондиционер сатып алдык. Жергиликтүү бюджеттен бөлүнгөн 450 миң сомго экинчи кондиционерди, үн күчөткүчү бар колонкаларды, 184 жумшак отургучтарды сатып алдык. 2018-жылы күзүндө жаңыланган Маданият үйүнүн рас-



чогулуштар, жыйындар, коомдук угуулар жана курултай да ыңгайлуу жана жылуу имаратта өтүп жатканын айтпаса да түшүнүктүү болду окшойт.

Маловодное айылынын калкы ыраазы, биз өзүбүздүн Маданият үйүбүз менен абдан сыймыктанабыз. Биздин Маданият үйүбүз сырткы көрүнүшү жана ыңгайлуу шарттары боюнча райондо мыктылардын катарында турат. Маданият үйү жайгашкан орду жана аурасы менен өзүнө тартууда. Ал эми гастролдоп келген ырчылар жана коноктор залдын мыкты акустикасына таң калышат.

Эми жаштар түрдүү маселелерди талкуулап алыш үчүн бул жерге чогулуп турушат, өздөрүнүн иш-чараларын пландап, өткөрүшөт. Айылыбыздын старостасы Тууганбек ТУРКЕБЕКОВдун айтымында, ЖӨБ органы Маданият үйү толук иштеп кетиши үчүн кошумча эки штаттык бирдикке кетчү чыгашаны 2020-жылдын бюджетине киргизген экен. Эми Маданият үйүндө клубдун башчысы, кароолчу жана тазалоочу иштейт. Бош турган бөлмөлөргө китепкананы көчүрүп келгени жатышат. Ошондой эле дискотекаларды жандандырып, тасма көрсөтүүнү пландап турабыз. Комуз жана аккордеон ийримдерин ачуу планыбыз бар. Бирок эң негизги жетишкендик – биз элеттиктерге эң баалуу болгон маданиятты жана руханий байлыкты кайтара алдык. Себеби буларсыз келечек да болбойт.

2018-жылдын декабрь айында Маданият үйүнүн жаңы имаратында алгачкы иш-чараны өткөрдүк. 2019-жылды тосуп алууга өтө көп адам келди. Адамдар ушундай иш-чараларды сагынып калганы көзгө дароо илинди. Биз балаты сатып алып, аны айланып ырдадык. Илгерки замандагыдай эле Аяз ата менен Аяз кыз мыкты жаңы жылдык кийим, ыр жана бий үчүн белектерин тапшырышты. Ошентип, клуб мурдагыдай эле күчтүү ыргакта иштей баштады. Клубдун эшиги дайыма ачык, өтө көп адамдар келип турат, окуучулардын катышуусунда түрдүү майрамдык иш-чаралар өтүп турат. Баса, өзүнүн жыйын залы болбогон мектепке да бул клубдун ачылганы жакшы болду. Себеби көптөгөн иш-чаралар, анын ичинде ата-энелердин чогулушу да мектептин жанында жайгашкан Маданият үйүндө өтүүдө. Бардык коомдук иш-чаралар –



Айылдагы спорт клубу үмүт отун жандырды

*Нарын облусунун
Ак-Талаа районундагы
Ак-Тал АА*



Баяндардын топтомун ЭҮЖӨБОЖ Долбоорунун мыкты практика боюнча адиси
Гуляим ШАМШИДИНОВА даярдады

Кубанычбек РЫСПЕКОВ,
38 жашта, дыйкан:

– Мен ушул жерде төрөлүп, өмүр бою Ак-Тал айылында жашап келатам. Бул айылда ХХ кылымдын 70-жылдарынын этегинде курулган 150 орундуу жалгыз клуб бар. Мен билгенден бул клуб жылуу мезгилде гана иштетчү. Себеби клубду куруп жатканда жылуулук системасын орнотобуз деп унутуп калышканбы, же акчаны үнөмдөшкөнбү, айтор жылуулук болгон эмес. Ошол себептен кышында бардык коомдук иш-чаралар – айылдын чогулуштары, жыйындар жана салтанаттуу кечелер мектептин жыйын залында өтчү. Клубдун имаратында аянты 72 чарчы метр болгон өзүнчө жай бар. 2008-жылы аны спорт клубуна айландырышкан. Бирок бул жай талаптарга жооп бербей эмес, шыбагы урап, электр

жабдуусу эскирип, жылуулугу жок, ал эми спорттук шаймандар жараксыз абалга келген. Мындай шарттарда айласы кеткен адам эле машыкпаса, көбү клубга келбей калган. Улам бир жерин оорутуп же көгөртүп келген балдары үчүн тынчсызданган ата-энелер да машыгууларга жибербей коюшту.

2017-жылы айыл өкмөтү ЭҮЖӨБОЖ Долбоорунун кызматкерлери менен чогуу айылдыктар үчүн чогулуш өткөрдүк. Бул чогулуш жамааттагы көйгөйлөрдү талкуулоо максатында уюштурулган. Мен адамдардын көңүлүн клубдун жана спорт клубунун абалына бурганга аракет жасадым. Маданиятты жана спортту өнүктүрбөсөк айылдын өнүгүүсү да мүмкүн болбогонуна, ал эми билим алуу үчүн жана иш издеп кеткен жаштар кичи мекенине кайтып келбей турганына басым жасадым. Айылдын келечеги үчүн жаш жана дени сак жашоочулар



болушу керек. Таза суу, жарыктандыруу, жолдор, мектептердин жана бала бакчалардын абалы, китепкана өңдүү толгон-токой көйгөйлөр бар болгонуна карабастан менин сунушумду көпчүлүк тургундар колдоп кетишти. Ар бир көйгөйдү чечүү үчүн демилгелүү топтор түзүлдү. Мен болсо спорт клубунун жана клубдун жылытуу системасы маселесин чечүү боюнча топко кошулдум. Бул топко жети адам кирди – машыктыруучу, жаштардын өкүлдөрү, мугалимдер, пенсионер жана айыл өкмөтүнүн кызматкери. Биздин топ “Жаштар үчүн жаркын келечек” аттуу долбоорду даярдап, анда маселени чечүү жолдорун көрсөтүп, зарыл болгон акчаны эсептеп чыктык. Жергиликтүү жамаат, ЖӨБ органынын жана ЭҮЖӨБОЖ Долбоорунун өкүлдөрү катышкан чоң чогулушта жашоочулар эки артыкчылыктуу долбоорду тандап алышты. Болгондо да катышуучулардын жарымы мектептин көйгөйлөрүнө арналган долбоор үчүн добуш берсе, 41 пайызы клубдун жана спорт клубунун маселесине арналган биздин долбоорду колдоп беришти. Ошентип биз эки долбоорду ишке ашыруу үчүн 2 миллион сом утуп алдык. Ал эми жергиликтүү кеңештин депутаттары жергиликтүү бюджеттен 401 850 сом бөлүп беришти. 2018-жылы клубдун жана спорт клубунун имаратында электр тогун толугу менен алмаштырып, жылуулук үчүн үч чоң электркалориферди кошуп беришти, спорт клубдун ичи толугу менен оңдолду, жаңы эшиктер орнотулду. Мындан тышкары жаңы спорт шаймандарын – күрөш үчүн мат жана килем, көп функционалдуу жана эки жөнөкөй машыктыргыч, гантеляларды, штангаларды, бокс үчүн мээлейлерди, каскаларды ж.б. сатып алдык.

Эми спорт клубунда эки нөөмөттө 7 жаштан 17 жашка чейинки 30 бала, он чоң адам машыгат. Ал-

гачкы жетишкендиктерибиз да бар: биздин балдар эркин күрөш боюнча облустук жана республикалык деңгээлдеги таймаштарга катышып, байгелүү орундарды ээлеп жатышат. Айталы, 7-класстын окуучусу Давид ЭСЕНГУЛОВ биринчи орунду ээлесе, 4-класстын окуучусу тынбай биринчи жана экинчи орундарды ээлеп келатат. Менин балдарым да спорт клубунда машыгышат. Азырынча чоң спорттук ийгиликтерге жетише элек, бирок алардын ден соолугу мыкты жана күчтүү болуп жетилип келатышат. Жалпынын күчү менен жалгыз клубга жана спорт клубуна жаңы дем бере алганыбызга абдан ыраазымын. Бул клубда айылдагы бардык коомдук иш-чаралар, салтанаттуу кечелер, концерттер өтүп турат. Бул клуб жылуу жана ыңгайлуу болуп калды.

Чыңгыз ЖАМАЛОВ,
31 жашта, машыктыруучу:

– Мен Ак-Тал айылында төрөлүп, ушул жерде өскөм. Биринчи класста окуган балам да спорт клубунда машыгат. 2008-жылга чейин айылдагы жаштардын дээрлик бардыгы ичип, чегип калган. Мектепте рэкетчилик күч алып, бейбаштык кылгандар көбөйгөн. Мындан улам чукул арада чара көрүш керек эле. Айылдын активдүү жамааты спорт клубун ачуу тууралуу чечим кабыл алган. Ал эми ЖӨБ органы клубдун имаратындагы бир жайды бөлүп берди. АРИС долбоору спорт шаймандарын сатып алууга жардам берди. Бирок биз машыктыруучуну издеп таба албай койдук. Ошондуктан балдарды





тыруучу деген штаттык бирдик түзүүнү чечишти. Ошентип, 2019-жылдын сентябрь айынан тартып маяна ала баштадым. Бирок мен үчүн акча эмес, балдарда болгон өзгөрүүлөрдү көрүү, алардын күйүп турган көздөрү, максатка умтулганы, абройлуу эл аралык таймаштарга катышкан сайын шыктанганы мен үчүн баа жеткис нерсе. Биздин балдар атүгүл эл аралык таймаштарда да байгелүү орундарды ээлеп жатышат. Мисалы, эки спортчубуз үчүнчү орунду ээлешти. Алар жаңы шаарларды көрүп жатышат, жаңы

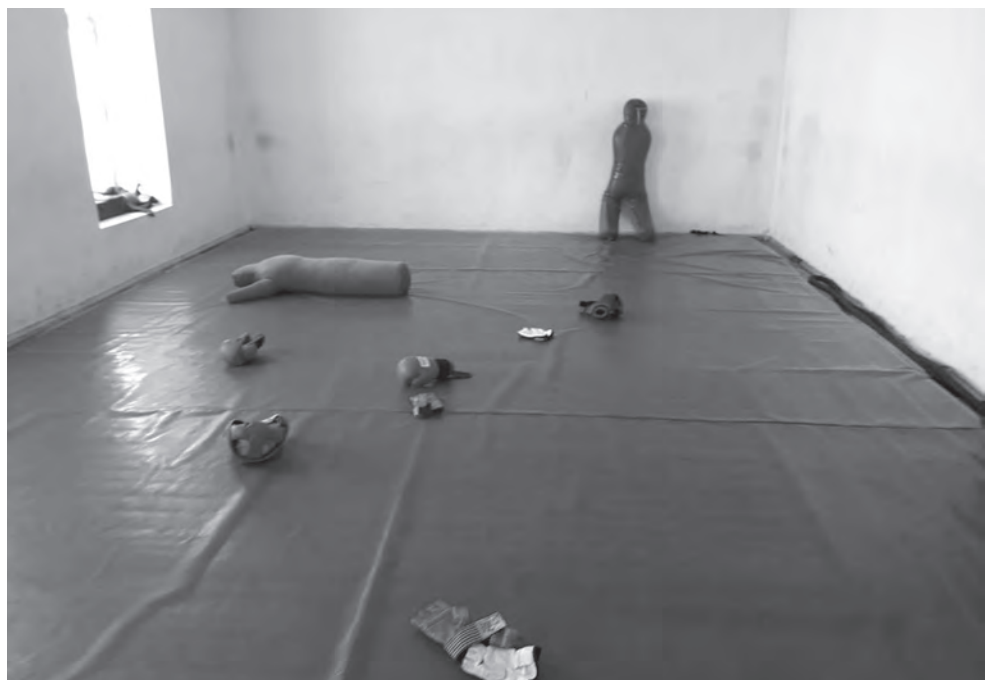
өзүм машыктырып, спортко болгон кызыгуусун жаратайын деп чечтим. 2008-жылдан 2019-жылга чейин айлык албай, акысыз эле иштеп жүрдүм. Бул менин айылдагы карапайым үй-бүлөдө өскөн балдардын келечегине кошкон салымым болсун дедим. Натыйжада үч жылдын ичинде рэкетчилик жана бейбаштык кылган учурлар азайып, жаштар сергек жашоого ыктап, көптөр спорт менен алектене башташты. Бара-бара жабдуулардын тартыштыгы сезиле баштады. Штангалар жана гантелялар керек эле, көп функционалдуу заманбап машыктыргычтар болгон эмес. Биз машыккан жай да жараксыз абалга келип, күрөш үчүн килем эскирип, балдар жаракат ала баштады. Мындан улам ата-энелер да тынчсызданып жатышты. Имаратты толугу менен оңдоп, спорттук шаймандарды жаңылап чыгыш керек эле. Бардык көйгөйлөрдү чечкенден кийин 2018-жылы машыгуулар 100 пайызга кайра жанданып, балдар күрөш менен алектене башташты. Азыр алар облустук, республикалык жана эл аралык олимпиадаларда байгелүү орундарды ээлешүүдө.

Шакирттеримдин жетишкендиктерин жана менин ишимди көрүп, райондук деңгээлдеги аткаминерлер машык-

дос күтүүдө, бойго жетип, өз алдынча болгонду үйрөнүүдө. Ата-энелер да ыраазы: мурда балдарын таймаштарга жибергенден кооптонуп, жол киресин төлөгүсү келбесе, азыр болсо спорттук кийим-кечеден баштап, тамактануусу, жашаган жери үчүн төлөп жатышат.

Жалпы жонунан алганда, биздин айылда спорт өнүгүүдө, күрөшкө кызыккандар көбөйдү. Эми азыркы жайыбыз да тар болуп калды. Биздин демилгелүү топ ЖӨБ органына кайрылды. Алар жакында чакан футбол аянтчасынын курулушу башталарын, азырынча бюджетте акча жоктугун айтышты. Учурда инвестиция издеп жүрөбүз, анткени жаңы, чоң спорт комплексин куруу ниетибиз бар.

M



Спорт балдарды өзгөртөт, аларды жоопкерчиликтүү жана ийгиликтүү адамдарга айландырат

*Ош облусунун
Өзгөн районундагы
Жазы АА*



***Кулмамат Кыдыков,
54 жашта:***

– Кара-Дыйкан айылына 30 жыл мурда көчүп келгем. Кара-Жыгач борбордук айыл болгондуктан бул жакта Жазы ААнын бардык административдик имараттары орун алган. Ушул айылда калып, үй-бүлө күттүм. Аймактагы төрт айылдын ар биринде мектептер бар. Үч мектепте спорт залдары бар, ал жакта балдар волейбол жана баскетбол менен машыгат. Соңку он жылда Кыргызстандын көптөгөн айылдарында жана шаарларында боло жүргөндөй эле биздин айылдык аймакта да жаштар мектепти бүтөөрү менен тамеки чегип, аракка бериле башташат, маңзат колдонгондор да бар. Натыйжада жаштар арасында кылмыштуулук күчөп, арактын

айынан ажырашкандар көбөйүп, атүгүл окуучулар да бири-бири менен мушташып, окуусун таштагандар да аз эмес.

Акыркы жылдары кырдаал бир аз өзгөрө баштады. Жаштар спортко кызыгып, күрөш, кикбоксинг жана футбол менен алектенгиси келгендер көбөйдү. Бирок мектептеги спорт залдар бардык каалоочуларды батыра албай, аймакта спорттук аянтчалар же залдар болгон эмес. Ошол себептен жаштар жардам сурап айыл өкмөтүнө кайрылып, спорт маселесин чечип берүүнү өтүнүшкөн. Бирок жергиликтүү бюджетте акча тартыш болчу. Себеби муниципалитет дотацияда тургандыктан башка өтө маанилүү көйгөйлөргө да акча жетип-жетпейт.

2017-жылы жергиликтүү өз алдынча башкаруунун лидери Максат ИБРАИМОВ башында турган

Жазы айылдык аймагы ЭҮЖӨБОЖ Долбоорунун максаттуу муниципалитети болуп калгандан кийин көптөн бери көтөрүлүп келаткан маселе да чечилди. Айылдын жаштары ЭҮЖӨБОЖ Долбоорунун иш-чараларына жигердүү катышып, АӨ башчы менен чогуу спортту өнүктүрүү жатындагы көйгөйлөрдү чечүү үчүн аймактын мүмкүнчүлүктөрүн караштыра башташты. Ошентип, жаштардын демилгеси менен имарат толугу менен оңдолуп, спорт залдары уюштурулду: Жеренчи айылындагы мектептин жертөлөсүндө, Кара-Дыйкан айылындагы бош турган клубда, Кызыл-Дыйкан айылындагы кароосуз калган имаратта спорт залдары ачылды. Ал эми Жазы айылынын жаштары спорт залы үчүн имаратты өз күчү менен курууну чечишти. Себеби бош имарат табылбай койду. Ошентип жергиликтүү жаштар, Орусияда иштеген мигранттар биригип, 35 адам чукул арада 328 000 сом чогултуу алышты. Ар бир адам мүмкүнчүлүгүнө жараша 5 миң сомдон 35 миң сомго чейин акчалай салым кошту. Жергиликтүү бюджеттен 25 000 сом бөлүндү. Чогулган акчага курулуш материалдарын сатып алып, жаштар өз күчү менен залды курушту.

Андан соң бардык спорт залдарды шаймандар менен камсыз кылуу маселеси чыкты. Буга да көп акча талап кылынган эле. Дал ошол маалда айыл өкмөтү ар бир айылда артыкчылыктуу көйгөйдү аныктоо боюнча сурамжылоо жүргүзүп жаткан. Адамдар бала бакча, таза суу, көчөлөрдү жарыктандыруу өңдүү бир топ көйгөйдү көтөрүштү. Ал эми жаштар спорт залдар үчүн шаймандарды сатып алуу тууралуу маселени козгошту. Ошентип ЭҮЖӨБОЖ Долбоорунун гранттык программасына катышуу үчүн артыкчылыктуу көйгөйлөрдү тандап алуу боюнча чогулушта аймактын тургундары эки өтө маанилүү маселени тандап алышты. Алар: таза сууга жеткиликтүүлүк жана спорт шаймандарын сатып алуу. Бул маселелерди чечүү үчүн ар бир долбоорго бир миллион сомдон грант утуп алышты, ал эми жергиликтүү бюджеттен кошо каржылоо катары 200 000 сом бөлүндү. Жаштар мар-



кетингдик изилдөөлөрдү жүргүзүп, Интернет аркылуу спорт шаймандары тууралуу зарыл болгон маалыматтарды чогултуп, ар бир айыл керектүүсүн тандап алды. Ошентип, ар бир айылга 250 000 сом бөлүндү. Спорт залдар үчүн гантеля жана гиря, килем, мушкерлердин мээлейлери, күрөш үчүн манекен, машыктыргычтар, турник, штангалар, теннис столдору, аркан жана башка шаймандар сатып алынды.

Эми ар бир айылда бокс жана кикбоксинг менен ар кайсы курактагы 40-56 адам алектенүүдө. Төрт айылдагы спорт залдарда жапысынан 200 адам, анын ичинде кыздар да машыгып жатышат.

Менин эки уулум да спорт залга барып, бокс жана кикбоксинг менен машыгышат, таймаштарга катышып, байгелүү орундарды, медалдарды жана грамоталарды да алып турушат. Спорт балдарымдын кулк мүнөзүн да өзгөрттү. Мурда алар бош убактысын текке кетирип, эч нерсеге кызыкпай, кеч киргенге чейин максатсыз ары-бери жүрүшчү. Азыр болсо таң атпай спорт менен алектенип, жашоого олуттуу карап, өздөрүндө ишеним пайда болуп, жоопкерчиликтүү жана өз алдынча болуп, оорубай да калышты. Атүгүл мектепте да окуусу оңолду. Мурда мугалимдер кичүү балама көп даттанышса, азыр мактоо сөздөрүн да угуп калдым.

2018-жылы Кара-Дыйкан айылында спорт комплексинин курулушу үчүн республикалык бюджеттен 24 миллион сом бөлүнгөн. Бул комплекстин курулушу 2020-жылы бүтөт деп пландалууда. Комплекстин ичинде баскетбол, волейбол жана гимнастика залдары болот. Бул залдарда негизинен айылдын кыздары машыгат. Айыл өкмөтү жыл сайын футбол боюнча чемпионаттарды өткөрүп турат. Жеренчи айылында кыздар үчүн фитнес зал ачуу пландалып жатат. 2019-жылы Жазы айылдык аймагында кикбоксинг жана күрөш боюнча райондук жана облустук төрт таймаш өттү. Адамдар спорт менен жапырт алектене баштады деп айтсак болот. Көпчүлүк окуучулар волейболго кызыгууда, түрдүү курактан куралган командалар да бар. Арак ичкен адамдар дээрлик калган жок. Жаштардын баары спортко өтө баштады!



МЫЙЗАМДАРДАГЫ ЖАҢЫЛЫКТАР

Түрмөктү ЭҮЖӨБОЖ Долбоорунун юристи
Нуржан МАМЫРАЛИЕВА даярдады

Мектептеги окуучулардын тамактануусу тууралуу

2019-жылдын 4-декабрындагы №135 “Жалпы билим берүү уюмдарында окуучулардын тамактануусун уюштуруу жөнүндө” Кыргыз Республикасынын мыйзамы

2002-жылдын 27-июнундагы №111 “Кыргыз Республикасынын жалпы билим берүүчү мектептеринде окуучулардын тамактануусун уюштуруу жөнүндө” эски Мыйзамдан айырмаланып, жаңы Мыйзамда ЖӨБ органдарына финансылык мүмкүнчүлүктөрү болгондо, тиешелүү аймакта жайгашкан жалпы билим берүү уюмдарынын окуучуларынын тамактануусуна кошумча каражаттарды бөлүп берүүгө укук берилген. Эски Мыйзамга ылайык, Бишкек жана Ош шаарлары гана жалпы билим берүүчү уюмдардын 1-4-класстарынын окуучуларынын тамактануусун тиешелүү шаарлар-

дын жергиликтүү бюджеттеринин эсебинен камсыз кылчу. Мындан тышкары жаңы Мыйзамга ылайык, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары мүмкүнчүлүгүнө жараша жалпы билим берүү уюмдарынын окуучуларынын тамактануусун уюштуруу, ошондой эле тамак-аш рационун кеңейтүү үчүн тиешелүү шарттарды түзүү жана айыл жеринде жалпы билим берүү уюмдарына мектеп алдындагы чарбаны уюштуруу үчүн Айыл чарба жерлерин кайра бөлүштүрүү фондунан жер үлүштөрүн бөлүп берүү боюнча иш-чараларды жүзөгө ашырат.

ЖӨБ органдарына мамлекеттик ыйгарым укуктарды өткөрүп берүү тууралуу

2013-жылдын 9-июлундагы №127 “Жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарына айрым мамлекеттик ыйгарым укуктарды берүүнүн тартиби жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын аткарылышы тууралуу” КР Жогорку Кеңешинин Токтому

2013-жылдын 9-июлундагы № 127 «Жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарына айрым мамлекеттик ыйгарым укуктарды берүүнүн тартиби жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын аткарылышы тууралуу» Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Жергиликтүү өз алдынча башкаруу иштери жана этностор аралык мамилелер боюнча мамлекеттик агенттигинин директору Б.У.САЛИЕВдин маалыматын угуп, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши токтом кабыл алды. Ага ылайык, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн бул багыттагы иши жетишсиз деп таанылды. Кыргыз Республикасынын Өкмөтү:

- мамлекеттик органдардын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын иш-милдеттерин жана ыйгарым укуктарын так аныктасын жана белгиленген тартипте тиешелүү мыйзам долбоорлорун 2020-жылын 1-мартына чейинки мөөнөттө Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин каросуна киргизсин;

- 2013-жылдын 9-июлундагы № 127 «Жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарына айрым мамлекеттик ыйгарым укуктарды берүүнүн тартиби жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамын толук аткарууну камсыз кылсын;
- Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 113-беренесинин 2-бөлүгүнө жана 2013-жылдын 9-июлундагы № 127 «Жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарына айрым мамлекеттик ыйгарым укуктарды берүүнүн тартиби жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына ылайык жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарына берилүүчү мамлекеттик ыйгарым укуктардын аткарылышын толук көлөмдө каржылоону камсыз кылсын;
- «Кыргыз Республикасынын Өкмөтү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 10-беренесинин 1-бөлүгүнүн 26-пунктуна ылайык «Жергиликтүү өз алдынча башкаруу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын

Мыйзамынын 31-беренесинин 2-бөлүгүнүн 13-пунктунда каралган жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруу органдарынын түзүмү жана штаттык саны боюнча типтүү ченемдерди бекитүү боюнча Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн ыйгарым укуктарын алып салсын, аларды жергиликтүү өз алдынча башкаруунун өкүлчүлүктүү органдарынын компетенциясына берсин.

4. Кыргыз Республикасынын Премьер-министри:
- «2013-жылдын 9-июлундагы № 127 «Жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарына айрым мамлекеттик ыйгарым укуктарды берүүнүн тартиби жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын аткарылгандыгы үчүн Өкмөт мүчөлөрүнүн жана административдик ведомстволордун жетекчилеринин жеке жоопкерчилигин карасын;

ушул токтомдун 3-пунктун жана 4-пунктунун биринчи абзацын аткаруу боюнча көрүлгөн чаралардын натыйжасы жөнүндө маалыматты Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешине 2020-жылдын 15-январына карата берсин.

Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын окутуу жана Мамтапшырык тууралуу

2019-жылдын 11-октябрындагы №536 “КР Өкмөтүнүн мамлекеттик жарандык кызмат жана муниципалдык кызмат чөйрөсүндөгү айрым чечимдерине өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө” КР Өкмөтүнүн Токтому

КР Өкмөтүнүн 2014-жылдын 11-августундагы № 462 «Кыргыз Республикасынын мамлекеттик жарандык кызматчыларын жана муниципалдык кызматчыларын окутуу маселелери жөнүндө» токтому менен бекитилген КРнын мамлекеттик жарандык кызматчыларын жана муниципалдык кызматчыларын окутуунун тартиби жөнүндө Жобого мындай өзгөртүүлөр киргизилген: мамлекеттик жарандык кызматчыларды жана муниципалдык кызматчыларды окутууга мамлекеттик тапшырыктын алкагында саясий мамлекеттик кызмат орундарын, атайын мамлекеттик кызмат орундарын жана саясий муниципалдык кызмат орундарын ээлеп турган адамдар (айылдык, шаардык кеңештердин депутаттары, айыл өкмөт башчылары, шаарлардын мэрлери) да окутулушу мүмкүн.

КР Өкмөтүнүн 2014-жылдын 11-августундагы № 462 «Кыргыз Республикасынын мамлекеттик жарандык кызматчыларын жана муниципалдык кызматчыларын окутуу маселелери жөнүндө» токтому менен бекитилген КРнын мамлекеттик жарандык кызматчыларын жана муниципалдык кызматчыларын окутууга мамлекеттик тапшырык жөнүндө Жо-

бого мындай өзгөртүүлөр киргизилген:

- Мамтапшырыкта электрондук окуу программалары жана окутуунун дистанциялык формасы үчүн модулдары колдонулат;
- Мамтапшырыкты толук көлөмдө ишке ашыруу мүмкүндүгү болбосо, Мамлекеттик башкаруу академиясы мамлекеттик сатып алуулар жөнүндө мыйзамдарга ылайык Мамтапшырыкты билим берүүчү уюмдардын арасында жайгаштырат, ошондой эле тренерлерди (консультанттарды) тартуу жолу менен Мамтапшырыкты жүзөгө ашырат. Бул өзгөртүүлөр киргизилгенге чейин окуу программаларын жана билим берүүчү мекемелерди конкурстук жол менен мамлекеттик сатып алуулар жөнүндө мыйзамдарга ылайык бирдиктүү тапшырыкчы катары чыккан ыйгарым укуктуу мамлекеттик орган тандап алчу.
- Мамлекеттик башкаруу академиясы окутуу графигин мамлекеттик органдарга жана ЖӨБ органдарына жиберет, алар кызматчылардын тизмесин Академияга жиберешет.

Кызматтык териштирүү тууралуу

2019-жылдын 11-октябрындагы №536 “КР Өкмөтүнүн мамлекеттик жарандык кызмат жана муниципалдык кызмат чөйрөсүндөгү айрым чечимдерине өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө” КР Өкмөтүнүн Токтому

КР Өкмөтүнүн 2016-жылдын 14-декабрындагы № 674 «Мамлекеттик жарандык кызмат жана муниципалдык кызмат чөйрөсүндөгү мыйзамдарды сактоону

камсыз кылуу маселелери жөнүндө» токтому менен бекитилген КРнын мамлекеттик органдарында жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарында кыз-

маттык териштирүүнү уюштуруу жана жүргүзүү тартиби жөнүндө Жобосу мындай ченем менен толукталды: Мамлекеттик органдын, ЖӨБ органынын жетекчисине же ыйгарым укуктуу кызмат адамына тартип комиссиясы тарабынан жаза чарасынын конкреттүү түрүн колдонуу жөнүндө сунушту киргизүү туурасындагы ушул пункттун жоболору статс-катчыларга, ошондой эле «Мамлекеттик жарандык кызмат жана муниципалдык кызмат жөнүндө» КР Мыйзамынын 24-беренесинин 2-б, 10 жана 11-бөлүктөрүнө ылайык кызмат орундарына дайындалышкан кызматчыларга карата жайылтылбайт (анын ичинде вице-мэрлерге жана Бишкек менен Ош шаардык мэрияларынын райондук администрация жетекчилерине, шаарлардын вице-мэрлерине);

КР Өкмөтүнүн 2016-жылдын 29-декабрындагы

№ 706 «Мамлекеттик жарандык кызматты жана муниципалдык кызматты уюштуруу маселелери жөнүндө» токтому менен бекитилген КРнын мамлекеттик жарандык кызматында жана муниципалдык кызматында конкурс өткөрүүнүн жана кызматка көтөрүлүүнүн тартиби жөнүндө жобосуна төмөнкүдөй өзгөртүүлөр киргизилди:

- шаардын мэриясынын аппарат жетекчисинин кызмат ордуна конкурс өткөрүүдө төрага болуп вице-мэр (анын ичинде биринчи вице-мэр) эсептелет;
- айыл өкмөтүнүн жооптуу катчысынын кызмат ордуна конкурс өткөрүүдө төрага болуп айыл өкмөтүнүн башчысынын орун басары, ал жок учурда - жергиликтүү мамлекеттик администрациянын өкүлү эсептелет.

Улуттук жана ички кадрлар резерви, муниципалдык кызматчыларды ротациялоо жана баалоо тууралуу

КР Өкмөтүнүн 2016-жылдын 29-декабрындагы № 706 «Мамлекеттик жарандык кызматты жана муниципалдык кызматты уюштуруу маселелери жөнүндө» токтому менен бекитилген КР мамлекеттик жарандык кызматынын жана муниципалдык кызматынын Улуттук кадрлар резервин түзүүнүн жана иштешинин тартиби жөнүндө жобосуна төмөнкүдөй өзгөртүү киргизилди.

Улуттук резерв «Мамлекеттик жарандык кызмат жана муниципалдык кызмат жөнүндө» КР Мыйзамынын 24-беренесине ылайык өзгөчө (конкурстан тышкары) тартипте дайындала турган кызмат орундарын ээлөөдө да пайдаланылышы мүмкүн.

КР Өкмөтүнүн 2016-жылдын 29-декабрындагы № 706 «Мамлекеттик жарандык кызматты жана муниципалдык кызматты уюштуруу маселелери жөнүндө» токтому менен бекитилген Мамлекеттик органдын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органынын ички кадрлар резервин түзүүнүн жана иштешинин тартиби жөнүндө жобого төмөнкүдөй өзгөртүү киргизилди: ички резерв аскер кызматына чакырылгандыгына же аны алмаштыруучу альтернативдик жарандык кызматка жөнөтүлгөндүгүнө байланыштуу кызматынан бошотулган адамдардан да түзүлөт.

КР Өкмөтүнүн 2016-жылдын 29-декабрындагы № 706 «Мамлекеттик жарандык кызматты жана муниципалдык кызматты уюштуруу маселелери жөнүндө» токтому менен бекитилген КРнын мамлекеттик жарандык кызматчыларын жана муниципалдык кызматчыларын ротациялоо тартиби жөнүндө жобого төмөнкүдөй өзгөртүү киргизилди: Мамлекеттик органдар, ЖӨБ органдары менен макулдашуу боюнча, мыйзамдарда белгиленген квалифи-

кациялык жана башка талаптарга шайкеш келишин эсепке алуу менен, кызматчыны мамлекеттик кызматтын башка түрүнө (аскер кызматына, тартип коргоо кызматына жана дипломатиялык кызматка) ротациялоого жол берилет

КР Өкмөтүнүн 2017-жылдын 1-мартындагы № 131 «КРнын мамлекеттик жарандык кызматчыларынын жана муниципалдык кызматчыларынын ишин баалоо жана эмгек акы төлөө шарттары жөнүндө» токтому менен бекитилген КРнын мамлекеттик жарандык кызматчыларынын жана муниципалдык кызматчыларынын ишин баалоо тартиби жөнүндө жобого төмөнкүдөй өзгөртүүлөр киргизилди:

- баалоо жана анын жыйынтыктары боюнча материалдар, ошондой эле баалоо боюнча комиссиянын жана апелляциялык комиссиянын чечимин бекитүү тууралуу буйруктун (тескеменин) көчүрмөсү мамлекеттик жарандык кызматта жана муниципалдык кызматта адам ресурстарын башкаруунун маалыматтык (автоматташтырылган) системасында электрондук форматта сакталышы мүмкүн.
- айыл өкмөтүнүн башчысы тарабынан айыл өкмөтүнүн башчысынын орун басарынын жана айыл өкмөтүнүн жооптуу катчысынын ишин жылдык баалоо мүмкүн болбогон учурда, эгерде бул кызмат орду бош болгондо же айыл өкмөтүнүн башчысы кызмат ордунан убактылуу четтетилген болсо, анда айыл өкмөтүнүн башчысынын орун басарынын жана айыл өкмөтүнүн жооптуу катчысынын иши айыл өкмөтүнүн башчысынын милдеттеринин аткарылышы убактылуу жүктөлгөн адам, ал эми милдеттерин убактылуу атка-

руучу дайындалбаса - баалана турган мезгилдин ичинде кызматтык ишин изилдөөнүн негизинде тийиштүү жергиликтүү кеңештин төрагасы баалайт.

Эгерде айыл өкмөтүнүн башчысынын милдеттерин аткаруучу болуп айыл өкмөтүнүн башчысынын орун басары же айыл өкмөтүнүн жооптуу катчысы дайындалса, анда айыл өкмөтүнүн башчысынын орун басары же айыл өкмөтүнүн жооптуу катчысы кызмат ордундагы анын мурдагы ишин жылдык баалоону тийиштүү жергиликтүү кеңештин төрагасы жүргүзөт.

Эгерде мамлекеттик органдын/жергиликтүү өз алдынча башкаруу органынын аймактык бөлүмчөсүндө баалоо боюнча өз алдынча комиссия түзүлсө, анда 5 пайыздык квота мамлекеттик

органдын/жергиликтүү өз алдынча башкаруу органынын ведомстволук жана аймактык бөлүмүнүн ар бири үчүн өзүнчө эсептелет.

Мамлекеттик жарандык кызматта жана муниципалдык кызматта адам ресурстарын башкаруунун маалыматтык (автоматташтырылган) системасы ишке берилгенине байланыштуу жогорудагы ченемдик укуктук актыларга өзгөртүүлөр да киргизилди. Мисалы, кызматчы жылдык баалоонун жыйынтыгы боюнча отчетту мамлекеттик жарандык кызматта жана муниципалдык кызматта адам ресурстарын башкаруунун маалыматтык (автоматташтырылган) системасы аркылуу мамлекеттик жарандык кызмат жана муниципалдык кызмат иштери боюнча ыйгарым укуктуу мамлекеттик органга электрондук формада бере алат.

«E-Kyzmat» адам ресурстарын башкаруунун маалыматтык (автоматташтырылган) системасы тууралуу

КР Өкмөтүнүн 2019-жылдын 15-октябрындагы №545 “Мамлекеттик жарандык кызматта жана муниципалдык кызматта адам ресурстарын башкаруунун маалыматтык (автоматташтырылган) системасы жөнүндө” Токтому

Ушул системанын максаттарын, милдеттерин, жүргүзүү тартибин, ошондой эле пайдалануучуларынын, операторунун жана ээсинин укуктарын жана милдеттерин аныктаган система тууралуу Убактылуу жобо бекитилди. Бул система – “e-Kyzmat” АМС мамлекеттик жарандык кызматчылар жана муниципалдык кызматчылар, мамлекеттик органдарды жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарын тейлеген кызматкерлер, жумуш ордунда убактылуу жок болгон КРнын мамлекеттик жарандык кызматчыларынын жана муниципалдык кызматчыларынын милдеттерин аткарган кызматкерлер жөнүндө маалыматтарды чогултуунун, сактоонун, жаңыртуунун жана талдоонун, ошондой эле мамлекеттик жарандык кызматты жана муниципалдык кызматты өтөөнүн бардык этаптарында адам ресурстарын натыйжалуу башкарууну камсыз кылууга багытталган конкреттүү органдын штаттык түзүмү тууралуу маалымат берүүнүн маалыматтык системасын билдирет.

КР Мамлекеттик кадр кызматы “e-Kyzmat” АМСке өзгөчө мүлктүк укук ээси болуп саналат. “e-Kyzmat” АМСтин ээсине “e-Kyzmat” АМСти ишке киргизүү жана эксплуатациялоо процессинин алкагында мамлекеттик органдардын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын ишин координациялоо, ошондой эле иштеп чыгуу жана модернизациялоо саясатын жүргүзүү милдети жүктөлөт.

Белгилүү мамлекеттик органдын же ЖӨБ органынын жеке маалыматтар массивин кармоочу болуп тийиштүү мамлекеттик орган же жергиликтүү өз алдынча башкаруу орган эсептелет. Жеке маалыматтар массивиндеги маалыматтын актуалдуулугун, аныктыгын жана толуктугун сактап туруу милдети тийиштүү мамлекеттик органдарга жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарына жүктөлөт.

“e-Kyzmat” АМС КРнын мамлекеттик жарандык кызматчылары жана муниципалдык кызматчылары жөнүндө маалыматтын расмий булагы болуп саналат.

“e-Kyzmat” АМСтин иштешинин максаты болуп заманбап маалыматтык технологияларды колдонуу менен КРнын мамлекеттик жарандык кызматчыларынын жана муниципалдык кызматчыларынын ишин автоматташтыруу эсептелет.

“e-Kyzmat” АМСте КРнын мамлекеттик жарандык кызматчыларынын жана муниципалдык кызматчыларынын жеке маалыматтары камтылат. Алар: жеке маалыматтар, жакын туугандарынын жеке маалыматтары, паспорттук маалыматтар, эмгек китепчесинин маалыматтары, акыркы иштеген жери, аскер билетинин (эгер бар болсо күбөлүгүнүн) маалыматтары, иши жөнүндө маалыматтар, билими, кошумча маалыматтар (сыйлыктары, класстык чиндери, тартиптик жазалары ж.б.).

Швейцариянын өнүктүрүү жана Кызматташтык боюнча Башкармалыгы каржылаган “Элдин үнү жана ЖӨБ органдарынын жоопкерчилиги: бюджеттик процесс” ДОЛБООРУНУН ЖАҢЫЛЫКТАРЫ

Түрмөктү ЭҮЖӨБОЖ Долбоорунун коомчулук менен байланыш боюнча адиси **Нургуль ЖАМАНКУЛОВА** даярдады, ӨСИ

Жалпы редакция – **Сабина ГРАДВАЛЬ**, ЭҮЖӨБОЖ Долбоорунун жетекчисинин орун басары, ӨСИ



Жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары мыйзамдардын жаңы талаптарын кантип аткарып жатышат?

Кыргыз Республикасынын Бюджеттик кодекси 2019-жылы күчүнө кирген. Кодекс жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынан жергиликтүү бюджеттин каражаттарын жергиликтүү жамааттын артыкчылыктарына шайкеш колдонууну талап кылууда. Бул талаптардын аткарылышын камсыз кылуу үчүн ЖӨБ органдары ЖМБА-иш-чаралар комплексин (ЖМБА – бул жамаат муктаждыктарын биргелешип аныктоо) ийгиликтүү колдонууда. Бул иш-чаралар комплекси жамааттын өкүлдөрүнө, эркектерге жана аялдарга, аймактагы түрдүү айылдардын, айыл ичиндеги түрдүү көчөлөрдүн өкүлдөрүнө, кирешеси ар башка жана түрдүү жумуштарда иштеген адамдарга, атайын муктаждыгы жана кызыкчылыгы бар адамдарга айылдагы жамааттын күнүмдүк турмушунда туш болгон көйгөйлөрдү чогуу талкуулап алууга жол ачат.

Бир нече жылдан бери ЭҮЖӨБОЖ Долбоору муниципалдык кызматчыларды жана депутаттарды, жергиликтүү активисттерди ЖМБА иш-чараларын өткөрүүгө, жамааттын талкууларга жигердүү катышуусун камсыз кылууга, артыкчылыктуу

көйгөйлөрдү тандап алууга, бул көйгөйлөрдүн келип чыгуу себептерин талкуулап, аларды чечүү жолдорун табууга окутуп келди. ЖМБА усулдарын биринчилерден болуп Долбоордун максаттуу муниципалитеттери – Чүй, Ош жана Нарын облустарындагы 27 жамаат жана ЖӨБ органдары колдонушту. Муниципалитеттер алгачкы кадамдарын ӨСИНин эксперттеринин – ЭҮЖӨБОЖ Долбоорунун адистеринин жигердүү колдоосу жана катышуусу менен жасашты. Билим алып, тажрыйба топтогон сайын максаттуу муниципалитеттер өз кошуналары үчүн үлгү боло баштады. Долбоор райондун деңгээлинде ЖӨБ органдарынын өкүлдөрүнө тажрыйбалуу кошуналарына иш сапарларын уюштурду. Ошону менен алар ЖМБА иш-чараларына катышып, ЭҮЖӨБОЖ Долбоорунун тренингдеринде кесиптештери эмнелерди үйрөнгөнүн өз көзү менен көрө алышты. Ошентип, долбоордун иш-чараларына катышып, жер-жерлерде кесиптештеринин тажрыйбасын өздөштүрүп, “Муниципалитет” журналынан окуп, ЖӨБ Союзунун мүчөлөрү менен жолугушууларга катышып жүрүп Бюджеттик ко-

декс күчүнө кирген маалда жамааттар кайсы бир деңгээлде даярдыктан өткөндөй болушту.

2019-жылдын этегинде жана 2020-жылдын башында ЭҮЖӨБОЖ Долбоору максаттуу жана максаттуу болбогон долбоорлор үчүн жумушчу семинарларды уюштурду. Бул семинарлар жаңы бюджеттик циклге даярдануу, анын ичинде жамааттардын артыкчылыктарын аныктоо, аларды чечүү боюнча пландарды иштеп чыгуу, 2021-жылга бюджетти даярдоо үчүн өткөрүлдү.

Анара МУСАЕВА, ЭҮЖӨБОЖ Долбоорунун адиси, тренер: “Тренингдер ЭҮЖӨБОЖ Долбоорунун максаттуу муниципалитеттери үчүн өткөрүлүп, ага максаттуу болбогон муниципалитеттердин өкүлдөрү да тартылган. Мисалы, 2020-жылдын 15-январында Чүй облусунун Жайыл районундагы Ак-Башат айылдык аймагында тренинг өткөн. Ага Фрунзе (Панфилов району), Ак-Башат жана Александровка (Москварайону) өңдүү максаттуу айылдык аймактардын өкүлдөрү, Петровка, Курама жана Биринчи май өңдүү максаттуу болбогон муниципалитеттердин өкүлдөрү катышкан. Бул тренингди өткөн жылдын жыйынтыктарын чыгарууга арналган чогулуштар-

дын жана угуулардын башында жыл сайын өткөрүп келатабыз. Тренингдер жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын ачык-айкындуулугун жана жоопкерчилигин камсыз кылууга багытталган коомдук иш-чараларды уюштуруп, өткөрүүдө мүмкүн болушунча көбүрөөк эффективдүүлүккө жетүү үчүн уюштуруучулар жасай турган иш-аракеттердин тартибин жана ырааттуулугун толуктоо максатында өткөрүлүп турат. Тренинг маалында биз катышуучулар менен чогуу жамаат муктаждыктарын биргелешип аныктоо (ЖМБА) боюнча иш-чараларды өткөрүүнүн графигин түзөбүз. Ошондой эле Биргелешкен аракеттер планын (БАП), Социалдык-экономикалык өнүгүү Программаларын (СЭӨП) ишке ашыруу боюнча отчеттук чогулуштарды уюштуруу жана өткөрүү боюнча ЖӨБ органдарынын өкүлдөрүнө кеп-кеңештерибизди беребиз. Даяр текшерүү барактары жана коомдук иш-чараларга ЧЕЙИН жана андан КИЙИН өтчү маалыматтык өнөктүктөрдүн планы биздин тренингдин жыйынтык продуктысы болуп калды. Айылдык чогулуштарды өткөргөндө биздин Долбоор бардык каалоочу муниципалитеттерге техникалык жардам көрсөтөт”.

Ош, Нарын жана Чүй облустарындагы жергиликтүү жамааттардын кандай муктаждыктары бар?

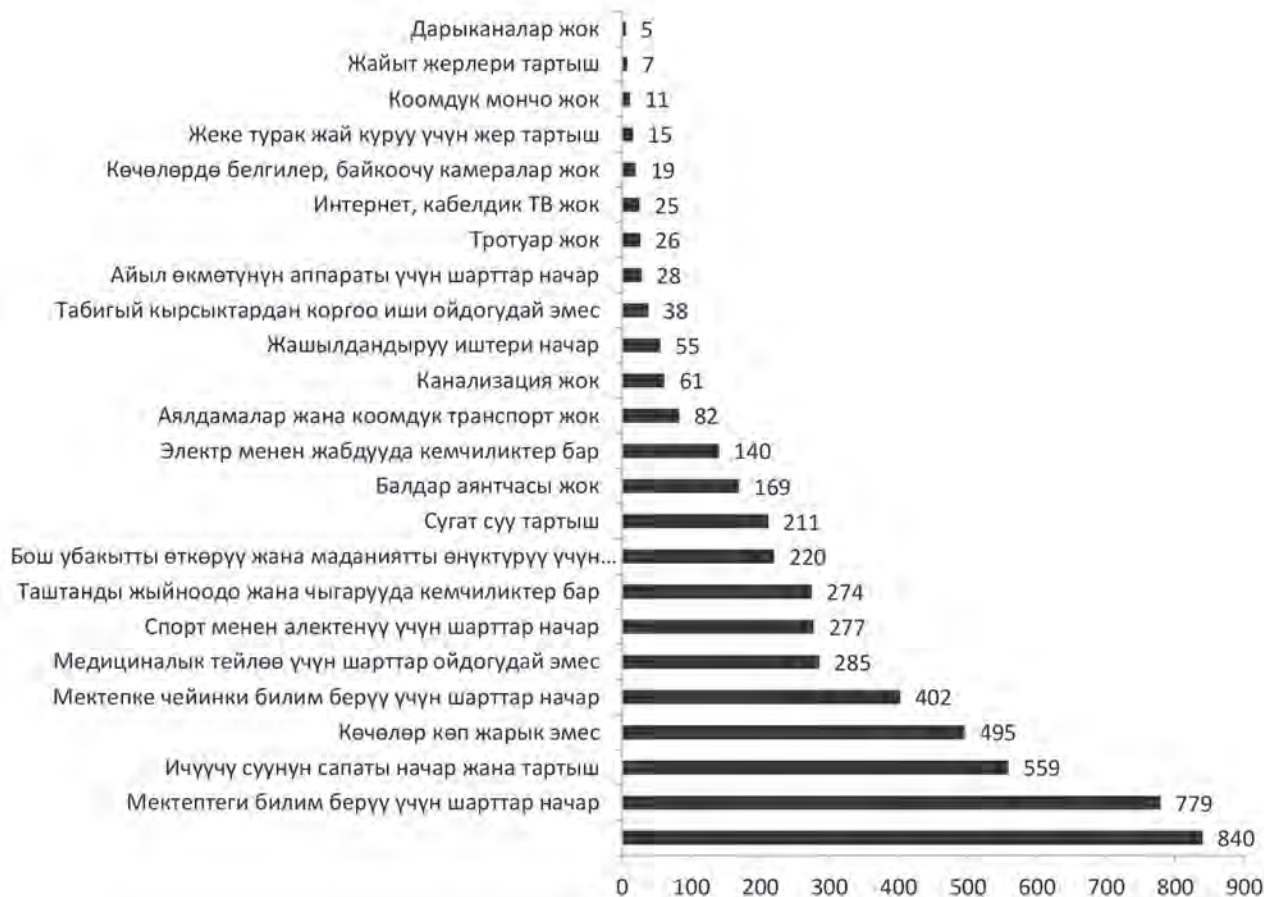
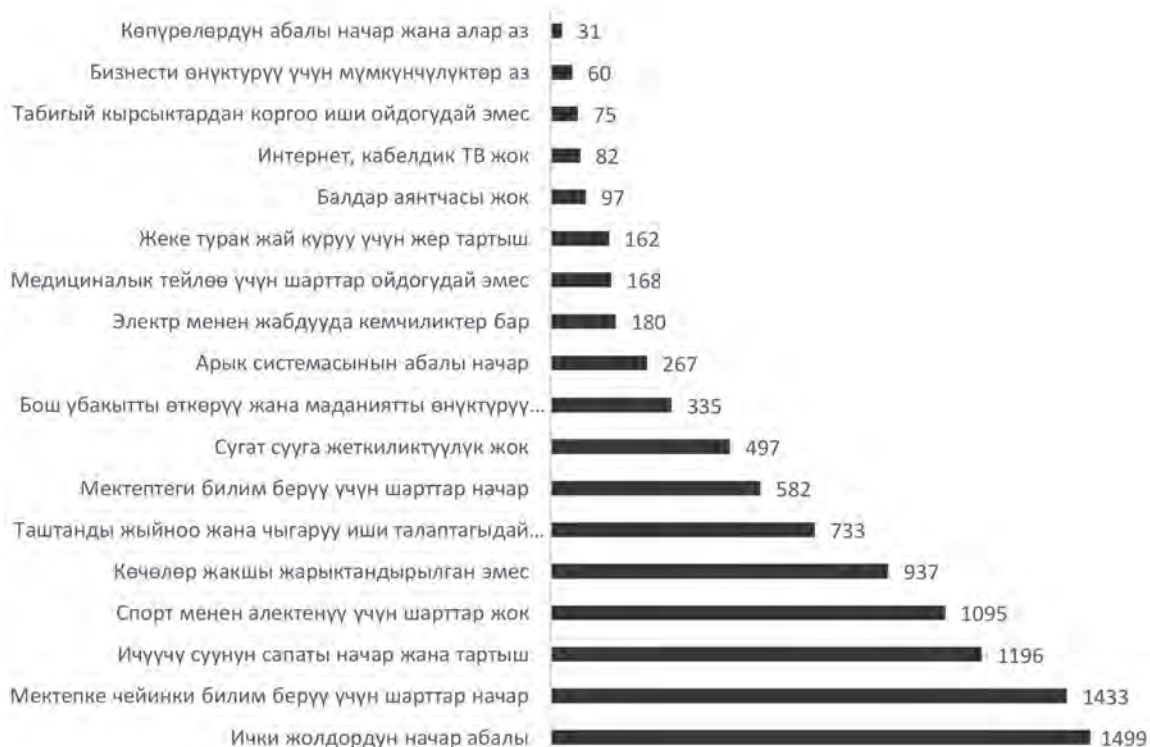
Жамаат муктаждыктарын биргелешип аныктоо боюнча иш-чаралар (ЖМБА иш-чаралары) 2019-жылдын ноябрь айынан 2020-жылдын февраль айына чейинки мезгил аралыгында 27 максаттуу жана 4 максаттуу болбогон муниципалитеттерде ЭҮЖӨБОЖ Долбоорунун колдоосу менен өткөрүлдү. Талкууларга 5 088 тургун, анын ичинде 2 664 аял катышты:

- Чүй облусу: 12 максаттуу жана эки максаттуу болбогон муниципалитеттерден 1632 катышуучу, анын ичинде 909 аял;
- Нарын облусу: беш максаттуу муниципалитеттен 407 катышуучу, анын ичинде 206 аял.
- Ош облусу: 10 максаттуу жана эки максаттуу болбогон муниципалитеттерден 3 049 катышуучу, анын ичинде 1 549 аял.

Роза СУРАНЧИЕВА, ЭҮЖӨБОЖ Долбоорунун адиси: “Чүй облусунда ЖМБА иш-чараларын өткөрүп жаткан учурда көп көйгөй айтылды. Бирок алардын ичинен артыкчылыктуусун тандап алууда жашоочулар айрымдарын тизмеден чыгарып салышты. Себеби бул маселелер ЖӨБ органдарынын компетенциясына кирбей турганын түшүнүштү. ЖМБА иш-чараларынын жыйынтыгы боюнча, 2020-жылы чечилиши керек болгон артыкчылыктуу маселелердин арасында, ЖӨБ органдарынын жана биргелешкен мониторинг жана баалоо тобунун

мүчөлөрүнүн баамында, мурдагыдай эле ички жолдордун начар абалы, мектептеги билим берүү үчүн шарттардын жоктугу жана таза суунун тартыштыгы алдыңкы саптарда турду. Аныкталган көйгөйлөр 2020-жылга Биргелешкен аракеттер пландарына (БАП) кошумча болуп киргизилди”.

ЖӨБ органдарынын жанан жергиликтүү активисттердин айтымында, аларга жергиликтүү маанидеги маселелерди чогуу чечүү жеңил болуп калды. ЖМБА методикасына ылайык, жарандардын көйгөйлөрдү аныктоо процессине катышуусу бул иш-чаралардын милдеттүү бөлүгү болуп эсептелинет. Себеби турмуш шартты жакшыртуу үчүн чечилиши керек болгон артыкчылыктуу көйгөйлөрдү жарандар өздөрү көрсөтүп берүүдө. ЖМБА иш-чараларына катышкан Ош жана Нарын облустарындагы элеттик муниципалитеттердин жашоочуларынын артыкчылыктуу көйгөйлөрү да ушундай эле. Ички жолдордун абалы начар; мектептеги жана мектепке чейинки билим берүү үчүн шарттар начар; ичүүчү суунун сапаты начар же тартыш – мына ушул үч көйгөй жергиликтүү эл үчүн эң маанилүү деп аталган. ЖМБА иш-чараларынын уюштуруучулары ушундай чогуу талкуулардан кийин адамдар өздөрү курч деп эсептеген көйгөйлөрдү айткысы келе баштаганын, бул болсо элдин социалдык турмушуна да таасирин тийгизип жатканын белгилешти.

1-диаграмма. 2019-жылы өткөн ЖМБА иш-чараларынын жыйынтыгы боюнча Чүй облусундагы муниципалитеттердин артыкчылыктуу көйгөйлөрү**2-диаграмма. 2019-жылы өткөн ЖМБА иш-чараларынын жыйынтыгы боюнча Нарын облусундагы муниципалитеттердин артыкчылыктуу көйгөйлөрү**

3-диаграмма. 2019-жылы өткөн ЖМБА иш-чараларынын жыйынтыгы боюнча Ош облусундагы муниципалитеттердин артыкчылыктуу көйгөйлөрү



Махабат МАМЫРОВА, Көк-Жар айылдык аймагынын биргелешкен мониторинг жана баалоо тобунун төрайымы, ЖМБА иш-чарасынын катышуучусу: “Айыл өкмөтү менен чогуу алты айылдын ар биринде ЖМБА-сессияларын өткөрдүк. Таза жана сугат суунун тартыштыгынан тышкары жашоочулар өздөрү айтып чыккан артыкчылыктуу көйгөйлөрдүн тизмесине бала бакчалардын аздыгы өңдүү маселе да кирген. Айылдык аймакта алты муниципалдык жана бир жеке бала бакча бар, ага 533 бала барат. Ошол эле маалда 700 наристе бала бакчага бара албайт, себеби ал жакта орун жок. Айрым ата-энелерде бал-

дарын кошуна Найман айылдык аймагындагы бала бакчага жеткирүүгө мүмкүнчүлүк бар, бирок андайлар аз. Натыйжада же атасы, же апасы үйдө калып, бала кароого мажбур. Бул болсо үй-бүлөлүк капчыкка да терс таасирин тийгизип жатат”.

Жамааттардын жана ЖӨБ органдарынын 2019-жыл үчүн Биргелешкен аракеттер пландарынын аткарылышы боюнча отчеттору чогулушта элге жарыяланды. ЖӨБ органдары уюштурган бул чогулуштар 2020-жылдын январь-февраль айларында жергиликтүү жамааттардын жана жергиликтүү ма-малминистрациялардын катышуусу менен өттү.

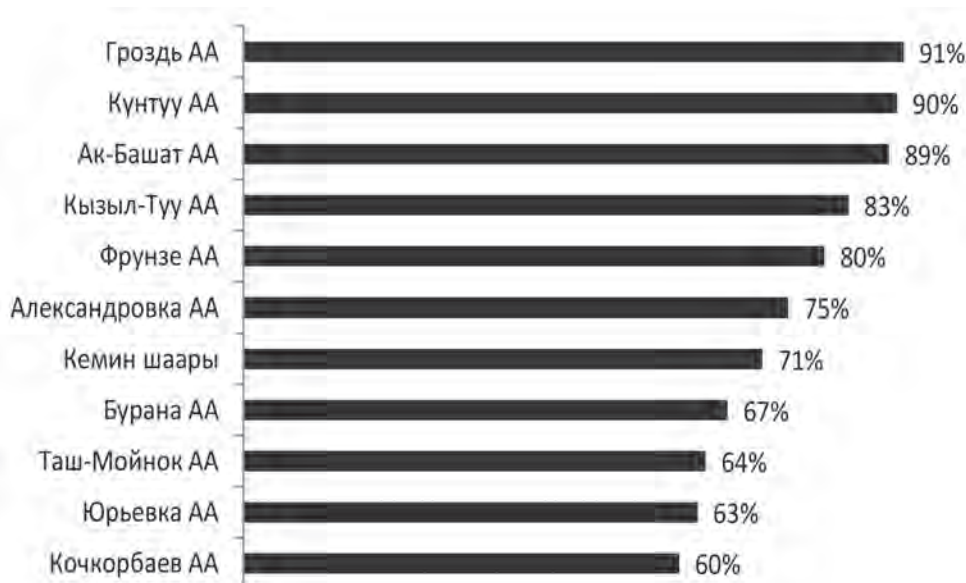
ЖӨБ органдарынын жоопкерчилиги: 2019-жыл үчүн ким отчет тапшырды?

2020-жылдын январь айынан февраль айынын этегине чейин ЭҮЖӨБОЖ Долбоорунун Ош, Чүй жана Нарын облустарындагы 27 максаттуу муниципалитетинин ичинен 19 муниципалитеттин аймагында ЖӨБ органдары отчеттук чогулуштарды өткөрүштү.

ЖӨБ органдары жамааттын муктаждыктарын аныкташат, аларды чечүү жолдорун пландашат, жергиликтүү бюджеттен каражат бөлүшөт, жергиликтүү маанидеги маселелерди чечүү үчүн кошумча каражаттарды тартып келишет. Ушул аракеттердин топтому жана мына ушундай ырааттуулук ЖӨБ органдарынын жергиликтүү жамаат алдында-

гы чыныгы отчеттуулугунун белгиси болуп саналат. “Шайлоочулардын тапшырыктары” кантип аткарылып, артыкчылыктуу көйгөйлөр кантип чечилип жатканы тууралуу ЖӨБ органдары жамаатка маалымат беришет. Ал эми муну кантип натыйжалуу жана сапаттуу жасаш керектигин ЭҮЖӨБОЖ Долбоору максаттуу жана максаттуу болбогон муниципалитеттерге үйрөтүп берди. Ошондой эле Долбоор ЖМБА иш-чараларын өткөрүү, Биргелешкен аракеттер пландарын даярдоо жана жергиликтүү бюджеттерди түзүү маселелерине да кайрылды.

Жылдык пландардын ишке ашырылышы тууралуу жамааттарды кабардар кылуу маселелери бо-

2019-жылы Чүй облусундагы муниципалитеттерде биргелешкен аракеттер пландарынын аткарылышы

юнча жумушчу семинарлар буга чейин өткөндөрүнөн көп жагы менен айырмаланды: катышуучулар өз тажрыйбасы менен бөлүшүп, буга чейинки мезгил үчүн отчеттук чогулуштарды талкуулашты, оң жана терс жактарын талдашты, кемчиликтерди жана ийгиликтүү чечимдерди өзгөчө белгилешти.

2020-жылдын февраль айынын аягына чейинки мезгил үчүн эсептегенде, жергиликтүү бийлик өз иши тууралуу отчет берген чогулуштарга жалпысынан 2500 адам, ар бир муниципалитетте 130 киши катышты. Катышуучулардын 39 пайызы аялдар болду. Чогулуштарга айыл өкмөтүнөн, мэриядан жана депутаттардан тышкары райондук администрация башчылары, райондук структуралык бөлүмдөрдүн жетекчилери катышып, чогулушка келген элдин суроолоруна жооп беришти.

ЖМБА иш-чараларынын жыйынтыктарын жарыялоо, коомдук бюджеттик угууларды өткөрүү, 2019-жыл үчүн Биргелешкен аракеттер планынын (БАП) аткарылышы боюнча отчет, 2021-жылга БАПтын жана Социалдык-экономикалык өнүгүү программаларынын долбоорлорун даярдоо бардык чогулуштардын күн тартибинде турду. Чогулуштарда 2019-жыл үчүн БАПтын аткарылбаган себептери айтылды. Адатта БАП жергиликтүү бюджетте зарыл болгон акчанын жоктугунан же күтүлбөгөн кырдаалдан улам аткарылбай калат. Бирок 2019-жылга БАПка кошулган маселелердин көбү чечилген. Мисалы, Долбоордун¹ Чүй облусундагы 11 максаттуу муниципалитетинде 96 маселенин

¹ http://vap.kg/ru/geography/phase_2/

73ү же 76% аткарылган. Калгандары келечектеги планга кошулган.

Мирлан КАРЫМШАКОВ, Фрунзе айылдык аймагынын айыл өкмөт башчысы²: “2019-жылга карата Биргелешкен аракеттер планын (БАП) аткаруунун алкагында биз 195 адамдын (59 аял) катышуусу менен үч чогулуш өткөрүп, Социалдык-экономикалык өнүгүү планын даярдадык. Бул чогулуштардын жыйынтыгы боюнча 2019-жылы чечилиши керек болгон 10 артыкчылыктуу көйгөйдү аныктадык. Алардын ичинен сегиз

маселени чече алдык. Бирок биз кошумча дагы беш жергиликтүү маанидеги маселени чечкенибизди белгилей кетиш керек. Бул беш маселе өткөн жылы артыкчылыктуу деп табылган эле. Жергиликтүү бюджеттин эсебинен Чалдабардагы №1 мектептин чатырын алмаштырдык (249 500 сом бөлүндү), 750 миң сомду муниципалитеттеги бардык мектептердин жана бала бакчалардын күнүмдүк муктаждыктарына багыттадык, Чалдабар айылындагы эки көчөдөгү канализациялык куурларды ремонттоп, таза суу менен камсыз кылдык, жалпы суммасы 150 000 сомго беш насос сатып алдык. 2020-жылы таза суу менен камсыз кылуу боюнча ишти толугу менен бүтүрөбүз, Чалдабар айылындагы чакан футбол аянтчасынын курулушу да бүтөт. Мындан тышкары планда 12 жергиликтүү маанидеги маселе бар. Алардын ичинен артыкчылыктуусу – Фрунзе айылдык аймагындагы бардык үч айылдын ички жолдорун оңдоп чыгуу”.

Үч облуста өткөн чогулуштардын отчеттук бөлүгү аяктагандан кийин катышуучулардан ар кандай мүнөздөгү көптөгөн суроолор түштү. Бирок бүгүнкү күндө жергиликтүү тургундар үчүн таза жана сугат суу, ички жолдордун начар абалы эң актуалдуу

² http://vap.kg/ru/press_room/news/full/1050.html



маселе экени белгилүү болду. Чүй облусундагы Кызыл-Туу муниципалитетинде жашоочулар Суу пайдалануучулар ассоциациясынын (СПА) ишине нааразы болушту¹.

“Биздин негизги экономикалык багытыбыз – кулпунай жана малина өстүрүү. Жаз да кирип келди. Бизде СПА менен келишим бар, бирок шарттарыбыз баары бир аткарылбай жатат. Анда мындай кызматташуу канчалык зарыл? Биз СПАны жоюп, сугат суу менен камсыз кылуу боюнча функцияларды район бийлигине өткөрүп берүүнү сунуш кылабыз”, – деп Кызыл-Туу аймагынын өкүлдөрү район башчысына кайрылышты. Аким райондук сугат система башкармалыгынын жетекчисине бул маселени карап чыгып, эки айдын ичинде жооп берүүнү тапшырды.

Андан соң катышуучулар ЖӨБ органдарынын башчыларынын жылдык отчетторун канааттандыратарлык деп тааныш керекпи же жокпу деген маселеге карата өз пикирлерин айтып, кызуу талкуу болду.

¹ http://vap.kg/ru/press_room/news/full/1048.html

Отчеттук чогулуштар кубанычтуу жана жагымдуу учур менен коштолду – ЭҮЖӨБОЖ Долбоору 2019-жылы өткөргөн конкурстардын жыйынтыктары боюнча байгелер тапшырылды². “Төрт конкурстун жалпы байге фонду 3 миллион 165 миң сомду түзүп, Швейцариянын Өнүктүрүү жана Кызматташтык боюнча агенттиги (SDC) аркылуу Швейцария Өкмөтү тарабынан каржыланды. Байге каражаттары ЖӨБ органдарынын ишинин эффективдүүлүгүн жогорулатуу үчүн, анын ичинде коомдук иш-чараларды өткөрүү үчүн жабдууларды сатып алууга багытталды. Төрт конкурста жеңүүчү жана байге ээси болгон муниципалитеттердин жалпы саны – 41, алардын ичинен 27си максаттуу, ал эми 14ү максаттуу болбогон муниципалитеттер (булар байгелерди өздөрү алып кетишти). Ошондой эле биргелешкен мониторинг жана баалоо топторуна (БМЖБТ) бир жолку техникалык жардам катары бирден ноутбук берилди”, – деп айтты муниципалитеттер менен иштөө боюнча координатор Алтынай БУЗУРМАНКУЛОВА.

² Кененирээк “Муниципалитет” журналынан окуй аласыз. №1 (99), 2020-жылдын январь айы.

Өнүктөрүү саясат институтунун жаңылыктары

ЖДККЖ Долбоору кызмат көрсөтүү чөйрөсүнө социалдык-инклюзивдүү жана гендердик абалды сезген ыкмаларды киргизүүдө

Кызмат көрсөтүүлөр чөйрөсүнө социалдык-инклюзивдүү жана гендердик абалды сезген ыкмаларды киргизүү боюнча тренингдер өттү. Бул тренингдер ЖӨБ органдарынын, айылдык кеңештердин өкүлдөрү, социалдык кызматкерлер, жооптуу катчылар жана жергиликтүү жамааттын өкүлдөрү үчүн уюштурулду. Иш-чара “Жергиликтүү деңгээлде кызмат көрсөтүүлөрдү жакшыртуу” Долбоорунун 25 максаттуу муниципалитетинде өткөрүлдү. Аталган Долбоорду Швейцариянын Өнүктүрүү жана Кызматташтык агенттиги (SDC) аркылуу Швейцария Өкмөтү каржылайт.

Катышуучулар гендердик абалды сезген жана социалдык-инклюзивдүү ыкмалар менен таанышып чыгышты. Анын ичинде картирлөө техникасын, аярлуу топтордун муктаждыктарын канааттандыруу үчүн гендердик абалды сезген жана

социалдык-инклюзивдүү бюджетти түзгөнгө, кызмат көрсөтүүлөрдү уюштурууга жол ачкан укуктук алкактарды жана аспаптарды өздөштүрүштү. Тренинге жалпысынан 398 адам катышты.

Тренингде катышуучуларга бир нече темалар боюнча терең маалымат берилди. Мисалы, социалдык топтордун көп түрдүүлүгү, “гендер” түшүнүгү, “жыныс” жана “гендер” терминдеринин ортосундагы айырмачылык, гендердик басмырлоо, гендердик теңдикке жетүүнүн эл аралык жана улуттук механизмдери, гендердик анализ, анын максаты, ыкмалары жана колдонмо өңдүү темалар болду. Ошондой эле социалдык инклюзивдүүлүк жана гендерди эсепке алган бюджетти түзүү, анын максаттары, ыкмалары жана колдонуу жолдору боюнча сессиялар да болду.

Катышуучулар өз муниципалитеттериндеги



дык топтордун муктаждыктарын башкаларга жеткире алышат”, - деп эсептейт жергиликтүү кеңештин депутаты А. АБРЕШОВА.

Тренингдин маанилүү бөлүгү колдонуудагы административдик документтерге гендердик анализ жүргүзүү ыкмаларына жана стратегияларына арналды. Бул тема катышуучуларга өзгөчө кызыктуу болуп, алар административдик документтерде гендердик жана социалдык абалды сезген ыкмалар жетишпей жатканын

жергиликтүү элди категорияларга бөлүп чыгып, гендердин, жаш курактын, этностук тийиштүүлүгүн ж.б. эсепке алуу менен карта түзүштү. Андан кийинки сессиялар гендердик теңдикти жайылтуу боюнча иш-аракеттер планына жана бул багыттагы улуттук мыйзамдарга арналып, эл аралык келишимдерге сереп жасалды.

Катышуучулар гендердик квоталар боюнча жаңы мыйзам оң өзгөрүүлөргө салым кошоорун белгилешти. “Эркектердин да, аялдардын да кызыкчылыктары бирдей даражада эсепке алынышы керек. Айылдык кеңештерде аялдар үчүн квота бөлүнгөнү абдан жакшы болду. Аял депутаттар жергиликтүү кеңештерге келсе, көптөгөн социал-

белгилешти. Атүгүл катышуучулар документтерди талкуулоо үчүн түзүлгөн платформаны колдонуп, аларга гендердик жана социалдык абалды сезген ыкмаларды киргизип чыгышты.

“Мага бул тренинг абдан жакты. Эми мен гендердик анализ жүргүзүп, жергиликтүү бюджет канчалык деңгээлде гендердик талаптарга жооп берээрин баалай алам. Бул практика биздин муниципалитеттин ишине кириши керек деп эсептейм”, - деди айыл өкмөттүн адиси К. КОРОБАЕВА.

Тренингде өнүктүрүү программаларын, иш-аракеттер пландарын жана бюджеттин күнүмдүк чыгымдарын бири-бирине үндөштүрүү процесси да талкууланды. Катышуучулар анализдин максат-



тары тууралуу маалымат алып, азыр колдонуудагы административдик документтерге киргизилип жаткан тийиштүү өзгөртүүлөр жетишсиз болгонун түшүнүштү. Жөн гана өзгөртүүлөрдү киргизип койбостон, конкреттүү ресурстарды кошо бөлүп бергенде гана бул багыттагы иштер өз максатына жетет. Отчеттуулук жана ачык-айкындуулук үчүн түрдүү социалдык топтордун кызыкчылыктарын өнүктүрүү программаларына жана жылдык бюджеттерге кошуу да маанилүү маселе. Катышуучулар бул ыкмаларды интеграциялоо боюнча окуу процесстери маанилүү болгонун белгилешти. НУСУ-

ПОВ Е., жергиликтүү активист: “Улуттук деңгээлде кабыл алынган көп чечимдерди жергиликтүү бийликке, анын ичинде ЖӨБ органдарына түшүндүрүп, чечмелеп берген учурлар өтө сейрек кездешет. Бул көрүнүш жергиликтүү бийликтин потенциалын, билимин жана жөндөмдүүлүгүн арттырууга бут тосууда. Бул ЖӨБ органдары үчүн кошумча кыйынчылыктарды жаратып жатат. Өзгөчө отчетторду даярдаганда кыйналабыз. Мисалы, мамлекет санариптештирүү процесси ишке киргенин жарыялады. Бирок бул инновацияларды интеграциялоо боюнча тренингдер өткөн жок да”.

Аялдардын лидерлиги менен жергиликтүү кеңештин депутаттары ортосунда жалпы эмне бар?

Аялдардын лидерлигин жана шайлоого катышуу көндүмдөрүн үйрөткөн окууга 25 аял катышты. Эми алар жергиликтүү кеңештерге шайлоого ат салышууга даяр.

“Жергиликтүү деңгээлде кызмат көрсөтүүлөрдү жакшыртуу” Долбоорунун үч максаттуу муниципалитетинде аялдардын потенциалын жогорулатуу боюнча бир катар тренингдер өттү. Аталган Долбоорду Швейцариянын Өнүктүрүү жана Кызматташтык агенттиги (SDC) аркылуу Швейцария Өкмөтү кар-

жылайт. Тренингдер эки бөлүктөн түзүлдү. Алардын жүрүшүндө “Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” КР Мыйзамына киргизилген өзгөртүүлөр тууралуу маалымат берилди. Эскерте кетсек, Мыйзамга жергиликтүү кеңештерде аялдар үчүн 30 пайыздык квотаны резервге кармоо механизми киргизилген. Тренингде аялдардын лидерлиги, колдо болгон ресурстарды мобилдештирүү менен шайлоо өнөктүгүн ийгиликтүү өткөрүү тууралуу баяндамалар жасалды.



Тренингдин практикалык бөлүгү шайлоо алдындагы платформаны түзүү боюнча аялдардын жеке даярдыгына арналып, катышуучулар бул жерде үйрөнгөнүн ошол замат практикада да сынап көрүштү. Катышуучуларга жүйөлүү сын айтып, суроолорду узата билүү, ошондой эле аларга шайлоо алдындагы программасын жакшыртуу үчүн толуктоолорду сунуш кылуу тапшырмасы берилди. Өз программаларында аялдар көптөгөн көйгөйлүү маселелерди көтөрүп чыгышты. Мисалы, элди таза суу менен камсыз кылуу, элеттиктер үчүн тротуар куруу, көчөлөрдү жарыктандыруу, жергиликтүү бюджеттин ачыктыгын камсыз кылуу өңдүү маселелер көтөрүлдү. Аял талапкерлер өз программасын даярдагандан тышкары, шайлоочулар арасында маалыматты ийгиликтүү жайылтуу үчүн программага креативдүү идеяларды да кошушту. Катышуучулардын бири кызыктуу идеяны сунуш кылды: үгүт баракчага мектепке бараткан, жолдун начардыгынан улам кийими булганган окуучулардын сүрөттөрүн тиркеп койсо болот.

Натыйжада аялдар өздөрүн шайлоого аттанган талапкер катары элестетип, эл алдында сүйлөө практикасын өздөштүрүштү. Бул процесс аялдарга биригип, шайлоодо жеңип чыкса команда менен кантип иштеш керектигин көрсөттү. Мындай колдоо аялдарда өзүнө болгон ишенимди арттырат.

Тренингден кийин аялдар пикири менен бөлүштү. Катышуучулар тренинг аларга өз оюн жеткиргенди, адамдарда шайлоодон кийин өз жашоо шартын өзгөртүүгө мүмкүнчүлүгү бар болгонун айтып, адамдарды ынандыра ала тургандай сүйлөгөндү үйрөткөнүн белгилешти.

Айгүл МАМЫТКАНОВА, Кумбел айылдык аймагынын Корумду айылынын тургуну: “Биз ушул тренинг үчүн Долбоорго ыраазыбыз. Мен тренингде кайсы бир көйгөй тууралуу оюмду туура жана ырааттуу жеткиргенди үйрөндүм. Ошондой

эле көйгөйдү чечүүдө жана андагы менин ролума басым жасаганды үйрөнө алдым. Бүгүн мен биринчи жолу өз платформамдын долбоору менен тааныштырып, эл алдында сүйлөдүм. Кесиптештердин сунуштарынан кийин шайлоо алдындагы программамды кантип жакшыртса болоорун түшүндүм. Мындан тышкары депутат болсом да мен чече албай турган көйгөйлөр бар экенин, анткени бул маселелер жергиликтүү бюджеттин эсебинен чечилбей турганын түшүндүм. Мен шайлоого катышууга даярданып жатам. Ошол себептен мунун баары мага пайдалуу болду”.

Бакытбүбү САТЫБАЛДИЕВА, Авлетим айылдык аймагынын Коргон айылынын тургуну: “Аялдардын лидерлигине жана шайлоого катышууга үйрөткөн тренингде биз айылдын көйгөйлөрүн аныктаганды өздөштүрүп, аялдардын укуктарын коргоо боюнча маалымат алдык. Ошондой эле биз мыйзамга киргизилген өзгөртүүлөр жөнүндө маалымат алып, айылдык кеңештерде аялдар үчүн 30 пайыздык квотаны кармап туруу максатында атайын механизм киргизилгенин билдик. Аял жана эне катары депутаттыкка аттанып жатып, аялдардын укуктары толук корголсо деп каалайт элем. Депутат болуп калса, жергиликтүү маанидеги маселелерди карап жатканда калктын аярлуу катмарынын, өзгөчө чөнтөгү жука үй-бүлөлөрдүн көйгөйлөрүн козгойм. Биздин айылда үй-бүлөдөгү зомбулук маселеси да курч турат. Эми чогулуштарда, биздин муниципалитеттин иш-аракеттер планын даярдап жатканда аялдардын укуктарын коргоо боюнча иш-чараларды кошууну да сунуш кылам, алардын ишке ашырылышы үчүн болгон күчүмдү жумшайм”.

Асылгүл АЛИЕВА, Оргочор айылынын тургуну: “Мен 31 жаштамын. С.Абдракманов атындагы орто мектепте мугалим болуп иштейм. Жергиликтүү кеңештин депутаты катары талапкерлигимди коюу тууралуу буга чейин ойлонгон эмесмин. Бирок айыл-

дын тургундары менин балдарга жасаган мамилемди, мектептеги шарттарды жакшыртууга болгон аракетимди көрүп жүрүшкөндүктөн шайлоого катышууну сунуш кылышты. Үйдөгүлөр менен талкууладык, кайын журтум каршы болду, бирок күйөөм мени колдоп, күчүмдү сынап көрүшүм керектигин айтты. Ошондон кийин мына азыркыдай тренингдерге катыша баштадым. Ушундан кийин менде чоң кызыгуу пайда болуп, шайлоого катуу камданып жатам. Бүгүнкү тренинг жогорку деңгээлде өттү. Ушундай тренингдерди көбүрөөк өткөрүп тургучулар деп өтүнөм”.



Кыргызстандагы жергиликтүү өз алдынча башкаруу жана диний институттар



Чинара БИЯЛИЕВА, Зауре СЫДЫКОВА

“Кыргызстанда социалдык биримдикти бекемдөө үчүн тандалып алынган муниципалитеттерде толеранттуулукту жогорулатуу” Долбоорунун буюртмасы менен даярдалды. Долбоорду Швейцариянын Өнүктүрүү жана Кызматташтык агенттиги (SDC) каржылайт

Кыргыз Республикасы азыркы этабында кандайдыр бир деңгээлде глобалдык чакырыктарга жана коркунучтарга туш болууда. Бул болсо өлкөдө диний уюмдарды жөнгө салуунун текшерүүдөн өткөн ыкмаларын жана усулдарын дыкат даярдап чыгууну талап кылууда. Бул диний уюмдардын ишмердиги КР Конституциясына жана өлкөнүн улуттук мыйзамдарына шайкеш келүүгө тийиш. Өлкөдөгү диний кырдаалды өркүндөтүү боюнча мамлекеттик башкаруу органдары менен жарандык коомдун өз ара байланышын күчөтүү зарылчылыгы өңдүү маселеге да өзгөчө көңүл буруш керек.

КР Конституциясынын 1-беренесине жана

7-беренесине ылайык, Кыргыз Республикасы – эгемендүү, демократиялык, укуктук, мамлекеттик башкарууга дин аралашпаган, унитардык, социалдык мамлекет. Диний бирикмелердин жана дин кызматчыларынын мамлекеттик органдардын ишине кийлигишүүсүнө тыюу салынат. Бирок ошол эле маалда Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 32-беренеси¹ менен ар кимге абийир жана дин тутуу эркиндиги кепилденген. Ар ким диндик жана башка ишенимдерди эркин тандоого жана тутууга

¹ 2016-жылдын 28-декабрындагы №218 КР Мыйзамынын менен өзгөртүүлөр киргизилген Кыргыз Республикасынын Конституциясы



укуктуу. Эч ким өзүнүн диндик жана башка ишенимдерин билдирүүгө же алардан баш тартууга мажбурланууга тийиш эмес.

Кыргызстанда “светтик (дүйнөбий) мамлекет” же “мамлекеттин светтик модели” деген түшүнүктөр Кыргыз Республикасынын Конституциясынын жоболоруна шайкеш аныкталган жана КРнын диний чөйрөдөгү мамлекеттик саясатынын Концепциясында чагылдырылган. Бул Концепция 2014-жылы КР Президентинин жарлыгы менен бекитилген. Аталган Концепцияда мамлекеттин дүйнөбий моделине ылайык, диний бирикмелер жана дин кызматчылары саясий ишмердикке катыша албайт жана мамлекеттик башкаруу процессине кийлигишүүгө укугу жок.

2014-2020-жылдарга Кыргыз Республикасынын диний чөйрөдөгү мамлекеттик саясатынын Концепциясына ылайык, “жергиликтүү мамлекеттик администрациялар жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары коомдук платформанын алкагында жергиликтүү жамааттар жана диний уюмдар, бирикмелер жана лидерлер менен өз аракеттенүү аркылуу диний чөйрөдө мамлекеттик саясатты жүзөгө ашырат. Коомдук платформалар жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын жетекчилиги астында жана жергиликтүү бийлик органдарынын, жергиликтүү жамааттын өкүлдөрүнүн жана диний лидерлердин катышуусунда дин иштери жагында жергиликтүү деңгээлде каралган коомдук комитеттерди билдириши мүмкүн”.

Жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын диний уюмдар менен бирдикте диний чөйрөдөгү кырдаалды гармониялаштыруусу үчүн приоритеттүү багыттар болуп төмөнкүлөр эсептелет.

- Өз аймагында диний кырдаалга тиешелүү маселелерди кароо жана аны жакшыртуу

үчүн зарыл чараларды кабыл алуу.

- Диний чөйрөдө мамлекеттик саясатты өркүндөтүү боюнча мамлекеттик бийлик органдарынын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруулардын сунуштарын жана рекомендацияларын иштеп чыгуу жана ишке киргизүү.

- Диний касташууну козутуу, динге ишенгендердин диний сезимин кордоо, ошондой эле зомбулукка чакырыктарды же мындай актыларга шыкактоо учурларын болтурбоо жана

бөгөт коюу боюнча чараларды кабыл алуу.

- Диний сабырдуулук жана толеранттуулук, балдарды жана жаштарды атуулдук жана укуктук тарбиялоо, үй-бүлө институтун колдоо жана чыңдоо жагында ишти уюштуруу.
- Ар бир калктуу конуштун аймагында диний билим берүү мекемелеринин ишине мониторинг жүргүзүүнү ишке ашыруу.

Ошону менен бирге бир катар чечилбей жаткан көйгөйлөр (тийиштүү мамлекеттик органдардын (ДИМК жана башкалардын) ишине жана жетишилген жыйынтыктарга карабастан) мамлекеттик дин саясатынын эффективдүүлүгү жана системалуулугу дагы деле жетишсиз болуп жатканын айгинелеп турат.

Аны менен катар:

- дүйнөбий мамлекеттин негизги принциптерин түшүндүрүү, абийир жана дин тутуу эркиндигин коргоо жана ошол идеяларды пропагандалоо, сабырдуулукка тарбиялоо боюнча пландуу иштер жүргүзүлгөн жок;
- мамлекеттик-конфессиялык мамилелер чөйрөсү үчүн жооптуу мамлекеттик бийлик органдарынын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын иш-аракеттеринде системалуулук жана жол улоочулук жок;
- жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары диний экстремизмге жана радикалдуу идеялар азгырыгына каршы туруу үчүн эффективдүү саясатты жүргүзө алчудай потенциалга ээ эмес.

Евробиримдиктин “Дин дана демократия жөнүндө конструктивдүү диалогдор” аттуу долбоорунун алкагында International Alert жүргүзгөн изилдөө¹

¹ “Диний уюмдардын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын өз ара аракеттенүүсү: Кыргыз Республикасынын Чүй жана Талас облустарынын мисалдарында жергиликтүү деңгээлде чечим кабыл алуу процессине диний уюмдардын

көрсөткөндөй, “диний лидерлер жергиликтүү жамааттарда маанилүү ролду ойнойт жана коомдук турмуштун бир катар чөйрөлөрүндө чечимдердин кабыл алынышына таасирин тийгизүүгө жөндөмдүү”. Башкаруучулук маселелердин үстүнөн иш алып барган уюмдар менен жүргүзүлгөн консультациялардын жыйынтыктары көрсөтүп тургандай, диний аалымдар менен жергиликтүү бийликтин ортосундагы мамилелер көп жакшы жолго коюлган эмес, алар өздөрү аткарышы керек болгон тийиштүү функцияларды түшүнүү үчүн бул багытта иштерди жүргүзүш керек.

Төмөндө берилген жалпы кыска тыянактар башка изилдөөнүн негизинде жасалды. Бул изилдөө International Alert эл аралык уюмунун “Кыргызстанда социалдык биримдикти бекемдөө үчүн тандалып алынган муниципалитеттерде толеранттуулукту жогорулатуу” аттуу пилоттук долбоорунун алкагында жүргүзүлгөн. Изилдөө көрсөткөндөй, жалпысынан ар бир пилоттук жамаатта ислам динине ишенген жана бул динге тиешелүү болгон бардык диний ырам-жырымдарды карманган адамдар туруктуу көбөйүүдө. Бул көрүнүш өзгөчө жаштар арасында кеңири жайылууда, алар динге көбүрөөк радикалдуу көз карашы менен киришет жана башка диндерди такыр четке кагышат.

Ар бир пилоттук жамаатта өзүнүн айырмалуу өзгөчөлүгү бар жана ал кандайдыр бир жеке мүнөздөмөгө ээ. Булар болсо анын толеранттуулук жана бириккендик деңгээлине, динге ишенгенине жана ЖӨБ органдарынын жарандык коомдун өкүлдөрү, анын ичинде диний жамааттар менен өз ара аракетин таасирин тийгизүүдө. Ар бир айылдык аймакта бул чөйрөдөгү кырдаалды башкарууда эске алыш керек болгон таасир этүүнүн формалары, усулдары жана механизмдери, кызматташуу модели калыптанып калган.

ЖӨБ органдары менен диний жамааттар ортосундагы өнөктөштүктүн жана кызматташтыктын деңгээли төмөнкүлөрдөн көз каранды:

- жамааттагы диний лидерлердин билим деңгээлине: диний лидерлер жогорку руханий билимге ээ болсо, жамааттын ынтымагы бекем болуп, башка диндерге карата сабырдуу мамиле жасалат;
- жергиликтүү маанидеги маселелерди чечүү үчүн жана радикалдашуу жана диний экстремизмдин пайда болуу тобокелдиктерин азайтуу үчүн ЖӨБ органдарынын диний жамаат менен иш алып баруу зарылдыгын түшүнгөнүнө көз каранды болот;
- ЖӨБ органдарынын демилгеси боюнча чогуу жүзөгө ашырылган иш-чаралардын санынан көз каранды;
- ЖӨБ орган башчысынын кесипкөйлүүлүгүнөн жана жеке адамдык сапаттарынан, анын жамааттагы абруунан көз каранды болот.

Пилоттук жамааттардагы муниципалдык кызматчылар дүйнөбий мамлекет дегенди ар башкача түшүнө турганын белгилей кетүү зарыл. Бир бөлүгү “дүйнөбий” деген “атеисттик” мамлекет дегенди билдирет деп эсептесе, экинчи бөлүгү светтик мамлекеттин маңызын жана маанисин толук түшүнбөйт, ал эми үчүнчү бөлүгү так аныктама бере алганы менен, алар да дүйнөбий мамлекеттин маңызын толук түшүнбөйт.

ЖӨБ органдары мамлекеттик башкарууга дин аралашпаганын, дин тутуу эркиндигин, КР Конституциясынын жана диний чөйрөдөгү улуттук мыйзамдардын негиздерин көп жакшы түшүнбөй жатканы бул багыттагы маалыматтык-түшүндүрүү жана алдын алуу иштеринин эффективдүүлүгүн азайтууда, Кыргызстанда радикализмдин жана экстремизмдин пайда болуп, көбөйүүсүнө шарт түзүп жатат. Натыйжада диний уюмдар саясий процеске аралашкан учурлар болуп жатат. Бул болсо мамлекеттин дүйнөбий мүнөзүнүн өзгөрүүсүнө алып келүүдө, бара-бара коом диний нормаларга көбүрөөк баш ийип жатканы байкалууда. ЖӨБ органдарынын баамында, бул чөйрөдөгү мамлекеттик органдардын бардык талаптары толук көлөмдө аткарылып жатат. Бирок баалоо көрсөткөндөй, талаптарды аткаруу формалдуу жана жетишсиз мүнөзгө ээ. Жергиликтүү деңгээлдеги башкаруу системасына динчил адамдардын келиши, ЖӨБ органдарынын өкүлдөрү диний ырым-жырымдарды эл көзүнө жасаганы да жамаат арасында диндин жайылуусуна түздөн-түз таасирин тийгизип жатат.

Көптөгөн ЖӨБ органдары диний уюмдар менен ар кандай деңгээлде жана ар башка интенсивдүүлүк менен өз ыйгарым укуктарынын алкагында байланыш түзүүдө. Мамлекеттик органдар менен диний уюмдардын өз ара байланышынын предметтери: билим берүү, маданият, спорт, сергек жашоо образы, социалдык маселелерди чечүү, коомдук тартип, жаңжалдарды болтурбоо, сөөктү жерге берүү маселелери, диний экстремизмди жана радикализмди алдын алуу, үй-бүлө институтун бекемдөө, балдарга жана жаштарга патриоттуулук жана укуктук





тарбия берүү, көрктөндүрүү жана таштанды чыгаруу маселелери, зомбулукту, уурулукту жана башка мыйзамсыз иштерди болтурбоо боюнча алдынала чаралар жана башка ушул өңдүү жамаатка коомдук пайда алып келген иштер. Өнөктөштүктү ушул багыттарда түзүп, өнүктүрүү сунушталат.

Изилдөөнүн жүрүшүндө өнөктөштүктүн төмөнкүдөй негизги механизмдери аныкталды: дин иштери боюнча коомдук комитеттер жана комиссиялар; аксакалдар сотуна караштуу жаңжалдарды каттоо журналдары; маселени айылдык кеңештердин сессияларына алып чыгуу; жарандардын жеке кайрылуусу; биргелешкен долбоорлор жана демилгелер; жума намаздарында маалымат берип туруу; ЖӨБ органдарынын демилгеси боюнча имамдар менен жолугушуу; диний уюмдар менен мамлекеттик органдардын өз ара байланышын фасилитациялоо; диний билим берүү мекемелеринин ишмердигине мониторинг жүргүзүү максатында аларга баруу тууралуу отчеттор; дааватчыларды каттоо журналдары; экстремизмди жана терроризмди болтурбоо боюнча иш пландары; кызыкчылыктарга жараша “Вотсап” тиркемесиндеги тайпалар.

Бул изилдөөгө ылайык, биринчи кезекте улуттук деңгээлден алып караганда, элдин мамлекеттик органдардын ишине болгон ишеним деңгээли азаюуда (коррупциянын, паракорчулуктун, саясий тирештердин ж.б. айынан). Бул болсо мамлекеттин жана жалпысынан мамлекеттик органдардын аброюн да түшүрүп, мамлекеттин демократиялык, укуктук жана дүйнөбий мамлекет катары образын жоюп салууда. Мындай кырдаалда ислам динине ишеним көбүрөөк болуп, коомдо диний баалуулуктарды жайылтуу үчүн кошумча дивиденддерди, мүмкүнчүлүктөрдү жана ресурстарды түзүп жатат. Ошондой эле жемкорлукка аралашпаган, карапайым адамдардын кызыкчылыктарын коргогон лидерлер катары дин аалымдарынын аброю көтөрүлүп жатат. Маңызы жагынан алып караганда дин (ислам) мамлекеттин бош турган идеологиялык мейкиндигин ээлеп жатат.

Эл мамлекеттик бийликке караганда ЖӨБ органдарына көбүрөөк ишенет. Бирок ЖӨБ органдарына караганда диний лидерлерге болгон ишеним жылдан жылга көбөйүп баратат. ЖӨБ органдарында зарыл финансылык ресурстар, кээде ыйгарым укуктар да болбой, адамдардын конкреттүү көйгөйлөрүн чече албай калып, мунун натыйжасында ишине терс баа берилген кырдаал түзүлүп жатат. Ошол эле маалда диний лидерлердин аброю артып, аларга карата сый-урмат мамиле да көбөйүүдө. Себеби эл диний лидерлер алардын маселесин чечип берет деген күтүү сезими жок, алар оор турмуштук кырдаалда диний лидерлерден руханий, адамдык, психологиялык колдоо издешет жана муну толук көлөмдө алышууда.

Ошондой эле жергиликтүү эл дүйнөбий мамлекеттин маңызы жана мааниси тууралуу, дин чөйрөсүндөгү мамлекеттин саясаты, КР Конституциясынын негизги ченемдери жана жергиликтүү деңгээлде мамлекеттин саясаты тууралуу кабардар эмес. Дүйнөбий мамлекетте диний уюмдардын ролуна жана ишмердигине өзгөчө көңүл буруу зарыл. Себеби учурда диний уюмдар жана ишмерлер өлкөнүн саясий процесстерине жигердүү катышып жатат. Мамлекеттин дүйнөбий мүнөзү деген – бул ар бир жаранда каалаган динге ишенүүгө укугу бар дегенди билдирет. Бирок мамлекеттик башкарууга дин таасирин тийгизүүсүнө жол берилбеши керек. Мисалы, айрым айылдык кеңештерге имамдар депутат катары келсе, алар мечиттеги ишин да кошо токтотушу керек. Эгерде депутат имам болуп калса, өзүнүн депутаттык мандатын тапшырышы керек. Диний лидерлер имам катары ишин токтотпостон, жергиликтүү кеңештин депутаты катары жергиликтүү өз алдынча башкарууга катышуусу дин мамлекеттин ишине кийлигишет деген тобокелдикти көбөйтүүдө.

Мамлекеттик башкарууга дин аралашпайт деп кабыл алынган биздин мамлекеттин светтик модели өнүгүү жолуна түшкөн өлкөлөр колдонуп келген модель. Бирок бул мамлекет диний уюмдардын ишмердигин дүйнөбий принциптерге жана дин тутуу эркиндигин кепилдеген принциптерге таянып, тең салмактуу жөнгө салган учурда гана мүмкүн болот. Ошол эле маалда дин маселелерин жөнгө салуу даражасы жетишсиз болуп, көп жакшы ойлонулбай жасалса, дин саясатташып, диний уюмдар жана диниятчылар мамлекеттик башкаруу процесине аралашып, саясий ишмердикке катыша башташы ыктымал. Бул болсо чыңалууга, социалдык-саясий кырдаалды туруксуздаштырууга, Кыргыз Республикасында мамлекеттин дүйнөбий (светтик) мүнөзүн жоготуп алышына жол ачат. Буга байланыштуу мамлекеттик органдар КР мыйзамдарын кантип аткарып жатканына көзөмөлдү күчөтүү зарыл.

Жамаатта динчилдик көбөйгөн учурда өзгөчө аярлуу социалдык топко аялдар кирип калат. Коомдук турмуштан обочодо калуусу, өз укуктары

жана светтик мамлекет кепилдеген эркиндиги тууралуу маалыматтын аздыгы, салттуу исламдын негизги принциптерин билбегени, чечим кабыл алуу процесстеринен четтетилиши аялдардын динге берилиши үчүн, көп учурда радикалдуу агымга кирип кетүүсү үчүн шарт түзүүдө. Дүйнөбий билим берүүнүн баалуулугу азайып, аброю түшкөнү, жергиликтүү деңгээлде анын сапатынын начарлашы, окуучулардын сабакка келиши көп жакшы көзөмөлдөнбөй жатканы балдар менен жаштар арасында динге берилгендердин көбөйүшүнө түздөн-түз таасирин тийгизүүдө. Эл арасында динчилдик деңгээли өзгөчө жаштар арасында жогору. Ушул тапта дин “социалдык тепкичке” айланды, жаштарга жамаатта социалдык жана саясий капитал алууга мүмкүнчүлүк берүүдө. Диний жамааттардагы жаштар арасында ийгиликтүү адамдын өзүнүн модели түптөлүп калды: ислам дининин бардык шарттарын аткарган, спорт менен алектенген жана бизнеси бар (кайрымдуулук жасаган) адам ийгиликтүү деп эсептелинет. Мамлекет бул моделге түзөтүү киргизиши керек – мындай адам биринчи кезекте Кыргызстандын жараны жана өз өлкөсүнүн патриоту болот деген түшүнүктү калыптандыруу зарыл.

Квалификациясы жогору диниятчылардын тарыштыгы өңдүү маселе да курч турат. Ушундан улам даярдыгы начар, атүгүл радикалдуу маанайдагы адамдар жергиликтүү жамааттарда диний жол көрсөтүүчү болуп калышууда. Муфтият жана ыйгарым укуктуу мамлекеттик органдар имамдардын квалификациясына көзөмөлдү күчөтүшү керек. Муфтияттын ишмердигин диний жамааттар жана диний бирикмелер диний уюмдардын ишмердигин жөнгө салган мамлекеттик органдын иши катары кабыл алышат. Ошондуктан муфтияттын бардык чечимдери милдеттүү тартипте аткарылат. Ошондой эле мамлекеттин диний билим берүүнү жөнгө салуу маселеси да курч турат. Учурда диний билим берүү бир дагы нормативдик документ менен жөнгө салынбай келатат. Эксперттердин баамында, диний билим берүүнү уюштурууга байланыштуу колдонуудагы мыйзамга толуктоо киргизип, же өзүнчө ченемдик укуктук акты иштеп чыгуу зарыл. Руханий лидерлерди даярдап, экстремизмге каршы туруу максатында диний билим берүүнү уюштуруунун жаңы концепциясы талап кылынууда.

Диний билим берүү системасында төмөнкүдөй көйгөйлөр бар:

- түрдүү ислам мектептеринин (мазхабдардын) өкүлдөрү отосунда да, диний ынандар (акыйда) ортосунда да пикир келишпестик бар;
- ар башка өлкөлөрдө билим алган диниятчылар менен аалымдар ортосунда пикир келишпестик бар;
- айрым учурда сабатсыз, квалификациясы жетишпеген кадрлар диний билим берүүдө;
- окуу программасында, окуу-методикалык баазада бирдиктүү стандарттар жок;
- диний билим берүү программасында дүйнөбий предметтер жок.

Диний билим берүүнү уюштурууда ага карата мамлекет тарабынан да, диний уюмдар тарабынан да комплекстүү мамиле талап кылынат. Окуу программасына кадимки мектепте окутулган предметтер да камтылууга тийиш. Бул предметтер коомдун социалдык, экономикалык өнүгүүсүн көрсөтүп, жарандык иденттүүлүктү калыптандырат. Диний билим берүү системасын модернизациялоо, диний билим берүүгө мониторинг жана баалоо жүргүзүү системасын түзүү боюнча светтик жана диний билим берүү системалары ортосунда диалог болушу керек. Бул ишке окумуштууларды, билим берүү системасынын жетекчилерин, квалификациясы жогору дин таануучуларды, мыйзамды билгендерди, теолог окумуштууларды, социологдорду, дүйнө таанымы кеңири диний жана коомдук ишмерлерди тартуу зарыл. Мамлекет тарабынан диний бирикмелерге жана диний билим берген уюмдарга талаптагыдай контролдун жоктугу бир диний конфессиянын ичиндегилердин бири-бири менен байланышты жоготуп алуусуна, диний жамааттардын бири-



бирине карата сабырсыз мамиле жасашына шарт түзүп жатат. Жалпысынан диний чөйрөдөгү мамлекеттик саясат жүйөлүү мамлекеттик улутчулдукка негизделүүгө тийиш. Исламга коркунуч катары эмес, өнүгүү фактору катары карап, ошого жараша саясаттын чараларын колдонуу зарыл.

Маалымат булактары

- 2014-2020-жылдарга Кыргыз Республикасынын диний чөйрөдөгү мамлекеттик саясатынын Концепциясы.
- 2016-жылдын 28-декабрындагы №218 КР Мыйзамы менен өзгөртүүлөр киргизилген Кыргыз Республикасынын Конституциясы.
- Диний уюмдардын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын өз ара аракеттенүүсү: Кыргыз Республикасынын Чүй жана Талас облустарынын мисалдарында жергиликтүү деңгээлде чечим кабыл алуу процессине диний уюмдардын ыктымал тасиринин себептери жана мазмуну. <https://www.international-alert.org/sites/default/>

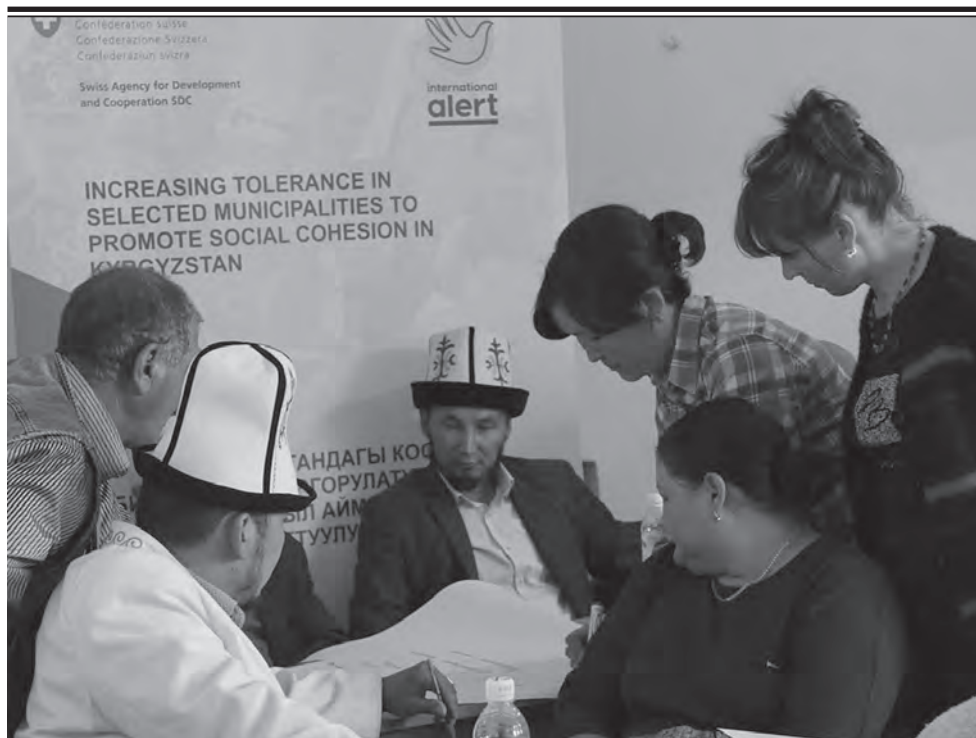


[files/Kyrgyzstan_ConstructiveDialogues_RU_2019.pdf](https://www.international-alert.org/sites/default/files/Kyrgyzstan_ConstructiveDialogues_RU_2019.pdf).

- “Кыргызстанда социалдык биримдикти бекемдөө үчүн тандалып алынган муниципалитеттерде толеранттуулукту жогорулатуу” аттуу базалык изилдөө. Ч. БИЯЛИЕВА, З. СЫДЫКОВА.
- “Кыргызстанда социалдык биримдикти бекемдөө үчүн тандалып алынган муниципалитеттерде толеранттуулукту жогорулатуу” Долбоорунун соңку баа берүүчү изилдөөсү, Ч. БИЯЛИЕВА, З. СЫДЫКОВА.



Кыргызстандагы социалдык биримдикти бекемдөө үчүн муниципалитеттерде толеранттуулукту жогорулатуу



Чинара БИЯЛИЕВА, Зауре СЫДЫКОВА

“Кыргызстанда социалдык биримдик бекемдөө үчүн тандалып алынган муниципалитеттерде толеранттуулукту жогорулатуу” Долбоорунун буюртмасы менен даярдалды. Долбоорду Швейцариянын Өнүктүрүү жана Кызматташтык агенттиги (SDC) каржылайт¹

¹ “Кыргызстанда социалдык биримдикти бекемдөө үчүн тандалып алынган муниципалитеттерде толеранттуулукту жогорулатуу” пилоттук долбоорун Швейцариянын Өнүктүрүү жана Кызматташтык агенттиги (SDC) каржылайт. Долбоор 2017-жылдан 2020-жылга чейин ишке ашырылган “Дин дана демократия боюнча конструктивдүү диалогдор” аттуу үч жылдык долбоордун бир бөлүгү. Бул долбоорду International Alert эл аралык уюму “Ыйман” диний маданият фонду менен өнөктөштүктө, Европа Биримдигинин финансылык колдоосу алдында ишке ашырууда.

Өнүгүү, кызматташтык жана жаңжалдардын алдын алуу үчүн тең мүмкүнчүлүктөрдү камсыз кылуу максатында жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, түрдүү конфессиялардын жана жарандык коомдун өкүлдөрүнүн ортосунда диалог платформасын түзүү “Кыргызстанда социалдык биримдикти бекемдөө үчүн тандалып алынган муниципалитеттерде толеранттуулукту жогорулатуу” аттуу пилоттук Долбоордун максаты болуп эсептелинет. Бул Долбоор Кыргызстандын төрт муниципалитетинде ишке ашырылган. Алар: Чүй облусунун Александровка жана Юрьевка айылдык аймактары жана

Ош облусунун Гүлистан жана Жазы айылдык аймактары. Долбоор жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын өкүлдөрүнүн, түрдүү конфессиялардын дин кызматкерлеринин жана жарандык коомдун потенциалын жогорулатууга багытталган. Катшыуучулар медиация жана жаңжалдарга анализ жүргүзүү, социалдык толеранттуулук, жергиликтүү деңгээлде социалдык маселелерди Конституциянын жана Кыргыз Республикасынын мыйзамдарынын алкагында биргелешип аныктоо жана чечүү көндүмдөрүн үйрөнүштү.

Пилоттук муниципалитеттердеги ЖӨБ орган-



дарынын жана жергиликтүү жамааттын 200гө жакын өкүлү жергиликтүү өз алдынча башкаруу менен диний лидерлердин Конституциянын жана Кыргыз Республикасынын мыйзамдарынын алкагында өз ара аракеттенүүнүн укуктук механизмдери маселеси боюнча; медиация, анализ жана жаңжалды сезүү, социалдык сабырдуулук, жарандык иденттүүлүк боюнча окуудан өтүштү. Окуунун соңунда жүргүзүлгөн изилдөөгө ылайык, катышуучулардын 66,7 пайызында алган билими жана практикада үйрөнгөн көндүмдөрү бар болгону жана аларды колдонуп жатканы далилденди. Окууга катышкандардын 39,5 пайызын аялдар түздү, ал эми диний уюмдардын өкүлдөрү окууга катышкандардын жалпы санынан 17 пайызды түздү.

ЖӨБ органдары, мамлекеттик органдар, жарандык коом уюмдары жана диний лидерлер ортосунда жергиликтүү деңгээлде иштиктүү диалог платформасын түзүү Долбоорду ишке ашырууда негизги механизм болуп калды. Долбоор пилоттук жамааттарды бириктирүү, ЖӨБ органдары, жарандык активисттер жана диний лидерлер ортосундагы диалогду активдештирүү үчүн зарыл болгон пайдубал түптөй алды. Калк менен диалог аянтчаларын түзүү жергиликтүү бийлик менен элдин ортосундагы коммуникациянын жеткиликтүү, жөнөкөй каналына айланды. Бул канал ишенимдүү маалыматты алуу жана жайылтуу, өнөктөштөрдүн жана санаалаштардын колдоо топторун аныктоо, коомдук пикирди калыптандыруу жана жаңы демилгелерди жайылтуу максатында түзүлгөн. Мамлекеттик бийлик органдары, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, Кыргызстан мусулмандарынын дин башкармалыгы, бейөкмөт уюмдар жана жергиликтүү жамаат менен өнөктөштүк түзүлдү. ЖӨБ, диний лидерлер жана жарандык коом ортосунда диалог платформасы түзүлүп, алар жергиликтүү социалдык көйгөйлөрдү аныктап, аларды Конституциянын жана Кыргыз Республикасынын мыйзамдарынын алкагында чечүүнүн үстүнөн чогуу иш алып барышты.

Диалогдун катышуучулары ортосундагы өнөктөштүктүн жана кызматташтыктын предмети болуп төмөнкүлөр табылды: жергиликтүү саясатты чогуу талкуулоо, жамааттын өнүгүү программаларына/пландарына сунуштарды киргизүү жана

жергиликтүү деңгээлде аларды ишке ашыруу боюнча иш-аракеттерди даярдоо; жамааттын жашоочуларынын турмуш шартын жакшыртуу үчүн жагымдуу шарттарды түзүп берүү; жамааттын маселелерин жана көйгөйлөрүн чечүү механизмдерин жана аспаптарын түзүү; калкты, ресурстарды мобилдештирип, активдештирүү; жергиликтүү өнүгүү үчүн өнөктөштөрдү тартуу; кызыкдар тараптардын муктаждыктарын аныктап, потенциалын жогорулатуу; коомдук пикирди калыптандыруу жана чечим кабыл алуу процессине таасир тийгизүү;

Жергиликтүү социалдык көйгөйлөрдү чечүү боюнча кызматташуу максатында туруктуу демилгелүү топтор түзүлдү. Алардын курамына ЖӨБ органдарынын, диний уюмдардын жана жарандык коомдун өкүлдөрү кирди. Бул демилгелүү топтор мындан ары да кызматташуу үчүн бекем негиз түзүп бере турган бир топ жумуштарды жасашты. Мисалы:

- артыкчылыктарды муктаждыктарды аныктап, социалдык көйгөйлөрдү чечүү үчүн жергиликтүү жамааттардын биргелешкен иш-аракеттер планын даярдашты;
- жаңжалдарды азайтууга, социалдык толеранттуулукту, жарандык иденттүүлүктү жогорулатууга, адам укуктарын коргоого багытталган беш чакан гранттык долбоорду даярдап чыгып, ишке ашырышты.

Чакан социалдык гранттык долбоорлор конкреттүү көйгөйлөрдү чечүү боюнча биргелешкен иш алып баруу менен бардык катышуучулардын кызыкчылыктарын бириктирип, ынтымагын бекемдөө үчүн мүмкүнчүлүктөрдүн бири катары каралды. Пилоттук жамааттардын командалары конкурска сегиз социалдык долбоорду сунуш кылышты, алардын ичинен бешөө каржылоого ээ болду. Бардык долбоорлор жергиликтүү жамааттын актуалдуу социалдык муктаждыктарын чечүүгө багытталган. Ишке ашырылган долбоорлор кызыкдар тараптар, анын ичинде диний лидерлер ортосунда диалог түзүүнүн механизмдерин жана аспаптарын сыноо боюнча аянтча түзүү үчүн шарттарды пайда кылды.

Долбоордун негизги күч-аракеттери жаштар аудиториясы менен иштөөгө багытталган. Натыйжада мугалимдердин жаштар арасындагы жаңжалды токтотууга жана “мүнөзү оор” балдар менен иштөөгө жөндөмдүүлүгү курчуду; мектептердеги балдар арасында жаңжалдарды алдын алуу боюнча кыска окуу усулдары мугалимдер жана мектеп персоналы үчүн кыргыз тилинде даярдалды. Балдардын эс алуусу, руханий жана физикалык өнүгүүсү үчүн мейкиндикти камсыз кылуу максатында Юрьевка ААда “Балдарды жана өспүрүмдөрдү өнүктүрүү борбору” ачылды.

“Ислам жана христианчылык – тынчтык диндери” деп аталган, жогорку деңгээлде өткөн конференция кошо каржыланып, уюштурулган. Конференцияга Кыргызстандын, Орусия Федерациясынын өкүлдөрү жана КР Президенти катышты.